

INTERNATIONAL SCIENTIFIC- PRACTICAL CONFERENCE

SCIENCE, EDUCATION, TECHNOLOGY AND SOCIETY: PROBLEMS AND PROSPECTS

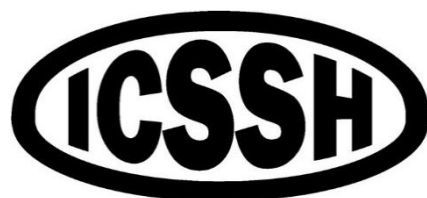
Book of abstracts

October 4, 2024

Tampere,
Finland

INTERNATIONAL SCIENTIFIC-
PRACTICAL CONFERENCE

SCIENCE, EDUCATION, TECHNOLOGY AND
SOCIETY: PROBLEMS AND PROSPECTS

Book of abstracts

October 4, 2024
Tampere,
Finland

UDC 37:082.2(06)

International scientific-practical conference "Science, education, technology and society: problems and prospects": conference proceedings (Tampere, Finland, October 4, 2024). Tampere, Finland: Scholarly Publisher ICSSH, 2024. 79 pages.

The proceedings of the International scientific-practical conference "Science, education, technology and society: problems and prospects" featured the materials of participants from:

Assumption Lyceum of the Buryn City Council of Sumy Region
Bogomolets National Medical University
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
Hetman Petro Sahaidachny National Army Academy
Institute of Agriculture of the Carpathian region of NAAS
Institute of Pedagogy of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine
Institute of Social and Political Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine
Ivano-Frankivsk National Medical University
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University
Khmelnytsky Institute of IAPM
Kyiv National University of Construction and Architecture
Kyiv National University of Technologies and Design
Lesya Ukrainka Volyn National University
Lviv Polytechnic National University
National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
National Transport University
Odessa Polytechnic National University
Pirogov Vinnytsia National Medical University
Private Higher Education Establishment "Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities"
Secretariat of the Commissioner for Persons Missing in Special Circumstances of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine
Separate structural unit "Professional College of Technology, Business and Law of Lesya Ukrainka Volyn National University"
State institution "O. S. Kolomiychenko institute of otolaryngology of national academy of medical sciences of Ukraine"
State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky"
T. H. Shevchenko National University "Chernihiv Colehium"
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Ukrainian National Forestry University
V. N. Karazin Kharkiv National University
Vinnytsia National Technical University
Zakarpattia Institute of Postgraduate Pedagogical Education
Zaporizhzhia State Medical and Pharmaceutical University

© Authors of the abstracts, 2024

© Center for financial-economic research, 2024

© International Center of Social Sciences and Humanities, 2024

Офіційний сайт: <http://www.economics.in.ua>

CONTENTS

SECTION 1. PEDAGOGICAL SCIENCES.....	6
<i>Білик Н. Л.</i> ІСТОРІЯ ХОРВАТСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В НАВЧАЛЬНІЙ ЛІТЕРАТУРІ: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ.....	6
<i>Галущенко В. І., Черній С. В.</i> ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ І ПРИЙОМІВ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ.....	8
<i>Загородня А. А.</i> АНТРОПОЛОГІЧНІ ТА ОНТОЛОГІЧНІ ПОГЛЯДИ В СУЧАСНІЙ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ.....	12
<i>Зайченко Н. І.</i> ЛОРЕНСО ЛУЗУРІАГА ПРО СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНУ ІДЕЮ ПАУЛЯ БЕРГЕМАНА.....	14
<i>Камінська С. В.</i> РОЗВИТОК РЕФЛЕКСИВНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧА МОРСЬКОЇ ОСВІТИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ	15
<i>Лунячек В. Е.</i> ЗМІНИ В ІДЕОЛОГІЇ ОЦІНЮВАННЯ ОЧИМА ВЧИТЕЛІВ.....	17
<i>Нечитайло Л. Я., Блощичак І. Н., Воробйова С. С.</i> ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У МАЙБУТНЬОМУ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ЗАГРОЗИ	19
<i>Очеретнюк А. О., Гарник М. С., Паламарчук О. В.</i> ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ І ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	21
<i>Шевченко С. М.</i> ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІ РЕФЛЕКСІЇ ЩОДО СУЧАСНОЇ ОСВІТИ.....	23
SECTION 2. EDUCATION (PRESCHOOL, PRIMARY, SECONDARY, VOCATIONAL AND SPECIAL EDUCATION).....	25
<i>Грабовська Т. І., Грабовський О. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	25
<i>Прокопенко Ю. В.</i> ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З ІНФОРМАТИКИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	27
SECTION 3. PHILOLOGICAL SCIENCES	30
<i>Максимук З. Г.</i> ЛІНГВІСТИЧНА ЕКСПЕРТИЗА: РІЗНОВИДИ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ.....	30

SECTION 4. LAW	32
<i>Кавєріна Т. П.</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОГолоШЕННЯ У РОЗШУК ОСОБИ, ЗНИКЛОЇ ЗА ОСОБЛИВИХ ОБСТАВИН	32
SECTION 5. ECONOMIC SCIENCES.....	36
<i>Ребров С. В., Ліщук Н. В.</i> СПОСОБИ МАСШТАБУВАННЯ БІЗНЕСУ НА РІВНІ РЕГІОНУ	36
SECTION 6. PSYCHOLOGICAL SCIENCES.....	38
<i>Кочубейник О. М.</i> ДОРОГА ДО ДОМУ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ПОВЕРНЕННЯ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ.....	38
<i>Лойко О. М., Сусол Ю. Н., Букреев В. О.</i> ПРОЦЕС ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ВІЙСЬКОВОГО ПІДРОЗДІЛУ	40
SECTION 7. MEDICAL SCIENCES	42
<i>Дзевульська І. В., Маліков О. В.</i> ГЕРОФІЛ – ЗАСНОВНИК ПРАКТИЧНОЇ АНАТОМІЇ.....	42
<i>Неженцев Є. Ю., Чертов С. О.</i> ОСОБЛИВОСТІ КОРЕЛЯЦІЙНИХ ЗВ’ЯЗКІВ МІЖ ПОКАЗНИКАМИ М’ЯКИХ І ТВЕРДИХ ТКАНИН ТА ПОКАЗНИКАМИ ОПИТУВАЛЬНИКА ЯКОСТІ ЖИТТЯ ОНІР-14 В ОБЛАСТІ ОДНОМОМЕНТНОЇ ДЕНТАЛЬНОЇ ІМПЛАНТАЦІЇ	43
<i>Шевченко Т. О.</i> ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЛІКУВАННЯ ПАЦІЄНТІВ З ХВОРОБОЮ МЕНЬЄРА	45
SECTION 8. BIOLOGY AND BIOCHEMISTRY	47
<i>Камінський Р. Ф., Дзевульська І. В.</i> ВПЛИВ ПІДВИЩЕНОГО РІВНЯ ГОМОЦИСТЕЇНУ НА ТРОМБОЦИТАРНУ ЛАНКУ ГЕМОСТАЗУ	47
SECTION 9. AGRICULTURAL SCIENCES AND FOOD.....	48
<i>Ференц Л. В., Петрів М. Д., Волошин Р. В.</i> ЗМІНИ ГЕМАТОЛОГІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ КРОВІ ГУСЕЙ ЗА ДІЇ КОРМОВОЇ ПРОБІОТИЧНОЇ ДОБАВКИ	48
SECTION 10. TECHNICAL SCIENCES.....	50
<i>Бабич А. І., Липський Т. М.</i> АНАТОМІЧНЕ ВЗУТТЯ – ЗАПОРУКА ЗДОРОВИХ НІГ	50
<i>Барило Г. І., Савицький А. В., Шкрібинець В. В.</i> БАГАТОПАРАМЕТРИЧНИЙ СИГНАЛЬНИЙ ПЕРЕТВОРЮВАЧ ДЛЯ ЄМНІСНОГО СЕНСОРА	52

Гаркуша М. В., Гаркуша І. Ю.

ОСНОВНІ ПІДХОДИ З ПЛАНУВАННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ГІДРАВЛІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ДОРОЖНІХ ВОДОПРОПУСКНИХ СПОРУД 53

Kokhanov O.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ ПОЯВИ ПОМИЛОК СИГНАЛУ З КУТОВОЮ МОДУЛЯЦІЄЮ
ХАРТЛІ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ВІДНОСИНИ СИГНАЛ-ШУМ 54

Musiichuk N. I., Ivanov Yu. Yu., Krivogubchenko S. G.

PREDICTION OF NATURAL DISASTERS USING NEURAL NETWORKS 57

Радовенчик Я. В., Карпенко М. В.

ЕЛЕКТРОХІМІЧНА РЕГЕНЕРАЦІЯ ПОЛІПРОПІЛЕНОВИХ КАРТРИДЖІВ СИСТЕМ
ЗВОРОТНЬОГО ОСМОСУ 58

SECTION 11. TRANSPORTATION 60

Кохан В. Ф., Гончарук О. С., Романчук І. О.

НОВИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ КОЛІСНОЇ ТЕХНІКИ ДЛЯ СУЧАСНИХ ВІЙН 60

SECTION 12. HISTORY AND ARCHEOLOGY 62

Кмін А. О., Ігранов М. Ю.

РОЛЬ АМЕРИКАНСЬКИХ МЕДІА У ФОРМУВАННІ НАРАТИВУ “ВІЙНА З ТЕРОРОМ” 62

SECTION 13. CULTUROLOGY 64

Kosiuk O. M.

HISTORY THROUGH THE PRISM OF DOCUMENTARY FILMMAKING 64

SECTION 14. GEOGRAPHICAL AND GEOLOGICAL SCIENCES 66

Карпюк З. К.

ЗАГОСТРЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В ЧОРНОМУ І АЗОВСЬКОМУ МОРЯХ ВНАСЛІДОК
БОЙОВИХ ДІЙ – ДОВГОТРИВАЛІ НАСЛІДКИ 66

**SECTION 15. SERVICE INDUSTRY (HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS, TOURISM AND
RECREATION)** 70

Колінько Н. І., Воляник Г. М., Шутка С. Є.

НЕОБХІДНІСТЬ БРЕНДИНГУ ТЕРИТОРІЇ, ЯК ІНСТРУМЕНТУ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО
ТУРИЗМУ 70

Маркова С. В., Парандій В. О.

ТУРИСТИЧНА АНІМАЦІЯ – НОВІ ДИСКУРСИ 72

Новосад Т. І.

НОВІТНІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБСЛУГОВУВАННЯ СПОЖИВАЧІВ РЕСТОРАННОГО
ГОСПОДАРСТВА 73

Олійник О. С.

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДІЛОВОГО ТУРИЗМУ 76

SECTION 16. POLITICAL SCIENCES 78

Корнієвський О. А.

УКРАЇНСЬКА ВЛАДА І ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО: СУЧАСНИЙ СТАН ТА
ПЕРСПЕКТИВИ НАЛАГОДЖЕННЯ ПАРИТЕТНИХ ВІДНОСИН 78

SECTION 1

PEDAGOGICAL SCIENCES

УДК 82.091=163.41"19/20"

Білик Н. Л.

д. філол. н., професор
професор кафедри слов'янської філології
Навчально-науковий інститут філології
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ІСТОРІЯ ХОРВАТСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В НАВЧАЛЬНІЙ ЛІТЕРАТУРІ: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Курс історії хорватської культури традиційно входить до підготовки філологів-хорватистів, що, зокрема, засвідчує освітній досвід Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Навчальна підготовка наразі традиційно спрямована на системне охоплення ключових явищ функціонування хорватської культури відповідно до актуальних етапів і методів вивчення, аналізу й засвоєння відповідного культурологічного та історико-культурного матеріалу із філологічної перспективи.

У реалізації накресленого завдання окрему ефективність у сучасній освіті засвідчило застосування навчального посібника [1], укладеного для підготовки та проведення лекційних і практичних занять із нормативного курсу "Історія хорватської культури", що може використовуватися й у викладанні спеціальних курсів, пов'язаних із вивченням хорватської культури в комплексі філологічних дисциплін [3].

Посібник розроблено згідно з комплексною освітньою концепцією, до якої входить проблема дослідження історії культур слов'янських народів, мова яких вивчається як основна, друга та іноземна.

Вагомого значення набув хрестоматійний характер видання: до його змісту ввійшли матеріали знакових праць сучасних істориків і культурологів, увага яких зосереджена на хорватському етнокультурному дискурсі.

Виявився продуктивним застосований у книзі підхід, що полягає в комплексному висвітленні історії хорватської культури з огляду на максимально осяжний зміст у тлумаченні терміну "культура": воно охоплює ключові складові структур як матеріальної, так і духовної сфер культури. Завдяки цьому книга створює для кожного явища культури широкий синхронічний і діяхронічний контекст, яким увиразнюється цілісна картина історичного розвитку хорватської культури.

Актуальним для посібника видається визначення його структури хронологічним критерієм, що відповідає загальноприйнятій у культурології періодизації історії хорватської культури.

Зі свого боку, проблемно-тематичний порядок групування матеріалу в межах кожного хронологічного періоду, а отже – кожного розділу – відображає визначену структурою культури ієрархію її фундаментальних явищ. Таким чином, підібрані фрагменти текстів упорядковані за логікою цілісного бачення діяхронної парадигми хорватської культури в основних віхах, які відіграли ключову роль у її розвитку, у формуванні сучасної хорватської нації.

Поряд із цим у книзі зроблено акцент на теоретичному механізмі розкриття зазначеного культурного зрізу, окреслюється вироблена в українській, хорватській і

європейській культурології його методологічна основа, що демонструє одну з можливих універсальних теоретичних моделей навчально-дидактичного опрацювання такого наукового питання.

Посутній навчальний ефект спостерігається в актуалізації теоретичної концепції моделі висвітлення історії національної культури ґрунтується на розробках вітчизняних і зарубіжних культурологів Олександра Флакера, Лариси Левчук, Валентини Гриценко, українських фахівців зі славістики й історичного слов'янознавства: Павла Рудякова [2], Євгена Пашенка, Валерія Ярового. Основними джерелами відповідного фактичного матеріалу з історії культури хорватського народу виступили дослідження сучасних хорватських учених Радована Іваничевича, Йосипа Хорвата, Іво Перича, Йосипа Братулича.

На зазначених методичних засадах книгою репрезентована модель, актуальна для поглиблення фахової підготовки із кроатистики шляхом формування цілісного системного уявлення про історію хорватської культури від давніх часів до кінця XX сторіччя.

Посутню роль у методичній схемі відіграв системно виважений перелік навчальних завдань посібника, у зв'язку з його предметною адресованістю аудиторії філологічного, а не культурологічного фаху. Окрему актуальність підтвердило накреслення в навчальному матеріалі історичного русла розвитку хорватської культури, позначення траєкторії його руху – поза деталізованим розкриттям глибинних процесів. В апробованому навчальному алгоритмі виявилось доречним виокремлення основних структурних рівнів культури, визначення концептуальних засад кожного рівня в кожен історичну епоху, розкриття основних процесів і ключових подій кожного з рівнів, синтезування тенденцій у формуванні й розвитку основоположних сфер національної культури в єдину системну діахронну перспективу. У виразненому комплексі вочевидь увідповіднилося вироблення навичок самостійного структурного аналізу, компаративного, історико-типологічного вивчення різних культурологічних аспектів, створення на цьому матеріалі осяжних узагальнень щодо характерних рис історії культури хорватів.

Окрема актуальність спостерігається у структурованих завдяки освітнім критеріям книги, передбачених її концепцією допоміжних видах робіт із самостійного опрацювання історичних даних і формування індивідуального досвіду такого типу робіт з теорії та історії культури і його закріплення. До методичної схеми після кожного тематичного блоку включені підсумкові завдання (для структурування й аналізу матеріалу), контрольні питання (призначені для синтезування і розкриття логіки процесів, які вивчаються), і список рекомендованої літератури (він містить основні й додаткові джерела, котрі дозволяють урізноманітнити корпус культурологічного фактажу). Запропоновані питання й завдання мають різнобічну спрямованість і належать до різних рівнів складності: від необхідності простого відтворення отриманої інформації до потреби її вдумливого аналітично-синтетичного опрацювання. Доцільним і ідеальним видається організування всіх завдань за принципом системної цілісності і спрямовані на закріплення у студентів навичок структурного та системного аналізу і їхнього застосування на запропонованому славістичному матеріалі з урахуванням знань, умінь і навичок, сформованих у процесі попередньої фахової підготовки.

А отже, із навчально-методичної перспективи історія хорватської культури в навчальній літературі осучаснюється і набуває вагомості адаптивності відповідно до специфічних потреб національно маркованої аудиторії, урізноманітнюється окремим досвідом освітньої репрезентації ретроспективного виміру культури хорватів, що

сприяє напрацюванню спектру можливостей досягти якомога більшої освітньої повноти у різноспрямованому комплексному висвітленні історії хорватської культури.

Список літератури

1. Білик Н.Л. Історія хорватської культури від початків до кінця II тисячоліття: Навчальний посібник. К.: ВПЦ „Київський університет” 2010.

2. Історія південних і західних слов'ян / Яровий В.І., Рудяков П.М., Шумило В.П. та ін. К.: Либідь, 2003.

3. Культурологія: енциклопедичний словник / М-во освіти і науки України, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка ; за ред. В. П. Мельника. Львів: Вид-во ЛНУ, 2013.

УДК 376.37

Галущенко В. І.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
спеціальної та інклюзивної освіти і реабілітації,
Державного закладу “Південноукраїнський національний
педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського”

Черній С. В.

магістр II року навчання
Державного закладу “Південноукраїнський національний
педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського”

**ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ І ПРИЙОМІВ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ З
ДІТЬМИ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ**

Сучасною проблемою сьогодення є порушення мовлення у дітей. Мовлення є основою найвищих психічних функцій людини, що зумовлює розвиток інших психічних функцій. Мовлення дитини є способом не лише комунікації, а соціалізації [1; 3; 4; 8].

Аналізуючи сучасні психолого-педагогічні дослідження важко не помітити стрімку тенденцію збільшення числа дітей з загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ). У таких дітей спостерігаються порушення всіх компонентів мовлення (фонетичної, лексичної, граматичної сторін мовлення). З огляду на розвиток логопедії та спеціальної освіти, зважаючи на досвід вітчизняних та зарубіжних науковців такі діти, потребують сучасних методів та засобів корекційного впливу [3; 5; 7].

Дослідженнями специфіки корекційно-логопедичної роботи, особливостями впровадження та застосування в логопедичній роботі сучасних методів і засобів з дітьми із ЗНМ були присвячені праці таких науковців, як В. Бондарь, В. Галущенко, С. Конопляста, І. Марченко, Н. Манько, Л.Мозга, Н. Ільїна, Н.Пахомова, Ю. Рібцун, О. Ревуцька, Л. Трофименко, М. Шеремет та інші [1; 3; 4; 6; 7].

Спеціальна освіта перебуває в постійному пошуку нових засобів і методів роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП), задля досягнення найбільш ефективних аспектів корекційно-розвиткового впливу. [3].

Дітям із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ) притаманне недостатньо сформовані процеси, які пов'язані з мовленнєвою діяльністю:

- порушення уваги (нестійкість, звуження об'єму, нижчий рівень довільності);
- порушення пальцевої та артикуляційної моторики;
- недостатня сформованість словесно-логічного мислення;

- знижена слухомовна пам'ять і продуктивність запам'ятовування;
- затримка розвитку уваги;
- знижена довільна регуляція діяльності;
- знижена самооцінка, тривожність, наявність страхів, прояви агресивності та негативізму [5; 7].

У дітей із ЗНМ спостерігаються проявляють незацікавленість у встановленні контактів, невміння орієнтуватися в ситуації спілкування, негативізм, страждає діалогічне мовлення. Відзначається бідність словникового запасу, особливо в недостатності дієслівного словника у порівнянні з іншими частинами мови. Труднощі у побудові зв'язних висловлювань становлять перешкоду для повноцінного спілкування. Виходячи з вище сказаного можна впевнитися в необхідності використання сучасних методів та засобів в корекційно-логопедичній роботі з дітьми із ЗНМ. [2; 3; 5].

З огляду на досвід вітчизняних та зарубіжних вчених, треба відзначити широке використання сучасних методів навчання в логопедичній роботі. Особливості використання з дітьми з загальним недорозвиненням мовлення арт-методів: пісочної терапії, казкотерапії, лялькотерапії, кольоротерапії [3; 6].

Арт-терапія – це метод впливу за допомогою використання художнього використання творчості (у нашому випадку це – ігротерапія та ізотерапія), що дає змогу розвивати зв'язне мовлення у взаємозв'язку з творчою уявою. Арт-терапевтичні методи, такі як пісочна терапія, казкотерапія, лялькотерапія, кольоротерапія чудово виконують логопедичні завдання стосовно дітей з особливостями, зокрема з дітьми із ЗНМ. Доцільно краще ознайомитись з видами арт-терапевтичних методів [3; 4; 5].

Пісочна терапія – один з різновидів ігрової терапії. Природна потреба дитини “возитися” з піском визначає можливості використовувати пісочницю в своїй роботі не тільки психотерапевта, але й в інших напрямках взаємодії. Пісочну терапію доцільно використовувати з раннього віку дітей. Основним атрибутом цього напрямку є ящик розміром 50*70*8 см блакитного кольору (це символізує небо й воду), заповнений піском. На полиці, або в ящику біля пісочниці знаходяться різноманітні предмети: іграшки, прикраси, біжутерія, стрічки, палички, які використовують для побудови пісочної композиції. [3; 5].

Завдання, які можна вирішувати, застосовуючи технологію пісочної терапії:

- стабілізувати емоційний стан;
- знімати м'язову напругу;
- розвивати тактильно–кінетичну чутливість і дрібну моторику;
- розвивати активність, розширювати життєвий досвід;
- удосконалювати візуально–просторове орієнтування і мовленнєві можливості;
- розширювати вектор роботи з ситуацією травми;
- налагоджувати взаємини з близькими;
- створювати гармонійну атмосферу;
- визначати особистісні кордони [4; 8].

Кольоротерапія – це цілеспрямований вплив кольором на самопочуття, фізіологію людини; активізація кольором діяльності органів і систем; метод психологічного лікування з метою розслаблення, зняття стресів, підняття настрою та тону за допомогою кольорів [2; 5].

Мета кольоротерапії різноаспектна:

- корекція психоемоційного стану;
- розвиток слухової та зорової уваги;

- зниження емоційно-психічного та тілесного напруження;
- підвищення рівня емоційної чуйності й комунікативності;
- формування навичок самоконтролю через знайомство з прийомами управління почуттями.

Умовно можна виділити три рівні використання кольоротерапії:

- організаційні можливості кольору (система освітлення та кольорове оформлення інтер'єру приміщення);
- педагогічні та діагностичні можливості кольору (діагностика психічних станів, навчання, розвиток, виховання дітей);
- реабілітаційні можливості кольору (оздоровлення, лікування, психологічний колорит) [2; 4; 6].

Із точки зору фізіології та медицини особливе біологічне значення мають окремі кольори сонячного спектру. За класифікацією всі кольори поділяють на дві групи – пасивні (білий, сірий, чорний) та активні (червоний колір має довгу хвилю, блакитний – середню, синій і фіолетовий – коротку) [1; 3; 7].

Використовуючи технологію кольоротерапії, при корекції звуковимови в дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку, можна відзначити, що діти швидше виконують завдання вчителя логопеда, дефектолога, оскільки зацікавлені різноманітністю колірних відтінків, які оточують їх на заняттях. Використання кольоротерапії оптимізує процес корекції мовлення дітей із загальним недорозвиненим мовленням і сприяє оздоровленню всього організму дитини, зокрема: автоматизація та диференціація виправлених звуків за допомогою предметів різних кольорів; формування граматичної будови мовлення, розвиток зв'язного мовлення; формування правильного дихання [1; 5].

Ще одним нестандартним методом в роботі з дітьми із ЗНМ є лялькотерапія. Лялькотерапія. Терапевтична лялька – важлива складова корекційно– розвиткових ігрових занять. Вона може допомогти фахівця зміцнити психічне здоров'я дітей з емоційними порушеннями, переживаннями, зменшити хворобливі переживання, пов'язані з відчуттям особистісних кордонів, послабити негативні емоції, досягти емоційної стійкості, знайти віру в свої власні сили, сформувати більш позитивне ставлення до себе та оточуючих, поліпшити соціальну адаптацію [3; 4; 5].

Спосіб використання логопедичної ляльки принципово відрізняється, оскільки використання функційної іграшки є не просто черговим варіантом запрошення дітей до виконання тої чи тої вправи, а якісно новим механізмом співробітництва з дитиною, який сприяє залученню ляльки до ігор-занять із артикуляційної гімнастики чи демонстрації певного звукового складу. За допомогою логопедичних ляльок успішно вирішуються ключові корекційно-розвиткові завдання:

- формування артикуляційних навичок;
- розвиток правильної звуковимови;
- постановка й автоматизація звуків;
- формування фонематичного слуху та сприйняття;
- усвідомлення складової структури слова, звуко-буквеного аналізу та синтезу;
- засвоєння лексичних та граматичних засобів мовлення;
- розвиток навичок зв'язного мовлення;
- навчання елементам грамоти;
- розвиток загальної та дрібної моторики;
- розвиток комунікативних навичок;

– формування психоемоційного досвіду і розвиток психічних процесів.

Для підготовки мовленнєвого апарату дітей до правильної постановки звуків, логопед спільно з лялькою, за допомогою віршованих форм може проводити артикуляційну гімнастику, що підвищує якість і ефективність її виконання; полегшує сам процес постановки та автоматизації мовленнєвих звуків. У постановці лялькової казки домінантним є створення позитивного емоційночуттєвого сприйняття дитиною навколишнього середовища та непомітне, мимовільне залучення дитини в комунікативну діяльність [5; 7].

Використання поліфункційної іграшки у вигляді логопедичної ляльки:

– прискорює темпи підготовки мовно-рухового апарату дитини до постановки звуків, полегшує сам процес постановки й автоматизації звуків;

– сприяє виробленню у дітей із порушенням мовлення правильного положення язика в ротовій порожнині через зоровий образ, що сприймається дитиною, покращує функціонування м'язів мовно-рухового апарату через зоровий динамічний образ артикуляційних вправ;

– дозволяє дошкільнику через зоровий образ (що сприймається дитиною) пов'язати засвоєний звук із певними рухами язика, зафіксувати його і в зоровій, і в моторній ланці;

– допомагає дітям через побачений зоровий образ відтворити вправи, що виконуються, у повільному темпі чіткими та плавними рухами;

– дозволяє удосконалити лексико-граматичну структуру мови та зв'язне мовлення, шляхом ознайомлення дошкільників із органами мовнорухового апарату, частинами тіла, формування уявлень про сезонні зміни в природі, показу різноманітності одягу, взуття та головних уборів тощо;

– сприяє активізації пізнавальної та мовленнєвої активності дітей;

– знімає напруження, пов'язане з комплексами щодо зовнішніх дефектів (наприклад, розщеплення губи, перфорації твердого піднебіння тощо) [2].

Казкотерапія є також потужним корекційним засобом для будь-якої дитини зокрема із мовленнєвими порушеннями. Казкотерапія дає змогу в опосередкованій для дошкільника формі впливати на розвиток мовленнєвих і психічних функцій [2; 6; 7].

Завдання казкотерапії:

– створення сприятливої психологічної атмосфери;

– збагачення емоційно-чуттєвої сфери дитини (вміння співпереживати героям казки, передавати емоційний стан героя казки, розвиток міміки, пантоміміки);

– вдосконалення звукової сторони мовлення, сприйняття і виразності;

– вдосконалення лексико-граматичних засобів мовлення;

– розвиток діалогічного та монологічного мовлення [2; 4].

Казка створює сприятливу атмосферу для логопедичної корекції. Адже метод казкотерапії забезпечення зняття емоційної напруги та виключає стресові ситуації, та непомітно для дитини виконує функцію корекції. На заняттях такого типу діти зацікавлені, а складання розповіді за сюжетом, або переказ казки дає потребу в мовленні, та розвиває його. Крім того саме цей метод може направити дитину на соціальне зближення з однолітками в ході колективного заняття.

Враховуючи вище викладений матеріал статті, можемо підсумувати, що використання у логопедичній роботі з дітьми із ЗНМ сучасних методів, а саме арт-терапії є необхідним і дуже результативним. Адже саме нестандартність методів посилює цікавість дитини до занять з логопедом, легкість сприйняття та відтворення

інформації. Також треба враховувати неабияку допомогу дітям в подальшій соціалізації.

Отже, було доведено доречність застосування в роботі з дітьми із ЗНМ ефективних методів та прийомів формування зв'язного мовлення, що відіграють важливу роль в гармонізації розвитку особистості.

Список літератури

1. Бабій І. В. Ізотерапія у роботі гувернера-дефектолога. Вісник Науководослідної лабораторії інклюзивної педагогіки: Умань: ВПЦ “Візаві”, 2020. Вип. VI. С. 80-82.
2. Бондар Л. Логозарядки та мовні розминки. Корекційна робота з дітьми з тяжкими вадами мовлення / Л. Бондар, Л. Косташенко // Дефектолог. – 2016. – № 7. – С. 4–23.
3. Галущенко В.І. Аспекти побудови корекційно-стимулюючого середовища дітей раннього віку з порушеннями психо-мовленнєвої та рухової сфери *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2021. Vol. IX (100), Issue 256. P. 11-15.
4. Галущенко В.І. Особливості стану та формування емоційної лексики у дітей з порушеннями мовлення Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: зб. Наук. Праць К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, Вип., 2019 - С. 52-64
5. Дмитрієва А. Арттерапія у роботі з дітьми, які пережили трамівний досвід війни. Львів, 2023. 64 с.
6. Логопсихологія: навч. посіб. / Конопляста С. Ю., Сак Т. В.; за ред.. Шеремет М. К. К.: Знання, 2010. 293 с.
7. Мозга Р. Ю. Розвиток зв'язного мовлення в дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення засобами ігрової діяльності : кваліфікаційна робота / науковий керівник – доктор філософії Сіденко Юлія Олександрівна. Кривий Ріг, 2023. 51 с.
7. Рібцун Ю. В. Формування усного мовлення у дітей молодшого дошкільного віку із загальним мовленнєвим недорозвитком: канд. пед. наук : 13.00.03: у 2 т. К., 2010. Т. 1. С. 18.

УДК 821.161.2.09:929

Загородня А. А.

д. п. н., професор,
головний науковий співробітник відділу історії та
філософії освіти Інституту педагогіки
НАПН України

АНТРОПОЛОГІЧНІ ТА ОНТОЛОГІЧНІ ПОГЛЯДИ В СУЧАСНІЙ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ

Антропологія освіти є самостійним напрямом у філософії освіти. Включає в себе наукові традиції філософської антропології, антропологічного підходу до опису міжособистісних комунікацій і соціально-психологічних аспектів людського буття [1]. Проблема антропологічних підстав знання пов'язана з різноманіттям форм і принципів у побудові її теоретичних підстав. Педагогічна антропологія і антропологія освіти безпосередньо пов'язані із загальною філософською антропологією. Різні

філософсько - антропологічні концепції задають власні теоретичні моделі для опису людини [2, с. 7] Сьогодні виділяють такі філософсько-антропологічні концепти, як аксіологічна, натуралістична, персоналістська, екзистенційна, неотомістська ірраціоналістична, трансценденталістська, об'єктивно-ідеалістична та ін.

У сучасній педагогічній антропології, залежно від особливостей формування “образу людини” виділяють кілька напрямів:

1. Інтегральний підхід - людина розуміється як істота, що потребує виховання та освіти (А. Флітнер, Г. Рот, М. Лідтке).

2. Філософський підхід - людина є відкритою системою, що знаходиться в стані постійного становлення (О. Больнов, Й. Дебралав, В. Лох).

3. Феноменологічний підхід – людина є комплексом самопроявлень, що чергуються: дитина, підліток, учень, вчитель, батько, мати (М.Я. Лангевелд, Р. Лассан).

4. Діалектико-рефлексивний підхід трактує людину як “політичну тварину”. Людина самоздійснює себе в просторі соціального (М. Бубер, Е. Левінас, Т. Адорно).

5. Імпліцитний підхід – людина існує лише в модусі образів самого себе (Шейерл) [3, с. 53].

6. Структуралістський підхід – людина розглядається як анаграма, перетворюючись на поетичний текст (Ж. Дерріда, М. Фуко). З огляду на різноманіття антропологічних підходів, питання щодо меж різних методів залишається відкритим.

Для освіти як об'єкта онтологічного аналізу характерна двоїстість. У загальному значенні онтологія – наука про буття або існування. З одного боку, освіта є певним процесом, сукупністю фізіологічних процедур, зумовлених людською природою, з іншого – освіта виступає об'єктом рефлексії. Саме останній аспект, а саме, когнітивна об'єктивація освіти дозволяє говорити про певне існування чи навіть буття таких об'єктів, як освіта, знання, а також процедури, форми і методи освіти. Таким чином, онтологія освіти виступає як система знань щодо форм, у яких знання набувають для розуму певні смисли і значення, а також форм, у яких знання зберігаються, тобто існують у неактивному для мислення і незалежному від нього стані. Сенс і сутність явища збереження знань тісно пов'язані з поняттям “пам'ять”. Представлення знань - питання, яке вирішується як у сфері когнітології (науки про мислення), так і у сфері інженерії знань. Дуалістична природа знання розкривається через досягнення таких діалектичних пар категорій філософії, як суб'єкт-об'єкт, частина-ціле і форма-зміст. Різноманіття у філософському осмисленні онтології освіти в основному пов'язано з описом різних систем і системо-утворюючих чинників для визначення сутнісних характеристик різних форм знань. Велике значення для онтології знання має сфера людської діяльності, у якій формуються форми знання і процедури освіти. Описано специфічні теорії онтології знання для таких сфер, як мистецтво, культура, наука, інформаційний простір та ін. Онтологія знання, у загальному випадку, може бути описана як ієрархічно організована структура, що включає в себе все різноманіття форм, методів і процедур, необхідних для опису реальності як цілого і складових її частин як самостійних об'єктів. Опис направлено на фіксацію сутнісних властивостей описуваних об'єктів і відносин, в яких вони між собою перебувають. Ключовими і найбільш загальними формами об'єктів та їх відносин для онтології освіти виступають: “людина” і її стосунки з різними формами “реальності”. Оскільки знання набуває сутнісного наповнення тільки стосовно діяльності людини, очевидно, що онтологічні підстави освіти нерозривно пов'язані антропологічними аспектами знання у формі когнітивної практики.

Список літератури

1. Аносов І. П. Антропологізм як чинник гуманізації освіти (теоретико-концептуальні основи). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.lib.ua-ru.net/inode/27070.html>.
2. Романенко М.І. Сучасна філософія освіти : основні проблеми // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип. 8. Запоріжжя: ЗДІА, 2002.
3. Сіднев Л.М., Аносов І.П. До питання про антропологічну сутність змісту освіти // Постметодика. 2002. №7-8.
4. Пазенок В. Гуманістичний принцип сучасної філософії освіти // Філософія освіти. – 2005. № 1. С. 53-73.

УДК 37(09)

Зайченко Н. І.

д. п. н., доцент, доцент кафедри соціальної роботи
та освітніх і педагогічних наук
Національний університет "Чернігівський колегіум"
імені Т. Г. Шевченка

ЛОРЕНСО ЛУЗУРІАГА ПРО СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНУ ІДЕЮ ПАУЛЯ БЕРГЕМАНА

Визначний іспанський освітянин Лоренсо Лузуріага (Lorenzo Luzuriaga Medina) (29.10.1889, Вальдепеньяс – 23.12.1959, Буенос-Айрес) досліджував питання становлення модерної європейської соціальної педагогіки ще в "іспанський" період діяльності (до осені 1936 року), проте тільки в 1950-х роках в аргентинських публікаціях він здійснював детальний аналіз педагогічних праць Пауля Наторпа (Paul Gerhard Natorp), Пауля Бергемана (Paul Bergemann), Пауля Барта (Paul Barth), Отто Вільмана (Gustav Philipp Otto Willmann) та багатьох інших представників соціально-педагогічного напрямку на межі XIX – XX століть. Одна з найзагадковіших постатей у цій плеяді – німецький педагог Пауль Бергеман (Paul Bergemann) (20.10.1862, Львувек-Шльонський – 8.10.1946, Венглінець), котрий викладав у Єнському університеті. 1891 року на філософському факультеті Галле-Віттенберзького університету Пауль Бергеман захистив докторську дисертацію на тему "Ернст Платнер як філософ-мораліст та його ставлення до Кантівської етики" [1].

У результаті непорозуміння з видатним філософом Паулем Наторпом університетська кар'єра Пауля Бергемана раптово обірвалася. Упродовж 1904–1930 років педагог очолював заснований ним приватний ліцей у Стшегомі (Стригау) [2, с. 35].

Упродовж 1890–1900-х років Паулем Бергеманом було видано низку праць із соціальної педагогіки, зокрема "Три фундаментальні проблеми педагогіки та їх теоретичне розв'язання" (Лейпциг, 1896), "Афоризми із соціальної педагогіки" (Лейпциг, 1899), "Соціальна педагогіка, викладена в основі на науковому дослідженні та з допомогою індуктивного методу, як універсальна або культурна педагогіка" (Гера, 1900), "Народна освіта" (Лейпциг, 1904) та інші.

Лоренсо Лузуріага зауважував, що твір Пауля Бергемана "Соціальна педагогіка..." (Гера, 1900) був виданий майже одночасно із знаменною книгою "Соціальна педагогіка. Теорія виховання волі на основі спільності" (Штутгарт, 1899) Пауля

Наторпа, але ці праці значно різнилися. Якщо Пауль Наторп творив у дусі неокантіанського ідеалізму, то Паулеві Бергеману було властиво тяжіння до соціологічного позитивізму.

Останній стверджував, що досконало вивчив педагогічну працю марбурзького професора і на відміну від нього обґрунтовував соціально-педагогічну ідею на емпіричних фактах, використовуючи індуктивний науковий метод [3, с. IX].

У передмові до “Соціальної педагогіки” Пауль Бергеман зазначав, що прагнув “дати уявлення про сучасну теорію освіти із соціально-педагогічної точки зору” [3, с. XI].

При підготовці попередніх праць, наприклад “Еволюціоністська етика як основа наукової педагогіки” (Вісбаден, 1894), освітянин відчував недостатність системного викладу педагогічної теорії на соціально-педагогічних засадах, саме тому він замислив “Соціальну педагогіку” як твір у “дусі часу” [3, с. XI].

На погляд Лоренсо Лузуріаги, метою освіти в концепції Пауля Бергемана є “формування активних і енергійних людей, здатних співпрацювати задля розв’язання культурних проблем народу” [4, с. 76].

Найважливішим у вченні німецького педагога Лоренсо Лузуріага вважав розуміння індивідуального духу людини як частки суспільної психіки. Згідно з соціально-педагогічною ідеєю Пауля Бергемана, “індивід мислить, відчуває і діє в усіх істотних моментах так само, як мислить, відчуває та діє суспільство, у якому він народився, у якому виховувався та в якому він зростає” [4, с. 77].

Окремий розділ “Соціальної педагогіки” Пауля Бергемана був присвячений питанням про соціологічні основи теорії освіти, соціальну обумовленість індивідуального життя, суспільне оточення людини, рушійні сили суспільного життя, структуру та організацію суспільної свідомості тощо [3].

Отже, Лоренсо Лузуріага правомірно відмітив філософсько-соціологічний характер соціально-педагогічного дискурсу Пауля Бергемана та його унікальний внесок у розвиток наукової соціальної педагогіки на межі XIX – XX століть.

Список літератури

1. Bergemann P. Ernst Platner als Moralphilosoph und sein Verhältnis zur Kant'schen Ethik von Paul Bergemann. Halle a. S. : C.A. Kaemmerer, 1891. 56 p.
2. Bruno Jahn B. Biographische Enzyklopädie deutschsprachiger Philosophen. München: K-G-Säur, 2001. 732 p.
3. Bergemann P. Soziale Pädagogik auf erfahrungswissenschaftlicher Grundlage und mit Hilfe der induktiven Methode als universalistische oder Kultur-Pädagogik dargestellt. Gera : Druck und Verlag von Theodor Hofmann, 1900. 615 p.
4. Luzuriaga L. La pedagogia contemporanea. Buenos Aires : Losada, S. A., 1963. 151 p.

УДК 378.147

Камінська С. В.

аспірантка кафедри освітології та психолого-педагогічних наук,
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

РОЗВИТОК РЕФЛЕКСИВНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧА МОРСЬКОЇ ОСВІТИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ

Рефлексія – це процес аналізу своїх думок, почуттів та дій. Вона включає у себе самопізнання та підвищення свідомості про себе, коли людина відсторонюється від повсякденних справ та думок, щоб уважно досліджувати власні думки, почуття та дії. В

результаті цього процесу людина може краще зрозуміти себе, власні цінності та переконання. “Рефлексивне мислення робить судження на основі міркувань, змушує досліджувати власні думки та думки інших, де люди аналізують варіанти та роблять висновки. Люди, які мислять рефлексивно, є аналітиками та розмірковують над інформацією, яку вони отримують через спостереження та досвід” [4]. Рефлексія - це важлива складова самовдосконалення здобувача освіти, яка сприяє особистісному та професійному розвитку. Глибока рефлексія може допомогти здобувачам виявити свої сильні та слабкі сторони, зрозуміти, які знання та навички їм потрібно покращити, а також знайти способи вирішення проблем та досягнення поставлених цілей. Розмірковуючи над своїми успіхами, труднощами та помилками, здобувачі можуть покращити своє академічне навчання. Це важливий аспект навчання, який сприяє самосвідомості, метапізнанню та постійному вдосконаленню. [1]

Дослідження впливу емоційної сфери майбутніх моряків на хід мислення в процесі професійного спілкування в міжнародному екіпажі показало, що рівень емоційного інтелекту майбутніх моряків підвищується в результаті практичної діяльності, яка потребує активної професійної діяльності. спілкування. Життєдіяльність членів екіпажу на борту змінюється, оцінюючи доцільність виконання дії, яка несе ризик для їхньої безпеки та безпеки оточуючих. Ми пов'язуємо ці зміни з процесами професійного рефлексивного мислення, які відбуваються під час навчання на судні. Рефлексивне мислення може значно допомогти в оцінці ризиків, забезпечуючи структурований підхід до оцінки минулого досвіду, дослідження потенційних наслідків і прийняття обґрунтованих рішень. Рефлексивне мислення впливає на оцінку ризику, а саме: заохочує здобувачів освіти після навчання на борту переглядати та аналізувати попередній досвід, пов'язаний з ризиками; так само передбачає розуміння причинно-наслідкових зв'язків у певному контексті; зрештою, рефлексивне мислення дозволяє більш комплексно, поінформовано та критично оцінювати ризики. “Використовуючи минулий досвід, розглядаючи різні точки зору, досліджуючи причинно-наслідкові зв'язки, усуваючи упередження та генеруючи альтернативні рішення, здобувачі можуть підвищити якість і точність оцінки ризиків” [3, с. 196].

Незважаючи на те, що практична робота студента в процесі плавання дає позитивний розвиток раціонального ставлення до ризику, що в свою чергу вимагає постійної корекції під час практичних аудиторних занять, а також під час позанавчальної роботи. “Результати проведеного дослідження сприйняття ризику привели нас до висновку, що реальна практична діяльність впливає на рефлексивну здатність” [2, с. 18].

Таким чином, вивчаючи здатність здобувачів до рефлексії, ми виявили проблеми в процесі навчання, де потрібна корекція: 1) активна мотивація; 2) емоційний інтелект; 3) здатність до інтроспекції (аналіз власних невдач і успіхів); 4) комунікативні навички (пов'язані з емоціями).

Практичні рекомендації щодо розвитку здатності до рефлексії у здобувачів освіти криються і у індивідуальних формах навчання. Індивідуальні форми – це підхід до освіти, який зосереджується на потребах конкретного здобувача і надає йому можливість вивчати матеріал у власному темпі і зосереджується на його особистих інтересах і потребах. Декілька індивідуальних форм навчання ми пропонуємо застосовувати саме для позанавчальної роботи, а саме: консультації та індивідуальний підхід: студенти мають можливість звернутися до викладача з питаннями або проблемами, які виникають під час навчання. Ці форми організації

позанавчальної роботи сприяють самостійності, саморозвитку, студент працює один на один з кваліфікованим викладачем, який надає індивідуальну увагу і допомогу; дистанційне навчання: здобувач отримує знання через онлайн-курси, відеолекції, вебінари, переглядаючи відеолекції та інші електронні ресурси. Це може бути корисним для розвитку певних навичок або поглибленого вивчення окремих тем; самостійне навчання: здобувач вивчає матеріал самостійно, використовуючи підручники, інтернет-ресурси та інші джерела, він сам планує свій розклад і зосереджується на своїх власних потребах. Це може включати навчальні завдання, дослідження, читання та написання рефератів чи виконання вправ; проектна робота: здобувач працює над конкретним проектом або завданням, яке може вимагати додаткового дослідження, аналізу даних, створення презентацій чи виконання практичних завдань.

Індивідуальні форми навчання сприяють більш глибокому засвоєнню матеріалу, розвитку самостійності та індивідуальних навичок студентів. Кожна з цих форм навчання має свої переваги і може бути використана в залежності від потреб та можливостей студента для розвитку рефлексивних навичок.

Список літератури

1. Балашов Е.М. “Психологічні особливості рефлексії в навчальній діяльності студентів”, online <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v14/i1/5.pdf>
2. Камінська С. В. “Додаткові освітні ресурси: роль рефлексивного компонента у розвитку професійної іншомовної комунікації фахівця”. Збірник наукових праць “Педагогічні науки”, Випуск 106 (2024), 68с. doi.10.32999/ksu2413-1865/2024-106-2
3. Freudenstein, F., Croft, R. J., Loughran, S. P., Zeleke, B. M. and Wiedemann, P. M., (2021). Effects of selective outcome reporting on risk perception. Environmental Research. online 196, 110821. doi: 10.1016/j.envres.2021.110821
4. <https://vseosvita.ua/c/news/post/5984>

УДК 37.091.113:005.963]:37.014

Лунячек В. Е.

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри освітніх наук,
цифрового навчання та академічного підприємництва
навчально-наукового інституту міжнародної освіти
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

ЗМІНИ В ІДЕОЛОГІЇ ОЦІНЮВАННЯ ОЧИМА ВЧИТЕЛІВ

Вступ в дію наказу Міністерства освіти і науки України № 1093 від 02.08.2024 р. “Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання” викликало неоднозначну реакцію у педагогічній спільноті [3]. Зважаючи на це нами було ініційовано проведення опитування серед вчителів закладів освіти Харківської області. У представленому матеріалі ми презентуємо деякі його результати та пропонуємо певні кроки щодо поліпшення ситуації.

Зазначимо, що представлений документ є достатньо великим і складним для сприйняття вчителем. Серед респондентів на це вказали 55,6% опитаних і ще 22,2%

вагалися з відповіддю на це питання. У ньому вказується, що основними видами оцінювання результатів навчання учнів є формувальне оцінювання, підсумкове оцінювання та державна підсумкова атестація. Як відомо, значна кількість вчителів мають певні проблеми із впровадженням формувального оцінювання, що викликано в тому числі недостатнім рівнем їх професійної підготовки за цим напрямом. З одного боку ця проблема повинна вирішуватися закладами вищої освіти під час підготовки майбутнього вчителя через акценти у своїх освітньо-професійних програмах і навчальних планах на цьому питанні. З іншого - це завдання системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, яка повинна реагувати на виклики часу.

Щодо закладів вищої освіти, то як приклад слід навести досвід факультету геології, географії, рекреації і туризму Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна де для студентів спеціальності 014 “Середня освіта. Географія” було введено курс “Вимірювання в освіті”, який передбачає 120 годин, в тому числі 24 - лекційні години та 16 - для виконання практичних робіт. У межах цього курсу освітні вимірювання розглядаються, як складова внутрішньої системи забезпечення якості освіти в закладі освіти. У студентів формується розуміння щодо основних положень створення системи оцінювання в закладі освіти. Зокрема, акцент робиться на основних засадах підготовки інструментарію для проведення освітніх вимірювань. Розглядаються підходи до впровадження формувального оцінювання в освітній процес, виконуються відповідні практичні роботи. Усе зазначене дозволяє провести апробацію власних розробок під час педагогічної практики. Таким чином, випускник університету є підготовленим для впровадження різних видів оцінювання (в тому числі й формувального) у свою діяльність.

Слід наголосити також на тому, що у процесі викладання дисципліни “Вимірювання в освіті” студенти знайомляться зі світовим досвідом оцінювання навчальних досягнень учнів. Зокрема ми ґрунтовно висвітлили цей досвід на прикладі США, Канада, Великої Британії та Австралії у таких роботах [1-2].

Разом із тим, є інша складова проблеми, що розглядається - це вчителі практики. Поліпшення професійної компетентності у сфері оцінювання для них повинно відбуватися в процесі підвищення кваліфікації. Зауважимо, що на питання: “Чи проходили Ви останнім часом підвищення кваліфікації з проблем оцінювання навчальних досягнень учнів?” позитивно відповіли тільки 2/3 опитаних. Джерела підвищення кваліфікації у цій сфері були доволі різними, що з одного боку свідчить про диверсифікацію освітніх послуг у цій царині, а з іншого про необхідність певної систематизації цієї роботи. Зазначимо також, що тільки 1/3 опитаних вчителів вважала, що наказ № 1093 від 02.08.2024 р. “Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання” є на часі.

Виходячи з викладеного вище важливим аспектом подальшого реформування освіти в Україні є систематизація роботи на всіх рівнях управління освітою щодо поліпшення професійної компетентності вчителя в питаннях оцінювання навчальних досягнень учнів. Крім того, необхідно принципово змінити погляди на роботу з батьками та учнями, які є повноцінними учасниками освітнього процесу. Без розуміння ними нової ідеології оцінювання складно досягнути позитивного результату реформ.

Список літератури

1. Лунячек В.Е., Ігнатенко Л.Ю. Оцінювання навчальних досягнень учнів у закладах загальної середньої освіти США і Канади // Нова педагогічна думка: науково-методичний журнал. Рівне: РОІППО, 2024. №1 (117), с.3–11.
2. Лунячек В.Е., Ігнатенко Л.Ю. Оцінювання навчальних досягнень учнів у закладах загальної середньої освіти Великої Британії і Австралії // Нова педагогічна думка: науково-методичний журнал. Рівне: РОІППО, 2024. №2 (118), с.3–10.
3. Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання. Наказ МОН України №1093 від 02.08.2024 р. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia>

УДК 378

Нечитайло Л. Я.

кандидат біологічних наук, доцент
кафедри біологічної та медичної хімії ім. Г.О. Бабенка

Блощичак І. Н., Воробйова С. С.

студенти медичного факультету,
Івано-Франківський національний медичний університет

ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У МАЙБУТНЬОМУ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ЗАГРОЗИ

Вступ. Штучний інтелект (ШІ) є єдиним із найбільш динамічних та впливових технологій на сучасність, яка суттєво по-різному змінює сферу людської діяльності — від охорони здоров'я та освіти до бізнесу та безпеки. Стрімкий розвиток ШІ відкриває численні можливості для підвищення ефективності та інновацій, проте водночас породжує низку етичних і правових викликів. Сучасне суспільство зіткнулося з необхідністю вирішення складних питань, пов'язаних із приватністю, безпекою, прозорістю прийняття рішень та можливістю дискримінації [1, с. 23].

Одним із головних викликів є забезпечення етичного використання ШІ в різних галузях, після чого алгоритми можуть не лише відображатися, а й підсилювати існуючі соціальні нерівності. Конфіденційність даних також стає найбільшим аспектом, оскільки зібрана інформація може використовуватися без відомостей та згоди користувачів [2, с. 54]. Ще одним ключовим питанням є баланс між інноваціями та регулюванням, основна частина контролю може обмежити розвиток технологій, тоді як його поява може спричинити якісь загрози для безпеки та економіки [3, с. 45].

Мета роботи полягала в аналізі етичних викликів, пов'язаних із використанням штучного інтелекту, та існуючих і перспективних підходів до його регулювання на державному та міжнародному рівнях.

Матеріали і методи. Основним інструментом дослідження став анкетно-опитувальний метод. Анкета була розроблена на платформі Google Forms і містила запитання, спрямовані на вивчення думок респондентів щодо етичних аспектів використання ШІ, його впливу на повсякденне життя, а також ставлення до необхідності регулювання цієї технології.

Виклад основного матеріалу. Штучний інтелект (ШІ) став невід'ємною частиною сучасного світу, спричиняючи значні зміни у різних сферах життя. Хоча він відкриває

нові можливості для підвищення ефективності та інновацій, виникає багато етичних запитань та викликів, які вимагають регулювання.

У рамках дослідження щодо використання Штучного Інтелекту (ШІ) було проведено опитування, яке охопило різні вікові групи та запитання етичних ризиків, пов'язаних із впровадженням цієї технології. Згідно з опитуванням було встановлено, що значна частина респондентів (51,2%) стурбовані тим, що штучний інтелект може замінити людську працю в певних сферах, зокрема у сфері логістики та обслуговування. Однак, 30% респондентів вважають, що ШІ скоріше підтримуватиме працівників, автоматизуючи рутинні завдання, а 24% що певні професії, такі як аналітики, маркетологи та юристи, можуть бути частково автоматизованими.

На запитання “Які основні етичні ризики ви бачите у використанні ШІ в повсякденному житті?” 30,4% респондентів відзначили порушення приватності та збір особистих даних без згоди. Однак, 32% вказали на непрозорість алгоритмів та необхідність перевірки рішень, прийнятих штучним інтелектом. Дискримінація та упередженість алгоритмів були відзначені 17,6% респондентів, а 20% висловили занепокоєння щодо залежності від технологій та зниження критичного мислення. 34,4% респондентів вважають, що відповідальність за етичні аспекти використання ШІ несуть розробники, оскільки вони створюють технології, 23,2% віддають перевагу державним органам, 14,4% міжнародним організаціям. Водночас, 28% респондентів вважають, що всі ці організації повинні співпрацювати.

Значна частина респондентів 28,2% вважають, що розвиток ШІ є корисним для суспільства, але потребує створення систем контролю, проте 29% респондентів вбачають в розвитку штучного інтелекту потенційну загрозу. Цікавими були відповіді на запитання “Які повинні бути наслідки для організацій чи людей, що зловживають можливостями ШІ?” 25,8% опитаних вважають, що це повинна бути кримінальна відповідальність, тоді як 26,6% виступають за штрафи та санкції для порушників. 12,9% респондентів пропонують публічно розголошувати порушення, а 34,7% підтримують ідею повної заборони використання штучного інтелекту.

На запитання “Які позитивні перспективи ви бачите у майбутньому розвитку ШІ для суспільства” 33,9% респондентів відзначили, що ШІ підвищить ефективність у медицині, зокрема у діагностиці та лікуванні патологій. 27,4% вважають, що дозволить автоматизувати рутинні завдання, залишаючи людям можливість зосередитися на творчій діяльності, а 23,4% підкреслили, що штучний інтелект зменшить кількість людських помилок у критичних сферах.

Висновки. Сучасні технології відкривають широкі можливості для покращення життя, але також несуть ризики, пов'язані з етичною відповідальністю, конфіденційністю та потенційною дискримінацією. Необхідність регулювання стає очевидною в умовах швидкого прогресу: адекватні закони та етичні норми можуть захистити права людини та запобігти зловживанням. Важливо залучати різні сторони — уряд, науковців, бізнес та суспільство — для створення комплексних рішень, які враховують різноманітні погляди та досвід.

Таким чином, майбутнє штучного інтелекту залежить від нашої здатності ефективно регулювати його розвиток, забезпечуючи, щоб інновації служили на користь усіх, зберігаючи при цьому етичні принципи і соціальну відповідальність.

Список літератури

1. Герасимчук В. П. Перспективи використання штучного інтелекту в українській освіті: виклики та можливості. Інформаційні технології в освіті. 2021. № 47. С. 23–30.

2. Бровченко А. І., Остапенко І. В. Етичні виклики штучного інтелекту: глобальні тенденції та національні перспективи. Філософські дослідження. 2021. №12(3). С. 54–62.

3. Калюжний Р. А., Тимошенко В. І. Етичні аспекти використання штучного інтелекту в державному управлінні. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2021. №1. С. 45–50.

УДК 371.13.81

Очеретнюк А. О.

к. фарм. н, доцент кафедри фармацевтичної хімії
Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова,

Гарник М. С.

к. фарм. н, доцент кафедри фармацевтичної хімії
Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова,

Паламарчук О. В.

к. біол. н, доцент кафедри фармації
Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ І ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність. Одним з важливих завдань вищої школи є вдосконалення професійної підготовки фахівців, особливо тепер, в умовах воєнного стану на Україні. На успішність навчальної діяльності студентів у закладах вищої освіти (ЗВО) впливають різні чинники, в тому числі й психологічні, які необхідно враховувати в організації навчально-виховного процесу. Насамперед, це стосується особливостей перебігу психічних процесів індивіда (відчуття, сприймання, пам'ять, мислення, уява, увага та ін.). У студентів можуть бути по-різному розвинені типи відчуття та сприймання. Студентам з чітко вираженим аналітичним типом сприймання буває нелегко дати лаконічну відповідь на питання, стисло описати якусь подію, охарактеризувати явище, а студенту з синтетичним типом сприймання, навпаки, дати детальну характеристику предмета, події, явища, аналізу окремих їх частин [1, 2, 3].

В успішній навчальній діяльності важливе значення має розвиток уваги, що забезпечує успішність інтелектуальної діяльності, яка тісно пов'язана з пам'ятю: чим уважніша людина, тим більший обсяг матеріалу вона зможе запам'ятати, зберегти і відтворити [4, 5]. Таким чином, всі пізнавальні процеси розвиваються в тісній взаємодії з мисленням та процесом мислення, як аналіз, синтез, абстрагування, порівняння, конкретизація, узагальнення і різними судження, умовисновки, поняття. В процесі навчання слід звертати увагу на розвиток у студентів таких індивідуальних особливостей мислення, як глибина, широта, гнучкість, самостійність, критичність, неординарність, креативність, творча уява, яка відкриває можливість самовираження, дозволяє людині реалізувати її особистісний потенціал.

Мета роботи. Метою нашого дослідження було проаналізувати шляхом тестування наявності у студентів психолого-емоційних характеристик, необхідних для самостійного навчання у ЗВО в умовах воєнного стану та необхідність індивідуальної роботи в навчально-виховному процесі.

Матеріали та методи. Для реалізації поставленої мети, нами було проведено анкетування 150 студентів ВНМУ ім. М. І. Пирогова фармацевтичного факультету 1-5 курсів навчання за допомогою програми *Microsoft Forms* анонімно. Обробка даних проводилась програмою “Статистика”.

Результати та обговорення. За результатами анкетування студентів нами було встановлено, що студентів слід розділити за індивідуальними, віковими, психологічними особливостями особистості, які по-різному можуть сприймати інформацію навчального процесу. Особистісно-орієнтовані технології спрямовані на індивідуалізацію і диференціацію процесу навчання в педагогіці – це одна з провідних технологій навчання майбутніх фахівців. Його особливості полягають у:

1) відсутності жорстких термінів часу, виділених на вивчення курсу, що дозволяє студенту просуватися у студіюванні навчального матеріалу зі швидкістю, яка відповідає його здібностям;

2) суворій вимозі повного засвоєння матеріалу, за якої перехід до нових тем можливий тільки після засвоєння попередніх;

3) складанні програми навчання самим студентом за допомогою комп'ютера та під методичним керівництвом викладача;

4) використанні лекцій тільки як форми спрямування у навчанні (а не як основного джерела інформації);

5) необхідності самостійного навчання, критичного мислення при засвоєнні матеріалу, творчого підходу до навчального процесу;

6) підвищеної ролі письмових робіт;

7) використанні спеціального персоналу методистів-консультантів для перевірки знань, негайного підведення підсумків роботи студента, корекції спрямування самостійного навчального процесу, керівництва та нагляду за процесом отримання знань. Система індивідуального навчання прищеплює навички самостійної роботи, “вчить студентів навчатися”, дозволяє використовувати старшокурсників як консультантів для допомоги молодшим у самостійному навчанні.

У своїй педагогічній практиці ми постійно застосовуємо саме такий підхід у навчально-виховному процесі, що і приносить свій результат. Першою перевагою є те, що така система знімає проблему стресових ситуацій, які виникають у студентів під час їхнього навчання. Другою перевагою є право студента завжди отримати консультацію та індивідуальну допомогу, а третьою – його право складати залік або іспит з матеріалу, що вивчається, тільки тоді, коли студент його засвоїть і буде готовий до контролю. Отже, така система визнана у США “безстресовою”, вона зменшує відсів студентів і не калічить їхніх долі [6]. Безперечно, цей досвід вартий запозичення і ми теж його застосовуємо.

Висновки. Таким чином, ефективність навчально-виховної роботи у вищій школі в значній мірі залежить від врахування викладачем психологічних чинників навчання і виховання (особливостей перебігу психічних процесів, індивідуально-психологічних властивостей студентів, комунікативних здібностей викладача, використання сучасних технологій навчання та ін.).

Список літератури

1. Степанов О. М., Фіцула М. М. Основи психології і педагогіки: навч. посібник. К.: Академвидав, 2006. 520 с.

2. Філоненко М. М. Психологія спілкування: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 224 с.

3. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування: Навч. посібн. К.: Каравела, 2010. 352 с.
4. Шевчук С. В. Ділове мовлення для державних службовців. К.: Арії, 2008. 424 с.
5. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління. К.: Академвидав, 2003. 568 с.
6. Сайтарли І. А. Культура міжособистісних стосунків: Навч. посібн. К: Академвидав, 2007. 240 с.

УДК 821.161.2.09:929

Шевченко С. М.

к. п. н., старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу історії та філософії освіти,
Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України

ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІ РЕФЛЕКСІЇ ЩОДО СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Сучасна українська освіта – це освіта постійного пошуку. Сьогодні існує значна кількість розроблених і затверджених на державному рівні програм, зокрема: Національна доктрина розвитку освіти XXI століття, програма “Вчитель”, постійно змінюється і оновлюється закон “Про вищу освіту”. Принциповим у даному питанні є те, що молода людина повинна стати особистістю демократичною, гуманною, конкурентоздатною на теренах світового простору. Освіта, в свою чергу, базуючись на національній ідеї, має сформувати у молоді такі національні інтереси та риси, які б могли відповідати потребам суспільства. Актуальним і проблемним питанням в Україні є підготовка підростаючого покоління до життя у системі демократичних відносин. Власне формування культури демократичного мислення, поведінки та практики повинно створюватися на базі демократичних та духовних цінностей.

Українська педагогічна еліта, починаючи з відомих педагогів К. Ушинського, С. Русової, В. Сухомлинського та інших завжди стояла на передових позиціях в цьому питанні, але часи змінювались і сучасний світ потребує більш ретельного підходу до цієї проблеми. Сучасна світова освіта – це освіта фундаментальних нововведень, інновацій, прогнозування на майбутнє та модернізацію. Сьогодні в центрі суспільної свідомості стоять вічні питання “що є людина”, “як народжується особистість”, “чому вчити і як виховувати”.

В сучасній школі відроджується поняття, душі як атрибута духовності, цілісності суб’єкта. і виступає як процес осмислення себе, своєї сім’ї, держави, нації, людства.

Більшість освітян сповідують особистісно орієнтований підхід. Його суть, в основному, полягає в тому, щоб розглядати учня в системі освіти не засобом, а метою освіти, тобто він має стати суб’єктом навчання, виховання й розвитку.

Із чотирьох способів мотивації: матеріальної, пізнавальної, самореалізації й персоналізації можна виокремити найвищу для особистості – персоналізацію (визнання, авторитет, значущість, любов, влада). Цю точку зору раніше висловлював З. Фрейд, на неї покладаються у своїх наукових працях Л. Виготський, І. Бех та інші. Отже, якщо ті знання, вміння, навички, способи мислення, які формуються в навчально-пізнавальній діяльності школяра, допомагають йому персоналізуватися в соціальному середовищі, в колективі, в сім’ї, серед друзів, то такий учень бере активну участь у

розв’язанні проблем, поставлених учителем, а це якраз і є основою для розвитку особистості [2].

Реалізуючи особистісно орієнтований підхід ряд педагогічних колективів сформували свої якісно-діючі виховні моделі. Це виховна система О.А. Захаренка, де реалізується “середовищний підхід”, виховна система українського коледжу ім. В.О. Сухомлинського, де сповідується культуро-творча функція школи, виховна система Великосорочинської школи-інтернату, де основу навчально-виховного процесу поставлено національну та духовну культуру українського народу, технологія “Педагогічна підтримка” Синельниковської школи № 1, що на Дніпропетровщині.

Вона передбачає виявлення сильних і слабких сторін особистості та організацію такого педагогічного середовища, яке сприяє її успішному розвитку на основі зростання кращих якостей і корекції проблем. Виховна модель “Планета Ясенівка” Ясенівської школи Київської області, її змістом є творча духовна і матеріальна діяльність дитини з “розпредмечування” соціального досвіду, що акумулювався в об’єктах соціальної культури або генерується при функціонуванні людських спільностей.

Становлення сучасної педагогічної науки відбувається у протиборстві консервативного і прогресивного, в тісній єдності теорії і практики. В момент кардинальних історичних змін, коли розпалась стара система цінностей, практика домінувала над наукою, тому що молоде покоління жило і виховувалось, не чекаючи, коли з’являться нові підручники з педагогіки, коли педагоги переосмислять необхідність докорінного оновлення змісту, форм і методів виховання. Та забезпечать їх гнучкість, диференціацію, здатність адекватно реагувати на зміни в суспільстві, максимально враховуючи інтереси і потреби здібних і обдарованих дітей. З урахуванням суспільних тенденцій, негативних та позитивних процесів у школах осмислюються методичні аспекти досягнення нової якості формування особистості учня. Виховна система займає центральне місце в сучасній педагогічній науці. Триває процес становлення оригінальних виховних систем, що відповідають профілю навчального закладу, особливостям психічного і морально розвитку учнів, їхнім духовним потребам [1].

Прояв і втілення творчого потенціалу людини завжди були і є основним джерелом суспільного вдосконалення і культурно-історичного поступу. Для виживання, саморозвитку і творчої самореалізації особистості у складних сучасних умовах потрібна здатність до осмислення і перетворення власного досвіду, вміння вийти за межі сформованих у суспільстві стереотипів і соціальних шаблонів та знайти своє місце у світі. Саме тому особливої значущості набуває формування творчого і водночас ціннісно-сміслового ставлення людини до дійсності, розвиток її творчої унікальності.

Список літератури

1. Мазоха Д. С. На шляху до педагогічної професії / Київ, 2005. С. 31.
2. Енциклопедія освіти ; головний ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 646.
3. Савицька Н. Л. Інституціональні проблеми взаємодії стейкхолдерів у вищій освіті [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/4323/1/Savicka.pdf>

SECTION 2

EDUCATION (PRESCHOOL, PRIMARY, SECONDARY,
VOCATIONAL AND SPECIAL EDUCATION)

УДК 371.279.7

Грабовська Т. І.

кандидат фізико-математичних наук, доцент,
заступник директора з навчально-методичної роботи та
моніторингу якості освіти,
Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти

Грабовський О. В.

кандидат біологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики професійної освіти та
інноваційних технологій,
Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ
НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Сьогодні в умовах реформування української освітньої системи, впровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти з'явилися новітні підходи до викладання навчальних предметів у базовій школі. Одним із вагомих нововведень є реформа системи оцінювання знань учнів, яка передбачає використання технології формувального оцінювання. Державний стандарт базової середньої освіти, методичні рекомендації Міністерства освіти й науки України щодо оцінювання результатів навчання здобувачів базової освіти, Закон України "Про повну загальну середню освіту" визначають формувальне оцінювання серед основних різновидів оцінювання. Формувальне оцінювання, безумовно, стало ключовим елементом реформи Нової української школи, розширюючи погляди на систему оцінювання та акцентуючи увагу на особистісному розвитку кожного здобувача освіти.

Формувальне оцінювання – це процес збору, аналізу та інтерпретації інформації про досягнення здобувачів освіти з метою покращення їхнього навчання та розвитку. Воно відрізняється від традиційного, сумарного оцінювання, яке проводиться в кінці семестру чи навчального року. Головною метою формувального оцінювання є надання зворотного зв'язку здобувачам освіти, вчителям і батькам, щоб допомогти кожній дитині досягнути свого найвищого потенціалу.

Формувальне оцінювання в Новій українській школі базується на таких засадах [1, с. 1]:

- орієнтація на розвиток здобувачів освіти, а не на класифікацію або ранжування, що допомагає створити позитивну атмосферу для самовдосконалення та навчання;
- індивідуалізація, тобто кожен здобувач освіти має свої унікальні потреби та власний темп навчання, і формувальне оцінювання дозволяє враховувати ці індивідуальні особливості та визначати, як краще підтримувати кожну дитину;
- акцентування уваги на процесі навчання замість наголосу на оцінках, таким чином зменшуючи стрес здобувачів освіти і сприяючи більш ефективному навчанню;

– зворотний зв’язок, оскільки здобувачі освіти отримують інформацію про свої досягнення та конкретні поради щодо його покращення, вчителі також отримують зворотний зв’язок, що допомагає їм адаптувати свій підхід до навчання.

Формувальне оцінювання в Новій українській школі має ряд переваг у порівнянні з традиційним оцінюванням, адже:

– збільшує мотивацію учнів: засади формувального оцінювання сприяють більшій мотивації дітей до навчання, оскільки вони бачать, що їхні зусилля мають справжній вплив на їхні досягнення;

– розвиває критичне мислення: формувальне оцінювання ставить перед здобувачами освіти завдання аналізувати, розв’язувати проблеми і використовувати критичне мислення, що підвищує рівень їхньої готовності до вирішення реальних життєвих завдань;

– орієнтує на результати навчання: формувальне оцінювання дозволяє вчителям, батькам та здобувачам освіти визначити конкретні недоліки і сильні сторони, щоб досягти більших результатів у майбутньому;

– підтримує інклюзивну освіту: засади формувального оцінювання дозволяють враховувати потреби всіх здобувачів освіти, включаючи дітей з особливими освітніми потребами, і забезпечувати їхній успішний розвиток.

Підходи до порівняння традиційного та формувального оцінювання приведено в таблиці 1 [2, с. 47]:

Таблиця 1

Порівняння традиційного та формувального оцінювання

Традиційне оцінювання	Формувальне оцінювання
Оцінювання знань з предмета	Оцінювання самостійності, співробітництва
Оцінювання кінцевого результату	Оцінювання учнями
Оцінювання вчителем	Самооцінювання
Отримання звіту про результати навчання учнів, їх ранжування	Отримання більш повної картини навчання кожного учня зокрема, його поступу у досягненні цілей

Формувальне оцінювання як “оцінювання для навчання” складається з певних елементів, серед яких насамперед [1, с. 2]:

- вироблення зрозумілих учням цілей на певний період навчання;
- надання й отримання учнями конструктивного зворотного зв’язку щодо їхніх навчальних досягнень відповідно до визначених цілей;
- коригування вчителем навчального процесу відповідно до результатів і навчального поступу учнів.

Отже, щоб оцінювання стало формувальним, система прийомів, які вчитель застосовує під час навчання, має ґрунтуватися на певних ціннісних орієнтирах. Зокрема, для успішного застосування формувального оцінювання навчальний процес має бути організований у такий спосіб, аби спонукати кожного учня бути активним його учасником, а не пасивним “отримувачем” знань і оцінок. Має бути створена така атмосфера навчання, за якої учні не бояться ризикувати – висловлювати думки, ставити запитання, робити помилки й показувати, чого вони ще не вміють або не знають.

Цінність формувального оцінювання в тому, що воно дозволяє краще розуміти потреби кожного учня та сприяє їхньому гармонійному розвитку. Оцінка, спрямована на формування умінь та навичок, робить навчання більш інтерактивним та мотивуючим для

учнів, покликаних стати майбутніми лідерами і активними учасниками суспільства. Завдяки здійсненню формувального оцінювання у Новій українській школі освітній процес стає ефективнішим та більш спрямованим на розвиток кожного здобувача освіти. Ця парадигма оцінювання відкриває нові можливості для освіти, сприяє самовдосконаленню та готовності до майбутніх викликів.

Список літератури

1. Що таке формувальне оцінювання, чому воно потрібне учням і які основні виклики. Стаття. Нова Українська школа: веб-сайт. URL: <https://nus.org.ua/view/shho-take-formuvalne-otsinyuvannya-chomu-vonopotribne-uchnyam-i-yaki-osnovni-vyklyky/>

2. Морзе Н.В., Барна О.В., Вембер В.П. Формувальне оцінювання: від теорії до практики. Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. 2013. № 6. С. 45-57.

УДК 378.6.018.8:[373.011.2/.3-051:51]

Прокопенко Ю. В.

учитель інформатики та математики вищої категорії,
старший учитель Успенського ліцею
Буринської міської ради Сумської області

ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З ІНФОРМАТИКИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сьогодні перед освітою України постало безліч викликів, що мають подолати сучасні педагоги. Основною їхньою метою є створення умов здобувачам освіти для успішного навчання в умовах війни та вимушеної міграції, забезпечення євроінтеграційних процесів з урахуванням тенденцій глобалізації. Усе це зумовило гостру потребу в пошуку нових підходів до розвитку освіти і науки, що повинні відповідати всім запитам сучасності й майбутнього, задовольняти потреби молодих українців [3].

Водночас у сучасних умовах значна кількість закладів освіти України змушена працювати в умовах дистанційного навчання. Все це не може не відображатися в методиці навчання шкільних предметів, у тому числі й інформатики. В умовах дистанційного, а також змішаного навчання учням значну частину навчальної інформації доводиться опрацьовувати самостійно. У цьому випадку одним із основних завдань вчителя є своєчасне визначення рівня опанування учнем матеріалу та усунення негараздів, які можуть з'явитися.

На нашу думку, саме тестовий контроль навчальних досягнень частково допомагає уникнути проблем, визначити рівень розуміння учнем навчального матеріалу в дистанційних умовах і відреагувати вчителю певним чином.

З метою організації зазначеної вище діяльності, вчителю слід ретельно підготуватися, тобто розробити засоби контролю самостійної роботи школярів.

Як відомо, контроль та оцінювання самостійної роботи здобувачів освіти, виконуючи ряд функцій (освітню, виховну, розвивальну, контрольну), виступає рівноправним складником освітнього процесу і тому сприяє: визначенню рівня навченості кожного окремого учня; виявленню і розумінню причин недостатнього засвоєння окремих розділів чи тем навчального матеріалу; добору різноманітних заходів із метою ліквідації пробілів у матеріалі, що вивчається [2].

Схарактеризуємо основні вимоги до оцінювання і контролю самостійної роботи учнів: об'єктивність перевірки рівня знань школярів та її оцінювання (ретельна розроблення критеріїв оцінювання, урахування всіх видів виконуваної самостійної роботи, їх складності, індивідуальності тощо); системність, регулярність організації контролю самостійної роботи здобувачів освіти (нерегулярне і несистемне втручання вчителя (у вигляді контролю) в процес проведення самостійної роботи здобувачів може привести до її ослаблення, або взагалі до втрати інтересу до неї); використання індивідуального підходу до оцінювання самостійної роботи, диференційованість, що враховує особливості матеріалу, пізнавальні можливості учнів школи тощо; перевірка результатів самостійної діяльності має охоплювати якомога більше напрямів: не лише теоретичні знання, а й уміння і навички; використання різноманітних форм контролю; повага до учнів, які самостійно виконують завдання навчального характеру; оголошення результатів у колективі.

Однією з найбільш нових, популярних та інноваційних форм контролю самостійної роботи є тестування. Схарактеризуємо основні різновиди тестових завдань, використовуваних на уроках інформатики під час оцінювання самостійної роботи учнів.

Класифікація тестових завдань. Переважно під час дистанційного та змішаного навчання нами використовувалися тестові завдання закритої та відкритої форм [1] (рис. 1). Завдання закритої форми поділяються на різновиди.

Рис. 1. Класифікація тестових завдань для оцінювання самостійної роботи учнів у процесі навчання інформатики.

Закрита форма тестових завдань. У завданнях закритої форми із запропонованих кількох варіантів відповіді правильним є лише один, а інші

(дистрактори) мають бути лише схожі на правильну відповідь (найчастіше використовують завдання закритої форми, що мають 4–6 варіантів відповідей) [4]. Здобувач освіти не повинен легко відрізнити їх від правильної відповіді.

Альтернативні тестові завдання. 1. Завдання для контролю самостійної роботи здобувачів із двома варіантами відповіді передбачають наявність протилежних варіантів відповіді типу "так – ні", "правильно – неправильно" тощо. Доцільно використовувати ці завдання тоді, коли швидкість та оперативність перевірки є більш важливими за точність вимірювання знань (вхідний контроль, самоконтроль знань тощо).

2. Завдання з трьома варіантами відповіді особливі тим, що дозволяють серед учнів виявити осіб, які мають антизнання – дають відповідь, протилежну правильній ("дуже неправильну").

Тестові завдання з простим множинним вибором, відповідь на які будується за принципом класифікації, є проміжними між альтернативними тестовими завданнями та тестовими завданнями з множинним вибором.

Тестові завдання з множинним вибором передбачають від трьох до п'яти варіантів відповідей. Їх доцільно використовувати для перевірки вмінь учнів правильно відтворювати отримані знання, вільного орієнтування у групі схожих понять, явищ, процесів.

Тестові завдання, побудовані за принципом відновлення частини відповіді. Ці завдання оцінювання самостійної роботи школярів є модифікацією тестових завдань із множинним вибором і поділяються на чотири види: тестові завдання на відповідність частин; тестові завдання на порівняння й протиставлення; тестові завдання з множинними відповідями "правильно – неправильно"; тестові завдання на визначення причинової залежності.

Тестові завдання на відповідність частин. Такі завдання дають змогу встановити знання фактів, взаємозв'язків, термінології, методик тощо.

Тестові завдання відкритої форми передбачають вільні відповіді тестованих, є завданнями без запропонованих варіантів відповідей і використовуються для виявлення знань термінів, означень, понять тощо.

Таким чином, найоптимальнішим варіантом тесту для оцінювання самостійної роботи учнів закладу загальної середньої освіти, на нашу думку, є такий, що складається із завдань однієї форми. Виходячи з поставленого завдання, вчитель може вибрати і форму завдання, і форму тесту (використати завдання різних форм та видів, встановити довжину тесту, розробити ситуаційний тест тощо).

Список літератури

1. Бурчак С. О., Толмачов В. С., Тверезовська Л. О. Методичні рекомендації з питань організації і проведення тестового контролю знань, навичок та вмінь студентів вищої школи : метод. пос. Глухів : ГДПУ, 2008. 68 с.

2. Гонтаровська Н. Б. Освітнє середовище як фактор розвитку особистості дитини : монографія; НАПН України, Ін-т пробл. виховання. Дніпро : Дніпро-VAL, 2010. 622 с.

3. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб розвитку майбутніх фахівців. *Концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євро інтеграційних процесів: зб. наук. статей / за ред.. В.Г. Кременя, М.Ф. Дмитриченка, Н.Г. Ничкало.* Київ: НТУ, 2015. С.641-647.

4. Шапран Ю. Педагогічне моделювання у процесі формування професійної компетентності майбутнього вчителя біології. *Рідна школа.* 2012. № 12. С. 39-43.

SECTION 3

PHILOLOGICAL SCIENCES

Максимук З. Г.

студентка 6 курсу

факультету філології та журналістики

Волинського національного університету

імені Лесі Українки

ЛІНГВІСТИЧНА ЕКСПЕРТИЗА: РІЗНОВИДИ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ

Лінгвістична експертиза відіграє ключову роль у сучасному світі, коли мова стає не лише засобом спілкування, але й важливим інструментом у правовій, бізнесовій та академічній сферах. До питань лінгвістичної експертизи текстів загалом зверталось багато вчених. Значний внесок у цю галузь зробили такі дослідники, як: Л. Ажнюк [1], К. Голобородько [2], О. Кирилюк [3], Н. Кондратенко та Л. Компанцева [4], та ін. Крім того, суттєвий вклад у розробку методології судової лінгвістичної експертизи внесли праці Г. Мацюк, у яких розглянуто різні аспекти правового значення мови у криміналістиці [5]. У монографії О. Тараненка висвітлено лексико-семантичні особливості української мови у правовій практиці [7]. Частину робіт було присвячено студіюванню текстів, створених під час російсько-української війни. Українські вчені особливу увагу приділяють аналізу дискурсивних практик та мовних стратегій, що використовуються для формування наративів про воєнні події, для впливу на громадську думку та суспільні настрої [6].

Лінгвістична експертиза – це аналіз мовного матеріалу з метою встановлення його автентичності, точності, відповідності вимогам та іншим параметрам. Головним її призначенням є забезпечення правдивості, точності та адекватності мовного висловлення в різних контекстах. Лінгвістичну експертизу писемного мовлення поділяють на *авторознавчу експертизу* та *семантико-текстуальну експертизу*. Основна мета авторознавчої експертизи – ідентифікація автора тексту. За допомогою авторознавчої експертизи вирішують такі завдання: ідентифікаційні (встановлення особи автора тексту), а також діагностичні (умови, особливості складання тексту, факти викривлення ознак писемного мовлення, місце формування мовленнєвих навичок, рідна мова, освіта автора документа тощо).

Унаслідок проведення семантико-текстуальної експертизи дослідники виконують завдання зі встановлення змісту понять, лексичного значення слів або словосполучень, використаних у тих або тих текстах, їх стилістичного забарвлення, смислового навантаження, характеру інформації. Зокрема, вони з'ясовують, чи можна наведену інформацію розглядати як образливу, чи містить вона загрозу конкретній особі (особам) тощо. Тобто шляхом такої експертизи розглядають питання мовленнєвого плану, не пов'язані зі встановленням фактичних даних про автора.

Лінгвістична експертиза також необхідна в тому разі, коли у свідоцтвах, паспортах або інших документах громадяни трапляється різне написання власного імені,

прізвища чи місця народження. Проте не надавши цьому значення, або просто не звернувши вчасно увагу, фізичні особи можуть мати проблеми в майбутньому. Часто такі розбіжності виявляють при вчиненні певних нотаріальних дій (наприклад, щоб довести родинні зв'язки при оформленні спадку тощо), або при оформленні документів для іноземних установ.

Судова лінгвістична експертиза – це дослідження тексту, за результатом якого експерт надає письмовий висновок з питань, вирішення яких потребує застосування спеціальних лінгвістичних знань. Очевидно, що застосування спеціальних лінгвістичних знань необхідно для вирішенні справ, пов'язаних із проявами мовної ненависті та ворожнечі, мовної агресії, зловживання свободою слова, посягань на добре ім'я, честь, гідність, репутацію, відомості й таємниці, які охороняє закон. Визначення наявності або відсутності події словесного правопорушення, його складу, правильна кваліфікація діяння без проведення лінгвістичного дослідження тексту навряд чи можливі. Лінгвістичний аналіз змістовно-сислової та формальної сторони мовного твору є основним способом виявлення словесних конструкцій і мовних одиниць.

Отже, лінгвістична експертиза тексту є важливим інструментом для аналізу та оцінки мовних матеріалів у різних сферах. Вона призначена для забезпечення точності, адекватності та ефективності мовного висловлення, зокрема, для визначення автентичності та правдивості тексту, аналізу структури і граматики, встановлення стилю і тону, що важливо в комунікації з аудиторією.

Список літератури

1. Ажнюк Л. Лінгвістична експертиза: статус і методологічні презумпції. Мовознавство. 2018. № 6. С. 13–24.
2. Голобородько К. Лінгвістична експертиза тексту: юридичний та мовний аналіз. Лінгвістика та право. 2015. № 2. С. 47–59.
3. Кирилюк О. Мова передвоєнного дискурсу: лінгвістичні засоби створення ворожих образів і символів (на прикладі російсько-української інформаційної війни). Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2020. № 35. С. 35–44.
4. Кондратенко Н., Компанцева Л. Лінгвістична експертиза соціальних мереж в умовах гібридних викликів національній безпеці України. Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. 2021. № 23. С. 58–72.
5. Мацюк Г. П. Лінгвістична експертиза в криміналістичній практиці: методи і результати. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 320 с.
6. Савченко Л. Вплив медіа на формування суспільної думки під час інформаційної війни: лінгвістичний аналіз. Соціологія і комунікації. 2020. № 3. С. 35–46.
7. Тараненко О. В. Лексико-семантичні особливості правового дискурсу в українській мові. Київ: Наукова думка, 2015. 289 с.

SECTION 4

LAW

УДК 343.1

Каверіна Т. П.

головний спеціаліст Управління з питань осіб,
зниклих безвісти за особливих обставин
(Секретаріату Уповноваженого з питань осіб,
зниклих безвісти за особливих обставин)
Міністерства внутрішніх справ України,
Україна

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОГОЛОШЕННЯ
У РОЗШУК ОСОБИ, ЗНИКЛОЇ ЗА ОСОБЛИВИХ ОБСТАВИН**

Безліч правових колізій періодично виявляються в період правозастосування певних норм у тих чи інших галузях права. Метою цієї роботи є спроба запропонувати вихід з правової ситуації, де норма про оголошення у розшук особи як правопорушника позбавляє можливості оголошення у розшук цієї ж особи, якщо вона зникла безвісти за особливих обставин. Можна було б обійтися тезою про "неналежне виконання поліцейськими своїх обов'язків під час розшуку особи-злочинця", "логіку правозастосування", але швидкоплинна воєнна агресія проти України дещо обнулила ці поняття.

Майже через півроку після повномасштабного вторгнення росії в Україну, зміг запрацювати Закон України "Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин" (далі -Закон) [1]. До цього він кілька разів змінював назву, структуру, основні положення та наративи, але це ніяк не допомогло йому стати повноцінним законодавчим актом у сфері державної підтримки осіб, зниклих безвісти за особливих обставин та їх родин. Закон чітко розділив поняття "зниклий безвісти" та "зниклий безвісти за особливих обставин", конкретизувавши статус останнього як такого, що зник безвісти у зв'язку із збройним конфліктом, воєнними діями, тимчасовою окупацією частини території України, надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру [1]. Для зберігання, захисту, обробки, використання і поширення визначеної Законом інформації про осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, їх невідомі останки, наявності чи відсутності рішення суду про визнання осіб, зниклих безвісти, безвісно відсутніми або оголошення померлими, а також інших даних, що використовуються для забезпечення обліку осіб, зниклих безвісти, з метою їх розшуку створено електронну базу, яка отримала назву Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин (далі – Реєстр) [1]. Офіційно Реєстр запрацював з травня 2023 року, проте перші кроки було зроблено у тестовому режимі з досить поверхневим його наповненням, а основний масив даних про осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, почав надходити лише з жовтня 2023 року, після офіційного

передання відомства Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин до Міністерства внутрішніх справ України.

Лише з початком повноцінного функціонування Реєстру спеціалісти Управління з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин (Секретаріату Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин) (далі – Управління (Секретаріату)) стали стикатись з рядом проблемних питань, які є наслідками невідповідності норм Закону та Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність” (далі – Закон про ОРД), що суперечать одна одній, суттєво порушуючи права військовослужбовців, у разі потрапляння їх у полон чи зникнення безвісти, та їх родин.

Відповідно до частини 1 статті 6 Закону про ОРД підставами для проведення оперативно-розшукової діяльності, серед інших, є наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання та осіб безвісно відсутніх [2]. Тобто Закон про ОРД прямо вказує на можливість лише одного виду розшуку, який би застосовувався до однієї і тієї ж особи: або переховування від правосуддя або зникнення безвісти.

Відповідно до пункту 1,3 частини 1 статті 9-1 Закону про ОРД, ведення оперативно-розшукових справ, серед іншого, здійснюється щодо осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, – до їх встановлення або розшуку, але не більше строків давності притягнення до кримінальної відповідальності чи строків давності виконання обвинувального вироку; а також щодо осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, у тому числі у зв’язку зі збройним конфліктом, воєнними діями, заворушеннями всередині держави або у зв’язку з надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру або іншими подіями, що можуть спричинити масову загибель людей, - до встановлення їх місця перебування, місця поховання чи місцезнаходження останків. Таким чином, нормою чітко встановлено межі початку та кінця розшуку обох категорій осіб.

Кримінальний процесуальний закон у цьому випадку чинить по-іншому. У випадку оголошення у розшук особи, якій повідомлено про підозру і яка переховується від слідства чи суду, на підставі пункту 2 частини 1 статті 280 Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК) досудове розслідування може бути зупинене [3]. А кримінальний кодекс України (далі – КК України) навпаки задекларував право кваліфікувати подію зникнення безвісти особи за відповідною частиною статті 115 КК України [4] з виставленням додаткової відмітки “зникнення безвісти” [5] у Єдиному реєстрі досудових розслідувань (далі – ЄРДР) [5].

Повернемося до питання надання статусу особи, зниклої безвісти за особливих обставин. Під час практичного застосування норми Закону, спеціалісти Управління (Секретаріату Уповноваженого) почали стикатись з питанням неможливості надання вищевказаного статусу особі за обставин, якщо перед цим її було оголошено у розшук як особу, яка переховується від органів досудового розслідування чи суду. У такому

випадку оголосити цю ж особу у розшук через її зникнення внаслідок дії фактору непереборної сили та надати їй відповідний статус практично неможливо.

Розберемо найпростіший приклад: громадянин Г. притягався до кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення та стосовно нього було обрано запобіжний захід, не пов'язаний з позбавленням волі. В один із днів, після сплеску чергової хвилі мобілізації він був зупинений працівниками районного територіального центру комплектування та соціальної підтримки (далі - РТЦК та СП) за місцем мешкання, йому вручено повістку та зобов'язано прибути на збірний пункт. Про факт призову до лав Збройних сил України громадянин Г. суд (чи орган досудового розслідування) належним чином повідомити не встиг та, відповідно, перестав з'являтися на виклики правоохоронців. Не маючи чіткого розуміння про те, що фігурант кримінального провадження фактично не ухиляється від правосуддя, слідчий чи суддя мають всі підстави для оголошення такої особи у розшук як правопорушника – ухилянта. Але події розгортаються так, що винісши відповідну ухвалу, суддя направляє матеріали до оперативного підрозділу Національної поліції за територіальністю для здійснення розшуку, і вже тут оперуповноважений мав би дослідити та перевірити всі можливі місця перебування громадянина Г. і встановити, чи дійсно він переховується від слідства та суду чи є інша поважна причина неявки до відповідного правоохоронного підрозділу. В даному випадку не слід забувати, що оголошенню у розшук передують ще кілька приводів особи до слідчого чи суду, у відповідності до статті 140 КПК України, що дозволяє встановити місцезнаходження особи за умови його відсутності за місцем мешкання шляхом опитування рідних, співмешканців чи сусідів та підтвердити факт ухилення чи спростувати його. У подальшому, громадянин Г., здійснюючи захист Батьківщини, зник безвісти за обставин дії фактору непереборної сили (загинув без подальшої евакуації тіла та підтвердження факту смерті чи був захоплений у полон, про що не було підтверджено ворожою стороною чи Центральним Агентством Розшуку Міжнародного Комітету Червоного Хреста тощо). Мати громадянина Г. звернулася до правоохоронних органів з заявою про втрату зв'язку з сином, який перебував у зоні активних бойових дій, до того ж його зникнення підтверджено відповідним сповіщенням, отриманим у місцевому РТЦК та СП. Слідчий вніс відомості про безвісне зникнення особи до ЄРДР, розпочавши досудове розслідування у кримінальному провадженні, однак заведення оперативно-розшукової справи та внесення відповідних даних до Інформаційного порталу Національної поліції [6] як щодо зниклого безвісти за особливих обставин є неможливим через те, що стосовного зазначеної особи вже внесено відомості як щодо правопорушника, який розшукується. Таким чином у правоохоронців фактично виникає необхідність заміни категорії “правопорушник” на “потерпілий”, проте правовий механізм такої дії відсутній, а заміна категорії розшуку можлива лише за алгоритмом: “встановлення місцезнаходження особи, що розшукується - зняття її з розшуку - оголошення цієї ж особи у розшук як зниклої безвісти за особливих обставин”, що тягне за собою певний час та бюрократичну тяганину. Формулювання зняття з розшуку особи з посиланням на захист нею Вітчизни – чинним законодавством не передбачено, хоча встановлення саме цього факту вже вказує на

відсутність умислу у правопорушника на ухилення від правосуддя, бо така особа проходить ряд офіційних інстанцій під час оформлення на службу.

Окремий акцент слід зробити на випадки, коли особа притягалась до кримінальної відповідальності в регіонах, які наразі є тимчасово окупованими[7] і кримінальні провадження за їх підозрою чи обвинуваченням не були евакуйовані на підконтрольні Уряду території. Якщо у зазначених вище випадках врегулювання питання щодо знаття з розшуку правопорушника за поданим алгоритмом можливо, то у випадку відсутності матеріалів досудового розслідування чи судових справ – таке врегулювання питання фактично неможливо, адже попередньо все ж необхідно вивчити матеріали досудового розслідування, яких немає.

З метою врегулювання правової невідповідності оголошення особи у розшук пропонується внесення відповідних змін до Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність” та акцентування на питанні призову особи, яка притягається до кримінальної відповідальності, до лав Збройних сил України чи інших підрозділів та участі її у відсічі та стримуванні збройної агресії росії проти України – як підтвердження відсутності умислу щодо переховування від правоохоронних органів та правосуддя.

Список літератури

1. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Закон України від 12.07.2018 № 2505-VIII, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19#Text> (дата звернення 30.09.2024)
2. Про оперативно-розшукову діяльність. Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення 30.09.2024)
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#top> (дата звернення 30.09.2024).
4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 30.09.2024).
5. Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення Наказ Офісу Генерального прокурора від 30.06.2020 № 298 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text> (дата звернення 30.09.2024).
6. Про затвердження Положення про інформаційно-комунікаційну систему “Інформаційний портал Національної поліції України” Наказ МВС України від 03.08.2017 № 676. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1059-17#Text> (дата звернення 30.09.2024)
7. Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією. Наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22.12.2022 № 309. URL: <https://minre.gov.ua/wp-content/uploads/2024/07/15.perelik-nakaz-170-vid-25-chervnya-2024.pdf> (дата звернення 30.09.2024)

SECTION 5

ECONOMIC SCIENCES

УДК 332.14

Ребров С. В.

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,

Ліщук Н. В.

к.держ.упр., доцент, доцент кафедри економіки та фінансів
ПВНЗ "Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука"

СПОСОБИ МАСШТАБУВАННЯ БІЗНЕСУ НА РІВНІ РЕГІОНУ

Одним з різновидів стратегії концентрованого зростання є масштабування бізнесу. Масштабування бізнесу стосується процесу розширення операцій бізнесу та прибутковості для забезпечення зростання та досягнення цілей. Це передбачає застосування стійких і планомірних підходів для вирішення проблем і складнощів, що виникають в процесі розширення бізнесу [1].

Масштабування може бути особливо ефективним на етапі, коли підприємство має можливість збільшити свою ринкову присутність, виготовляти більше продукції чи надавати більше послуг без значного збільшення витрат на одиницю продукції. Загалом масштабування бізнесу може включати в себе різні аспекти, такі як збільшення виробничих масштабів, розширення ринкової позиції або введення нових продуктів чи послуг на ринок.

Масштабування за рахунок інтеграції нових технологій та цифровізації бізнес-процесів може бути корисним для компаній, які хочуть покращити ефективність своїх операцій та підвищити якість продукції чи послуг. Особливо це стосується масштабування бізнесу через Інтернет, адже сьогодні віддалена робота набирає обертів з кожним днем, і вже не обов'язково особисто бути поруч із замовником, щоб продати йому товар. Це ідеальний для торгівлі формат, адже суттєво скорочується потреба в інвестиціях і операційні витрати, 19 який однак не підходить для багатьох типів послуг. Необхідними умовами для застосування онлайн-масштабування є розширення використання сучасних маркетингових інструментів для автоматизації бізнес-процесів [1, 2]. Крім того, масштабування бізнесу може включати аутсорсинг і створення підприємницької мережі для розширення ресурсних можливостей і досягнення швидкого зростання і мінімізації витрат.

Один із найпопулярніших способів масштабування бізнесу – створення франшизи. Франчайзинг може бути вдалим способом масштабування бізнесу для підприємств, які вже мають успішну бізнес-модель та бренд, але не хочуть самостійно розширюватись. Франчайзі можуть використовувати готові бізнесмоделі та бренд компанії, отримуючи прибуток від продажу товарів чи послуг. Існує широке розмаїття умов договору франчайзингу з різними частками участі франчайзера [3].

Франшизи іноді продаються "під ключ" із пошуком оптимальної локації, набором персоналу та запуском рекламної кампанії у ЗМІ регіону, де працює франчайзі. Тому,

вважаємо що саме франшиза є ефективним способом масштабування бізнесу на рівні регіону. Але потрібно враховувати ряд переваг та недоліків, що можуть супроводжувати бізнес, що вирішим скористатись таким способом масштабування.

До переваг масштабування бізнесу за допомогою франчайзингу варто віднести:

1. Економія часу. Продавши багато франшиз, франчайзер отримує можливість сформувати велику мережу, упоравшись упродовж невеликого проміжку часу (наприклад, рік).

2. Економія інвестиційних ресурсів. При правильному підході витрати франчайзера є мінімальними, адже всі витрати несуть франчайзі, тоді як обов'язки франчайзера зводяться до укладання договору і видачі набору, передбаченого в ньому.

3. Стабільний дохід. Франчайзі щомісяця вносять паушальні внески – фіксовану суму за використання торгової марки. Величина цього внеску фіксується у договорі, і на неї не впливають ані зміни валютних курсів, ані прибутковість закладів, що відкриваються, ані сезонність.

4. Пасивний дохід. Можливий пасивний дохід з моменту підписання договору франчайзингу.

Недоліки масштабування бізнесу за допомогою франчайзингу:

1. Отримання частини прибутку. Франчайзер не отримує весь прибуток із нових точок, основна його частина дістається франчайзі.

2. Репутаційні ризики. Якщо франчайзі працює несумлінно, це впливає на репутацію франчайзера та бренду.

3. Потреба у впізнаваному бренді. Франчайзинг як спосіб масштабування підходить не всім: без розкрученого та відомого (хоча б на обласному рівні) бренду залучати франчайзі буде складно.

Ключ до успішного масштабування бізнесу полягає в прогнозуванні запитів клієнтів і оптимізованому використанні потужностей і можливостей. Оптимізація ланцюга постачання, розширення асортименту, технологічний апгрейд є опціональними етапами масштабування, які можуть виникнути (або ні) в залежності від потреб. У той же час, розвиток мережі постачальників і партнерів, маркетинг і брендування, розширення ринків є невід'ємними етапами масштабування бізнесу. Своєю чергою, розширення ринків автоматично веде до збільшення виробничих масштабів, що потребує пристосування всієї системи управління. Звісно ж, як і будь-який процес, особливо складний і відповідальний, масштабування бізнесу потребує моніторингу і адаптації у разі потреби.

Список літератури

1. Погорелов Ю. С. Способи розвитку підприємства: умови та результативність використання. Економічний журнал Одеського політехнічного університету. 2017. № 1. С. 76–84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ejoru_2017_1_15.

2. Корнієнко Я. Як правильно масштабувати бізнес. Поради топменеджерів. Українська правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2019/06/28/649154>.

3. Гарніш В. Масштабування бізнесу. Покрокова стратегія збільшення прибутків. К.: Наш формат, 2018. 328 с.

SECTION 6

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

УДК 159.9.072 : 331.742

Кочубейник О. М.

д.психол., головний науковий співробітник
відділу психології політико-правових відносин
ІСПП НАПН України

**ДОРОГА ДО ДОМУ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР
ПОВЕРНЕННЯ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ**

Пошук психологічних чинників, які полегшать українським біженцям дорогу до дому – добровільне повернення та успішну реінтеграцію, є актуальним завданням соціально-психологічних досліджень. Надзвичайна складність проблеми полягає у тому, що біженці, які після певного перебування в іншій країні, приймають рішення про повернення, є, фактично, соціальною групою особливого роду: вони переживають не одне, а два переміщення. Перше - коли вони залишають небезпечну зону війни, друге коли повертаються до своєї країни. Обидва переміщення у психологічному сенсі самими біженцями маркуються як травмівні, адже кожне із них супроводжується невизначеністю щодо засобів існування та інших форм безпеки.

Тут варто зауважити, що біженці є "купольним терміном", в тому насправді мова повинна йти про доволі гетерогенну сукупність, високодиференційовану щодо чинників прийняття рішення про (не)повернення на батьківщину після завершення війни. Відповідно, пошук відповіді питання – які саме проблеми, невизначеності та небезпеки постають перед біженцями та внутрішньо переміщеними особами, коли вони повертаються додому – вимагає побудови багатовекторної системи психологічних чинників, що визначатимуть їхню поведінку.

В наших дослідженнях відповідно до ідеї про високий ступінь "психологічної фрагментованості" біженців як певної формальної соціальної групи враховувалися три осі, на яких можна умовно розташувати різного роду змінні, що визначатимуть рішення про повернення.

Першою з них є вісь, яка описує довоєнний досвід, тобто досвід перед вимушеною міграцією. Тут важливими показниками можуть бути вік, стать, склад сім'ї, місце проживання (регіон, місто, селище тощо), освіта, робота, фах і навіть попередня історія закордонних поїздок (регулярні бізнес-подорожі, періодичні туристичні візити чи візити до родичів або ж відсутність досвіду перебування за кордоном) тощо.

Другою віссю є умови перебування за кордоном. Тут слід враховувати самотійне перебування або зі сім'єю (чи частиною сім'ї), ступінь володіння мовою, отримання освіти або професійна перекваліфікація в країні захисту, отримання дітьми місцевої освіти, наявність засобів існування, дохід та рівень комфорту, особливо – порівняно із тим, що був в Україні, особливості працевлаштування (з погляду сумісності із довоєнним професійним статусом та обов'язками), а також – наявність випадків

дискримінації, негативного ставлення та відкритих конфліктних ситуацій, загальний емоційний стан перебування за кордоном, загальна оцінка досвіду. Крім того, важливими предикторами є правовий статус у країні, а також особливості розміщення (табір для біженців, проживання в родичів чи друзів, оренда окремого житла або спільна оренда) тощо. На цій осі також розташоване “критичне значення”, яке характеризує ступінь складності заміни статусу тимчасового захисту на інші форми перебування у країні, які можуть виявитися перехідними (чи проміжними) до отримання громадянства.

Нарешті, третя вісь стосується бачення умов, в яких опиниться в Україні на момент повернення. Тут слід розрізняти повернення на довоєнне місце проживання у збережене житло або ж лише на територію країни, повернення зі сім’єю (частиною сім’ї) чи самотійно, можливість повернення активів та майна (особливо, якщо вони перебували на окупованих територіях), отримання різних форм допомоги (в тому числі фінансової), наявність родини чи друзів, які можуть надати підтримку в процесах реінтеграції, допомагати віршувати різноманітні побутові питання тощо. Важливо, що розрізнені прогнози, які будує людина, приймає рішення про (не)повернення, інтегруються у певне цілісне уявлення про безпеку та гідність повернення (продуктову, економічну, фізичну, особистісну, політичну, охорони здоров’я, освіти тощо), на що суттєво впливає міра поінформованості про ситуацію в Україні, оскільки остання виявляється основою адекватного образу пост-воєнного суспільства. До того ж уявлення вимушених мігрантів про цей пост-воєнний образ є динамічним утворенням, він постійно трансформується, оскільки очікування щодо того чи іншого аспекту постійно потрапляють під сумнів.

Насамкінець зазначимо, що рішення про повернення після тривалого проживання в іншій країні містить багато суперечностей і амбівалентностей. Зокрема тому, що образ рідної країни непомітно, але незворотно трансформуватиметься та переоцінюватиметься через призму “досвіду біженця”, значна частина якого формуватиметься іншими практиками повсякденності та іншим порядком соціальності. А отже, серед психологічних чинників добровільного повернення та успішної реінтеграції є також ця “дельта” між втратою та набуттям, яка, очевидно, будучи складно формалізованою змінною, тим не менше, за нашим припущенням, є істотним важелем згаданих процесів.

Лойко О. М.

к. і. н., професор,
професор кафедри фізичного виховання,
спеціальної фізичної підготовки і спорту,
Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного, Україна

Сусол Ю. Н.

старший викладач кафедри поведінкових наук та
військового лідерства,
Інститут морально-психологічного забезпечення,
Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного, Україна

Букрєєв В. О.

викладач кафедри поведінкових наук та
військового лідерства,
Інститут морально-психологічного забезпечення,
Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного, Україна

ПРОЦЕС ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ВІЙСЬКОВОГО ПІДРОЗДІЛУ

Соціально-психологічне вивчення військовослужбовців є напрямом психологічної підтримки, що передбачає аналіз умов та розвитку особистості, її мотиваційної сфери, вивчення загальної військово-професійної спрямованості, оцінки соціальних, моральних якостей, організаторських здібностей, особливостей спілкування й поведінки в колективі, а також освітньої та професійної підготовленості. Необхідність такої інформації зумовлена потребою військового керівника (командира), інших посадових осіб в отриманні достовірної та повної за обсягом інформації про індивідуальні психологічні особливості військовослужбовців, оцінки морально-психологічного стану військового колективу та прогнозу його подальшого розвитку.

Всебічне вивчення особового складу (особливо це важливо в сучасних умовах проведення рекрутингових заходів військовою частиною та в період навчально-бойової підготовки підрозділів) дозволяє керівному складу уникнути прорахунків у діяльності посадових осіб щодо недопущення бойових та небойових втрат серед особового складу з причин, не пов'язаних з виконанням завдань за призначенням, раціонально використовувати психологічний потенціал військовослужбовців, враховуючи їх індивідуальні особливості, контролювати режим службових навантажень і відпочинку в умовах виконання бойових завдань.

В сучасних умовах істотно підвищилися вимоги до особистісно-професійних якостей військовослужбовців. Ефективне виконання бойових завдань визначається не тільки інтелектуальними та фізичними можливостями людини, а й здатністю проявляти відповідальність, самостійність, емоційно-вольову стійкість, гнучкість,

уміння приймати рішення та бажання продуктивно взаємодіяти з іншими членами військового колективу в умовах постійно зростаючого психічного напруження і втоми [3, с. 5].

Високі вимоги до професійних і психофізіологічних якостей військовослужбовців підтверджує бойовий досвід, якого набув особовий склад Збройних Сил України за роки війни на сході України.

Необхідно відзначити, що на сьогоднішній день немає єдиної, уніфікованої, стандартизованої програми вивчення соціально-психологічних якостей військовослужбовців. Зрештою, бойову потужність військ (сил) генерують люди, а без знання підлеглих ніякий вплив на них з метою формування тих чи інших станів та якостей неможливий [2, с. 16]. Це викликає певні проблеми у підрозділах ротної ланки, де відбувається динамічна зміна особового складу під час виконання завдань за призначенням. У військах, є велика кількість методичних рекомендацій, різної спрямованості, які сприймаються офіцерами до виконання не завжди обов'язково. У Статуті Внутрішньої служби Збройних Сил України вказано, що посадові особи від командира полку/бригади до командира відділення повинні знати ділові та морально-психологічні якості своїх підлеглих у частині, що стосується, а фактори, що вплинули на розвиток і формування особистості в процесі соціалізації часто залишаються поза рамками вивчення. Предметом вивчення є життєвий шлях людини, в процесі якого формується особа, відбувається складний процес становлення індивіда, його залучення до суспільних норм, формування готовності до виконання різних ролевих функцій, вироблення індивідуальних цінностей, світогляду, характеру і здібностей [1, с. 49]. Тому, форми, прийоми вивчення, застосування психологічних методик збору необхідних особистісних даних мають бути обов'язковими для виконання. Організовувати та проводити цю роботу командному складу необхідно у період формування, злагодженості та згуртування підрозділу.

Для полегшення роботи командирів з вивчення соціально-психологічних якостей, в сучасних умовах, необхідно розробити уніфіковану модель (стандарт) дій, яка би дозволила ефективно та якісно зібрати необхідні дані для реалізації їх у формуванні необхідних соціально-психологічних якостей військовослужбовців.

Список літератури

1. Гузенко І.М., Кожевніков В.М., Маруняк М.С., Романишин А.М. ЗНАТИ. ВМІТИ. ЛЮБИТИ. Психологія індивідуальної виховної роботи з військовослужбовцями: Навчально-методичний посібник / – Львів: АСВ, 2012. – 285 с.
2. Дикун В. Г., Мороз В. М., Стасюк В. В. Методологія дослідження морально-психологічного стану особового складу військ (сил) : навч.-метод. посіб. Київ : ФОП Маслаков, 2023. 383 с.
3. Кокун О.М., Агаєв Н.А., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Корня Л.В. Психологічне вивчення особового складу Збройних Сил України. Методичний посібник. — К.: ФОП Маслаков, 2019. — 288 с.

SECTION 7

MEDICAL SCIENCES

УДК 061.75

Дзевульська І. В.

д.мед.н., професор,
завідувач кафедри описової та клінічної анатомії
Національного медичного університету імені О. О. Богомольця

Маліков О. В.

к.мед.н., доцент
доцент кафедри описової та клінічної анатомії
Національного медичного університету імені О. О. Богомольця

ГЕРОФІЛ – ЗАСНОВНИК ПРАКТИЧНОЇ АНАТОМІЇ

Герофіл – учень Проксагора (340–320 рр до н.е.), анатома з Коса, прославився в часи царювання царя Птолемея Лагоського, який дозволив виконувати розтини трупів і навіть надавав для цієї мети живих злочинців. Розтинаючи трупи, Герофіл дійшов висновку, що головний мозок, по-перше, є центром усієї нервової системи, а по-друге – органом мислення.

На жаль, досягнення вченого не співпадали з поглядами Арістотеля і тому ігнорувалися. Минуло два тисячоліття, перш ніж припущення Герофіла та його послідовника Галена утвердилися в думках європейських вчених.

Заслуга Герофіла полягає у тому, що він одним з перших у своїй праці "Анатомія" докладно описав нервову систему та внутрішні органи людини. Ним встановлено різницю між зв'язками, сухожилками і нервами, які, на його думку, є продовженням білої речовини спинного та головного мозку; простежив зв'язок нервів з головним та спинним мозком. Таким чином він описав спинний мозок та кістковий, показавши, що перший є продовженням головного мозку. Герофіл докладно описав частини головного мозку (насамперед мозкові оболони та шлуночки), а також серединну борозну мозку.

Герофіл відокремлював нюхові нерви від черепних, бо вважав їх частиною мозкової речовини. Він пов'язував походження рухів з нервами, а паралічі, на його думку, з'являються внаслідок втрати чутливості або довільних рухів, або тих та інших разом. Всупереч Проксагору, який тремор пояснював ураженням судин, Герофіл пов'язував його зі змінами в нервах та мозку. Герофіл описав і дав назву дванадцятипалій кишці, встановив різницю між артеріями та венами. У своїх фізіологічних поглядах він допускав наявність чотирьох сил (що живить, зігріває, мислить і відчуває), відповідно локалізованих, на його думку, у печінці, тонкій та товстій кишці, серці, мозку, нервах.

Коло інтересів Герофіла було доволі широке. У творі "Про очі" він описав склоподібне тіло, оболонки очного яблука, зокрема сітківку, а в спеціальному творі "Про пульс" започаткував вчення про артеріальний пульс. Він зрозумів зв'язок між пульсом та діяльністю серця, встановив наявність систоли, діастоли та паузи між ними. Також ним було видано твір з акушерства та хірургії. Герофіл запровадив чимало лікарських засобів, започаткував вчення про специфічну дію ліків.

Герофіл уперше звернув увагу на існування лімфатичних вузлів, але прийняв їх помилково за залози. Ймовірно, він був першим науковим редактором творів Гіппократа, критично проаналізувавши тексти, що приписуються йому, уточнив і модернізував їх виклад.

УДК 616.31-018-031.63:616.314-089.843]-07

Неженцев Є. Ю.

аспірант кафедри пропедевтичної та хірургічної стоматології
Запорізький державний медико-фармацевтичний університет

Чертов С. О.

к.м.н., доцент,
завідувач кафедри пропедевтичної та хірургічної стоматології
Запорізький державний медико-фармацевтичний університет

**ОСОБЛИВОСТІ КОРЕЛЯЦІЙНИХ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ ПОКАЗНИКАМИ
М'ЯКИХ І ТВЕРДИХ ТКАНИН ТА ПОКАЗНИКАМИ ОПИТУВАЛЬНИКА ЯКОСТІ
ЖИТТЯ ОНІР-14 В ОБЛАСТІ ОДНОМОМЕНТНОЇ ДЕНТАЛЬНОЇ ІМПЛАНТАЦІЇ**

Вступ. Визначення якості життя (ЯЖ) за допомогою опитувальника ОНІР-14 у пацієнтів в області одномоментної дентальної імплантації у динаміці представлено у нашій попередній роботі [0]. В наявній літературі ми не знайшли даних щодо кореляційних зв'язків між показниками м'яких і твердих тканин та показниками опитувальника ЯЖ ОНІР-14 у пацієнтів в області одномоментної дентальної імплантації, що вказує на новизну дослідження.

Мета роботи – дослідити взаємозв'язки між показниками м'яких і твердих тканин та показниками опитувальника ЯЖ ОНІР-14 в області одномоментної дентальної імплантації у динаміці.

Матеріали та методи. У дослідження увійшло 56 пацієнтів, яким була проведена дентальна одномоментна імплантація. Залежно від техніки її виконання пацієнтів було поділено на 2 групи: основну групу спостереження (ОГрС) склали 25 пацієнтів, яким застосовували м'якотканинну манжету армовану кістковопластичним матеріалом (ММАКМ); у групу порівняння (ГрП) увійшли 26 пацієнтів, яким застосовували лише матрицю з кістковопластичного матеріалу. Для оцінки ЯЖ пацієнти заповнювали опитувальник ОНІР-14 (7 шкал по два пункти в кожній). Результати дослідження оброблені на персональному комп'ютері з використанням статистичного пакету ліцензійної програми “Statistica, версія 13” (Copyright 1984-2018 TIBCO Software Inc. All rights reserved. Ліцензія № Jpz8041382130ARCN10-J). Виявлення взаємозв'язків між групами досліджуваних параметрів продили застосовуючи кореляційний аналіз з обчисленням рангових коефіцієнтів кореляції між кількісними ознаками Спірмена (r_s).

Результати та обговорення. Серед показників м'яких тканин вивчали товщину прикріпленої слизової оболонки (ПСО) та ширину кератинізованої слизової оболонки (КСО), а твердих тканин – оптичну щільність кісткової тканини (ОЩКТ), стабільність імплантату (CI) та товщину вестибулярної кісткової пластинки (ТВКП).

Встановлено, що до імплантації в ОГрС визначалися достовірні кореляційні зв'язки з показниками м'яких тканин: зворотний зв'язок між шириною КСО і показником психологічного дискомфорту “відчуття сором'язливості через свої зуби, порожнину

рота чи зубні протези" ($r=-0,467$; $p<0,05$); прямі кореляційні зв'язки між товщиною ПСО і показником фізичного болю "незручність їсти будь-яку їжу через проблеми із зубами, порожниною рота чи протезами" ($r=0,421$; $p<0,05$), між товщиною ПСО і показниками психологічного дискомфорту "відчуття сором'язливості через свої зуби, порожнину рота чи зубні протези" ($r=0,497$; $p<0,05$) і "відчуття напруги через проблеми із зубами, порожниною рота або протезами" ($r=0,399$; $p<0,05$). Серед показників твердих тканин встановлено лише один достовірний зворотний кореляційний зв'язок між ТВКП і показником функціонального обмеження "відчуття смаку погіршилося через проблеми із зубами, порожниною рота або протезами" ($r=-0,411$; $p<0,05$).

В ГрП до імплантації визначалися достовірні кореляційні зв'язки лише показника м'яких тканин, а саме, товщиною ПСО. Так між товщиною ПСО і показником фізичного порушення "незадовільна дієта через проблеми із зубами, порожниною рота чи протезами" визначався прямий зв'язок ($r=0,618$; $p<0,05$), а достовірні зворотні кореляційні зв'язки визначалися між товщиною ПСО і показником психологічного дискомфорту "відчуття сором'язливості через свої зуби, порожнину рота чи зубні протези" ($r=-0,443$; $p<0,05$), показником психологічних порушень "важко розслабитися через проблеми із зубами, порожниною рота або протезами" ($r=-0,411$; $p<0,05$), показником соціальної обмеженості "трохи дратівливі на інших людей через проблеми із зубами, порожниною рота або протезами" ($r=-0,491$; $p<0,05$).

Через 3 місяці після імплантації в ОГрС визначалися достовірні кореляційні зв'язки з показниками м'яких тканин: між шириною КСО і показником функціонального обмеження "проблеми з вимовою будь-яких слів через проблеми із зубами, порожниною рота чи протезами" ($r=0,409$; $p<0,05$), товщиною ПСО і показником функціонального обмеження "проблеми з вимовою будь-яких слів через проблеми із зубами, порожниною рота чи протезами" ($r=0,431$; $p<0,05$), товщиною ПСО і показником фізичного болю "відчуття болю у роті" ($r=0,468$; $p<0,05$), товщиною ПСО і показником фізичних порушень "незадовільна дієта через проблеми із зубами, порожниною рота чи протезами" ($r=0,397$; $p<0,05$). Серед показників твердих тканин встановлено лише один достовірний кореляційний зв'язок між СІ і показником функціонального обмеження "проблеми з вимовою будь-яких слів через проблеми із зубами, порожниною рота чи протезами" ($r=0,443$; $p<0,05$).

В ГрП через 3 місяці серед показників м'яких тканин достовірні зворотні кореляційні зв'язки встановлено між товщиною ПСО і показником функціонального обмеження "проблеми з вимовою будь-яких слів через проблеми із зубами, порожниною рота чи протезами" ($r=-0,489$; $p<0,05$), показником фізичного болю "відчуття болю у роті" ($r=-0,399$; $p<0,05$), показником психологічного дискомфорту "відчуття напруги через проблеми із зубами, порожниною рота або протезами" ($r=-0,413$; $p<0,05$), показником психологічних порушень "важко розслабитися через проблеми із зубами, порожниною рота або протезами" ($r=-0,405$; $p<0,05$), показником соціальної обмеженості "трохи дратівливі на інших людей через проблеми із зубами, порожниною рота або протезами" ($r=-0,462$; $p<0,05$) та прямий зв'язок з показником фізичного порушення "незадовільна дієта через проблеми із зубами, порожниною рота чи протезами" ($r=0,457$; $p<0,05$). Серед показників твердих тканин встановлено достовірні кореляційні зв'язки між показником шкоди (інвалідності) "відчуття, що життя загалом було менш задоволеним через проблеми із зубами, порожниною рота чи зубними протезами" і ТВКП ($r=-0,430$; $p<0,05$), СІ ($r=0,478$; $p<0,05$), між ОЩКТ і

показником функціонального обмеження "проблеми з вимовою будь-яких слів через проблеми із зубами, порожниною рота чи протезами" ($r=-0,390$; $p<0,05$), показником фізичного порушення "незадовільна дієта через проблеми із зубами, порожниною рота чи протезами" ($r=0,431$; $p<0,05$).

Через рік після імплантації в ОГрС визначалися достовірні кореляційні зв'язки з показником м'яких тканин: між ПСО і показником функціонального обмеження "проблеми з вимовою будь-яких слів через проблеми із зубами, порожниною рота чи протезами" ($r=0,444$; $p<0,05$), показником фізичного болю "відчуття болю у роті" ($r=0,450$; $p<0,05$), а серед показників твердих тканин встановлено достовірний кореляційний зв'язок між ОЩКТ і показником фізичного порушення "незадовільна дієта через проблеми із зубами, порожниною рота чи протезами" ($r=0,489$; $p<0,05$).

В ГрП через рік серед показників м'яких тканин достовірні кореляційні зв'язки встановлено між ПСО і показником психологічних порушень "важко розслабитися через проблеми із зубами, порожниною рота або протезами" ($r=-0,397$; $p<0,05$). А серед показників твердих тканин встановлено достовірні кореляційні зв'язки між показником фізичного порушення "незадовільна дієта через проблеми із зубами, порожниною рота чи протезами" і CI ($r=0,404$; $p<0,05$) та ОЩКТ ($r=0,401$; $p<0,05$).

Висновки

Між показниками м'яких і твердих тканин та показниками опитувальника ЯЖ ОНІР-14 в області одномоментної дентальної імплантації в обох групах як до імплантації, так й у динаміці визначаються достовірні взаємозв'язки. Отримані дані вказують на актуальність використання опитувальника ОНІР-14 для оцінки ЯЖ у пацієнтів області одномоментної дентальної імплантації у динаміці з метою своєчасної корекції виявлених порушень.

Список літератури

1. Неженцев Є. Ю., Чертов С. О. Якість життя як показник ефективності дентальної одномоментної імплантації. Запорізький медичний журнал. 2024. Т. 26, № 3(144). С. 192-199. DOI: 10.14739/2310-1210.2024.3.299461.

УДК 616.281-008.55-089

Шевченко Т. О.

кандидат медичних наук,

науковий співробітник відділу мікрохірургії вуха та отонейрохірургії

ДУ "Інститут отоларингології ім. проф. О. С. Коломійченка НАМН України"

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЛІКУВАННЯ ПАЦІЄНТІВ З ХВОРОБОЮ МЕНЬЄРА

У багатьох дослідженнях останніх років підкреслюється збільшення частоти скарг на вестибулярні розлади. Запаморочення є одним з найбільш частих симптомів, що зустрічаються у медичній практиці. Серед причин звернень до лікарів різних спеціальностей запаморочення складає 3-4 %. Одним з найбільш частих захворювань, що спрощуються запамороченнями, є хвороба Мен'єра. Розповсюдженість цієї хвороби складає від 0,001 % до 0,16 % населення світу. Відомо, що хвороба Мен'єра – це тяжке хронічне захворювання, яке істотно впливає на життєдіяльність хворих, часто призводить до інвалідності, знижує адаптацію до повноцінного соціального та побутового життя. Це сприяє появі хронічного і психічного напруження,

“соціального дефіциту” та істотно впливає на якість життя цих осіб. Не дивлячись на істотну кількість існуючих консервативних та хірургічних методів лікування хвороби Мен'єра, оптимального та високоефективного методу не знайдено.

Метою нашого дослідження була оцінка ефективності та перспективності лікування пацієнтів з хворобою Мен'єра методом пролонгованої тимпаностомії та пневмомасажу вікон лабіринта за допомогою отологічного пристрою для пульсової подачі низького тиску Meniett.

Лікування проводилося у відділі мікрохірургії вуха та отонейрохірургії ДУ “Інститут отоларингології ім. проф. О.С. Коломійченка НАМНУ”. Спостереження тривало протягом 2023-2024 років. Чіткий діагноз хвороби Мен'єра було встановлено за критеріями Американської Академії Отоларингології, тобто. у пацієнтів спостерігалися напади запаморочення (2 і більше разів, тривалість кожного більше 20 хвилин) та втрата слуху, яка був зафіксована тональною аудіограмою, шум у вусі та відчуття повноти вуха. Всім пацієнтам проводилося МРТ головного мозку з метою виключення мосто-мозочкової органічної патології. За вищевказаний період було проліковано 53 хворих віком від 18 до 72 років. Лікування проводилося в стаціонарі і включало попереднє встановлення вентиляційної трубки у барабанну перетинку хворого вуха та курс пневмомасажу вікон лабіринту 3 рази на день протягом 10 днів. У подальшому пролонгована тимпаностомія тривала протягом 6-9 місяців. Спостереження за хворими тривало 12-18 місяців після проведеного лікування.

Основними критеріями ефективності вважалося покращення стану хворого, більш легкий перебіг захворювання, зникнення чи полегшення основних симптомів, а саме: зменшення частоти, тривалості та тяжкості нападів запаморочення (чи їх зникнення), при цьому ефективним вважалося лікування при зменшенні хоча б одного з цих показників; зменшення вираженості чи зникнення вегетативних порушень; зменшення вираженості чи зникнення атактичних порушень у міжнападному періоді; зменшення чи зникнення вушного шуму; зменшення чи зникнення досить частих супутніх проявів хвороби, таких, як головний біль, загальна слабкість, зниження толерантності до фізичного навантаження, тривожність та інше.

За даними клінічних проявів захворювання у ранні строки (3-6 місяців) після лікування було встановлено позитивну динаміку перебігу захворювання у бік зменшення частоти, тривалості та тяжкості перебігу нападів запаморочення, вегетативних розладів, зменшення вушного шуму, атактичних порушень у міжнападному періоді, а також супутніх симптомів хвороби у 44 (83%) пацієнтів. Хворим, у яких запропоноване у нашій клініці лікування виявилось недостатньо ефективним (9 пацієнтів), в подальшому проводилися хірургічні методи лікування, а саме: декомпресія ендолімфатичного мішка, нейректомія вестибулярного нерва. У віддаленому періоді (через 1 рік та більше) після лікування відмічалася подальша позитивна динаміка перебігу хвороби за клінічними даними у 28 (52,8%) хворих. Пацієнтам, стан яких протягом часу погіршився, було проведено повторний курс пролонгованої вентиляції барабанної порожнини з пневмомасажем вікон лабіринту.

Проведене нами дослідження показує ефективність запропонованого лікування у пацієнтів з хворобою Мен'єра. Ми пропонуємо використовувати даний метод, як мінімально інвазивний, після неефективності консервативних методик та перед використанням у пацієнтів більш складних інвазивних хірургічних операцій.

SECTION 8

BIOLOGY AND BIOCHEMISTRY

УДК 577.112.386:[577.218+577.152.3-026.454

Камінський Р. Ф.

кандидат мед. наук, доцент

доцент кафедри описової та клінічної анатомії

Національний медичний університет ім. О. О. Богомольця

Дзевульська І. В.

доктор мед. наук, професор

завідувач кафедри описової та клінічної анатомії

Національний медичний університет ім. О. О. Богомольця

**ВПЛИВ ПІДВИЩЕНОГО РІВНЯ ГОМОЦИСТЕЇНУ НА
ТРОМБОЦИТАРНУ ЛАНКУ ГЕМОСТАЗУ**

Гомоцистеїн є тіолвмісною амінокислотою, яка утворюється при метаболізмі метіоніну. Обмін його здійснюється шляхом складних біохімічних перетворень включаючи реметилування та транссульфування. Процес реметилування є важливим та невід'ємним в регуляції функцій білків і нуклеїнових кислот та експресії генів. За умов гіпергомоцистеїнемії значне зниження його активності відбувається внаслідок накопичення S-аденозилгомоцистеїну.

Гіпометилування є особливо несприятливим для ДНК, адже стає причиною порушення експресії цілого ряду генів, що в свою чергу відображається значною дисфункцією ендотелію, гальмування процесів його регенерації, ураженням судин, надмірним накопиченням ліпідів в них, посиленням тромбоутворення та навіть зміною чутливості стінок судин до деяких медіаторів. Крім того, гомоцистеїн спричиняє стрес ендоплазматичної сітки. В кінцевому результаті це запускає каскад апоптозтичних реакцій внаслідок накопичення в клітині значної кількості несформованих білків [1, с 189-200].

Відомо, що при підвищенні рівню гомоцистеїну на кожні 5 мкмоль/л збільшується ризик розвитку серцево-судинної патології. Тривалий негативний вплив гомоцистеїну на стінку судин призводить до вивільнення цитокінів, запуску тромбоцитарної і коагуляційної ланок гемостазу, активації синтезу тромбіну, а також пригнічення антикоагуляційної системи та системи фібринолізу.

Було доведено, що підвищення рівня гомоцистеїну впливає на посилення синтезу V фактору (або фактору Віллібранта) [2, с 537-542]. Останній запускає коагуляційний механізм, шляхом стабілізації протромбінового комплексу. При підвищенні рівня гомоцистеїну, зменшується активність протеїну C, що супроводжується зниженням афінності тромбомодуліну до тромбіну.

Список літератури

1. Wang Y, Shi S, Dong S, Wu J, Song M, Zhong X, Liu Y. Sodium hydrosulfide attenuates hyperhomocysteinemia rat myocardial injury through cardiac mitochondrial protection. Mol Cell Biochem. 2015 Jan;399(1-2):189-200. doi: 10.1007/s11010-014-2245-6.
2. Ekhlas Abdallah Hassan The Relation between Homocysteine, Oxidative Stress and Atherosclerosis Disease January 2019 Indian Journal of Public Health Research and Development 10(7):537 DOI:10.5958/0976-5506.2019.01626.7

SECTION 9

AGRICULTURAL SCIENCES AND FOOD

УДК 636.598

Ференц Л. В.

канд. с-г. наук, пр. н. сп.

Петрів М. Д.

канд. с-г. наук, пр. н. сп.

Волошин Р. В.

канд. вет. наук, пр. н. сп.

Інститут сільського господарства Карпатського регіону НААН

**ЗМІНИ ГЕМАТОЛОГІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ КРОВІ ГУСЕЙ
ЗА ДІЇ КОРМОВОЇ ПРОБІОТИЧНОЇ ДОБАВКИ**

Однією із умов підвищення ефективності галузі гусівництва, що забезпечує ефективний обмін речовин та продуктивні якості птиці, є збалансована та повноцінна годівля [1].

Покращення споживання та підвищення ефективності використання кормів, одержання максимальної тваринницької продуктивності забезпечується високим рівнем збалансованої годівлі з використанням різного роду кормових добавок [2; 3].

Найважливішим об'єктом інтер'єрних досліджень є кров. Вона зв'язує всі тканини і органи, переносить поживні речовини та кисень. Основні показники, за якими вивчають властивості крові: її загальна кількість, склад (кількість еритроцитів, вміст гемоглобіну та загального білку) [4].

Склад крові, вміст у ній формених елементів із віком змінюються. На склад крові також впливають стать, умови годівлі і склад раціонів, фізіологічний стан та ряд інших факторів. З віком у сироватці крові птиці збільшується кількість еритроцитів, вміст гемоглобіну та загального білку. Особливо посилюється цей процес у період інтенсивної та пізньої яйценосності [4; 5]. Перспективним та важливим завданням є дослідження загального стану організму гусей за інтенсивного використання пробіотичної кормової добавки. Метою роботи було дослідити зміни гематологічних показників крові та фізіологічний стан організму гусей за використання пробіотичної кормової добавки "Ензимактивмікс" (ЕАМ).

Дослідження фізіологічного стану птиці дослідних груп та зміни гематологічних показників їх крові за згодовування кормової добавки "Ензимактивмікс" (ЕАМ) виробництва фірми "Ензим" (м Львів) проводили в ДП ДГ Миклашів та ІСГКР на клінічно здоровому маточному поголів'ї гусей оброшинської селекції з білим оперенням. Для цього було сформовано 1 контрольну та 3 дослідних групи (по 10 гол. у кожній). Пробіотичну кормову добавку ЕАМ дослідним групам гусей згодовували шляхом додавання до основного раціону у дозах: 130 г, 150 г і 170 г/т корму. Гусям контрольної групи упродовж дослідного періоду згодовували основний раціон згідно норм.

З метою контролю за фізіологічним станом організму гусей від 5 голів з кожної групи відбирали кров для дослідження гематологічної картини та визначали: кількість еритроцитів та концентрацію гемоглобіну – за допомогою еритрогемометра М-065, загальний білок сироватки – рефрактометрично.

Із даних таблиці 1 видно, що гематологічні показники гусей знаходилися в межах фізіологічних норм, однак результати наших досліджень показали, що застосування різних доз кормової добавки пробіотика ЕАМ у раціонах маточного поголів'я

неоднаково впливають на гематологічні показники крові, хоча різниця між групами була незначною.

Таблиця 1

Гематологічні показники крові гусей ($M \pm m$, $n=5$)

Періоди	Група			
	Контроль	I	II	III
Гемоглобін, г%				
Продуктивний період	15,8 $\pm$ 0,10	16,2 $\pm$ 0,13	16,7 $\pm$ 0,11*	15,9 $\pm$ 0,18
Не продуктивний період	15,5 $\pm$ 0,15	15,7 $\pm$ 0,16	16,2 $\pm$ 0,12	16,0 $\pm$ 0,16
Еритроцити, млн./1см ³				
Продуктивний період	4,43 $\pm$ 0,008	4,45 $\pm$ 0,018	4,55 $\pm$ 0,015	4,48 $\pm$ 0,021
Не продуктивний період	4,41 $\pm$ 0,010	4,42 $\pm$ 0,011	4,50 $\pm$ 0,017	4,44 $\pm$ 0,016
Загальний білок, г%				
Продуктивний період	5,49 $\pm$ 0,12	5,79 $\pm$ 0,05	5,82 $\pm$ 0,10*	5,79 $\pm$ 0,15
Не продуктивний період	5,40 $\pm$ 0,18	5,44 $\pm$ 0,07	5,71 $\pm$ 0,12*	5,72 $\pm$ 0,09

Примітка: * – $P < 0,05$;

Нами відзначено, що у продуктивний період збільшується кількість еритроцитів, гемоглобіну та загального білку в порівнянні з не продуктивним періодом. Слід відзначити, що в організмі гусей II групи, яким згодовували 150 г ЕАМ на 1 т комбікорму показники гемоглобіну були вищими на 5,7 % у продуктивний період та 4,5 % у не продуктивний період. Кількість еритроцитів була вищою на 2,7 % у продуктивний період. У не продуктивний період ці показники були дещо нижчими. Загальний білок у продуктивний період був вищим II групі на 6,0 % у не продуктивний на 5,7 %.

Введення до раціону пробіотика ЕАМ сприяло поліпшенню білкового обміну, посиленню окисно-відновних реакцій і, як наслідок, позитивно вплинуло на життєздатність і продуктивність гусей. Враховуючи фізіологічний стан гусей дослідних груп, гематологічні показники їх крові за згодовування кормових добавок, доцільним є використання у раціонах маточного стада ЕАМ із розрахунку 150 г на 1 т корму.

Список літератури

1. Довідник з повноцінної годівлі сільськогосподарських тварин / за наук. ред. І. І. Ібатулліна і О. М. Жуковського. 2016. 336 с.
2. Beneficial effects of probiotic consumption on the immune system. / C. Maldonado Galdeano et al. *Annals of Nutrition & Metabolism*. 2019. 74, P. 115–124. <https://doi.org/10.1159/000496426>.
3. Probiotics in poultry feed: A comprehensive review. / M. E. Abdel-Hack et al. *J. of Anim. Physiology and Animal Nutrition (Berlin)*. 2020. 104. 1835–1850. <https://doi.org/10.1111/jpn.13454>.
4. Козенко О.В., Магрело Н.В., Сус Г.В. Еритроцитарна система крові гусей в період парування та яйцекладки. *Науковий вісник ЛНАВМ імені С.З. Гжицького*. 2016. 4(72), С. 14–19.
5. Заплатинський В.С., Федорович Є. І. Морфологічні та біохімічні показники крові оброшинської сірої та оброшинської білої природної групи гуси залежать від їхнього фізіологічного стану. *Науковий вісник ЛНУВМБ*. 2017. 19 (79), С. 140–144.

SECTION 10

TECHNICAL SCIENCES

УДК 685.31

Бабич А. І.¹, Липський Т. М.²

^{1 2} к.т.н., доцент кафедри технології моди
Київський національний університет технологій та дизайну

АНАТОМІЧНЕ ВЗУТТЯ – ЗАПОРУКА ЗДОРОВИХ НІГ

Дизайнери зазвичай створюють естетично привабливе взуття, візуально роблять стопу вузькою та елегантною, однак в такому взутті стопи є обмеженими в русі, а пальці стоп ніг притиснуті один до одного. В такому взутті немає простору для повітря, руху стоп і правильної роботи пальців. Навантаження на стопу при русі в такому взутті розподіляється не рівномірно із-за чого виникають анатомічні проблеми зі стопами, а саме: спричиняється ріст бокової кісточки великого пальця Hallus Valgus, утворюються мозолі і натоптиші, розвивається деформація суглобів, кісток і фаланг пальців стопи тощо[1].

Питання відповідності виробів до тенденцій сучасної моди та естетики є важливою складовою, однак станом на 2024 рік дизайнери-конструктори при розробці нових моделей взуття ставлять на перше місце питання раціональності, функціоналу і комфорту, яких можна досягти при врахуванні природної анатомії стоп нижніх кінцівок носія.

Стопа людини від природи має певну анатомічну форму, а в момент руху і спокою має різні розмір і форму[2,3]. Під час руху людини пальці розтопирюються в сторони і в момент зіткнення з поверхнею землі стопа опираючись на пальці стає ширшою ніж у стані спокою. Тому взуття з міркувань комфорту і здоров'я ніг при носінні має бути широким у носково-пучковій частині для забезпечення свободи руху пальців нижніх кінцівок при, а також має дозволяти стопі створювати природні і вільні рухи. Саме таке побутове взуття на сьогодні є анатомічним в широкому сенсі.

Анатомічне взуття на сьогодні є в тренді, оскільки є зручними за рахунок розширеної носково-пучкової частини, раціональним для носіння, тому споживачі його активно використовують. Однак взуття даного сегменту класично розробляється для людей з вадами стоп ніг, моделюється згідно з професійними рекомендаціями лікарів-ортопедів з урахуванням особливостей будови здорових стоп і нижніх кінцівок людини. Таке взуття має назви ортопедичне та лікувально-профілактичне.

Використання анатомічного взуття необхідно починати носити ще в дитячому віці з метою правильного розвитку поздовжніх та поперечних склепінь стопи дитини, правильної постави осанки і формування хребцевих кісток. Анатомічно взуття сприяє не тільки якісному розвитку ніжок дитини, але й сприятливо впливає на роботу всієї опорно-рухової системи, дозволяючи їй правильно формуватися. Також взуття, що повторює анатомічні форми стоп і нижніх кінцівок в цілому, показано носіям з метою профілактики виникнення плоскоступості.

Анатомічне (раціональне) взуття має особливості, а саме: простора і округла форма носково-пучкової частини взуття для вільного руху пальців в середині виробу; зменшена вага виробу для уникнення стомлюваності ніг; натуральні матеріали для деталей заготовки взуття та вкладної устілки, які є гігроскопічними; підошва повинна

бути м'якою, гнучкою, амортизуючою, міцною, з великою опорною площею для кращого утримання рівноваги носія при динамічному русі; каблук має бути широким (третина площі підошви), амортизуючим і перерозподіляючим навантаження стопи, за висотою каблук варіюється від 5 до 25 мм.

Сучасне анатомічне побутове взуття має стійкий попит, тому може виготовлятися як масово на підприємствах так і на замовлення. В основі моделювання такого взуття використовують як базу стандартну конфігурацію анатомічно здорових ніг, на відміну від деформованих кінцівок, для виправлення яких вже знадобиться індивідуальний підхід і розробка саме ортопедичного взуття.

В контексті даної тематики та в рамках роботи наукового гуртка кафедри ТМ (КНУТД) досвідчені викладачі-практики зі студентами розробляють, виготовляють в умовах взуттєвого хабу зразки анатомічного побутового взуття та проводять їх апробацію шляхом дослідного носіння (рис.1).

а

б

Рис.1 Візуалізація проєкту "Анатомічне взуття"
(а-виріб на моделі; б-зразок взуття)

склепіння стопи та м'язів. Носіння анатомічного взуття також забезпечує виконання цих функцій і сприяє здоров'ю ніг. Носіння анатомічно правильного взуття з дитинства дозволяє уникнути вищезазначених проблем зі стопами, а також організмом людини в цілому.

Список літератури

1. Войнарович Ю.Е. Анатомія людини . Опорно-руховий апарат. Остеологія : Навч. пос. – Ужгород, 2023. – 130 с.
2. Бегняк В. І. Основи конструювання і проєктування виробів із шкіри: Навч. посібник. – Хмельницький, 2002. – 260 С. -250.

УДК 621.382

Барило Г. І.

д.т.н., професор,
професор кафедри електронної інженерії,
Національний університет "Львівська політехніка"

Савицький А. В.

аспірант
Національний університет "Львівська політехніка"

Шкрібинець В. В.

аспірант
Національний університет "Львівська політехніка"

БАГАТОПАРАМЕТРИЧНИЙ СИГНАЛЬНИЙ ПЕРЕТВОРЮВАЧ ДЛЯ ЄМНІСНОГО СЕНСОРА

Враховуючи тенденції розвитку сучасної мікроелектронної сенсорики, і зокрема в концепції Інтернету речей, значною актуальністю характеризуються реалізації сенсорних пристроїв на основі вбудованих систем [6, 7], визначальною особливістю яких є змішане сигнальне перетворення (Mixed-Signal) [8, 9]. Максимальний ефект з точки зору ефективності процесу розроблення, можливості реконфігурування та мініатюризації сенсорних пристроїв забезпечується в концепції програмованих систем на кристалі PSoC (Programmable System-on-Chip) [1]. Відтак, значна увага приділяється задачам розробленню спеціалізованих схем сигнальних перетворювачів, що направлені на задачі розширення функціональності та підвищення точності вимірювання ємності чутливої структури сенсора [2].

Вирішення цих задач потребує поглибленого функціонального аналізу та параметричної оптимізації сигнальних кіл вимірювальних перетворювачів. В свою чергу, це передбачає використання модельних досліджень, зокрема, на основі SPICE (Simulation Program with Integrated Circuit Emphasis) моделей.

У відповідності до вищезгаданих напрямків розвитку сенсорики перспективним є використання методів SPICE моделювання та концепції програмованих систем на кристалі PSoC для практичної реалізації сигнальних перетворювачів.

В основі запропонованого мультифункціонального сигнального перетворення ємнісних сенсорів лежить схема на перемикальних конденсаторах SCC (Switched Capacitor Circuits), що реалізує кулонометричний метод вимірювання. Перетворювач на перемикальних конденсаторах використано для реалізації додаткових режимів вимірювання для формування сімейства сигналів за якими визначається вплив дестабілізуючих факторів на результат вимірювання. Мультифункціональність забезпечується відповідними алгоритмами керування які реалізують відповідні модифікації кулонометричного методу вимірювання.

У результаті проведених нами модельних досліджень вирішена задача розширення функціональності сигнальних перетворювачів ємнісних сенсорів, яке реалізується шляхом аналізу значень додаткових параметрів. Такий підхід забезпечує самодіагностику сигнального перетворювача та мінімізує паразитний вплив зовнішніх факторів на результат вимірювального перетворення.

Список літератури

1. I. S. Nadezhdin, A. G. Goryunov. Differential Pressure Transmitter Based on Programmable System-on-Chip (PSoC). 2019 13th International Conference on Sensing

Technology (ICST), Sydney, Australia. 2019. Pp. 1-6. DOI: 10.1109/ICST46873.2019.9047690.

2. S. Xiaoya, T. Hanmin. High-Precision Micro Capacitance Signal Measurement System-Based on Pcap01. 2022 International Conference on Smart Systems and Power Management (IC2SPM), Beirut, Lebanon. 2022. Pp. 129-134. DOI: 10.1109/IC2SPM56638.2022.9988930.

УДК 624.21

Гаркуша М. В.

к. т. н., доцент, доцент кафедри мостів, тунелів та гідротехнічних споруд,
Національний транспортний університет

Гаркуша І. Ю.

старший викладач, кафедри іноземних мов,
Національний транспортний університет

ОСНОВНІ ПІДХОДИ З ПЛАНУВАННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ГІДРАВЛІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ДОРОЖНІХ ВОДОПРОПУСКНИХ СПОРУД

Під час вивчення кінематики потоку в водопропускних спорудах із металевих гофрованих конструкцій (верхньому, нижньому б'єфі, тілі споруди), що працюють в умовах малого підтоплення виникає необхідність розгляду багатофакторних завдань.

Аналіз показав [1], що кількість визначальних факторів у досліджуваному процесі може бути більшою за десять, в наслідок чого необхідно використовувати основні положення сучасної теорії планування експерименту, які передбачають одночасного варіювання всіма факторами за певним алгоритмом, що призводить до суттєвого скорочення обсягу вироблених дослідів без зниження інформаційної цінності експерименту [1 — 6 та інші].

У більшості випадків, математичні методи вирішення задач гідромеханіки виявляються недостатніми без залучення експериментальних даних, що зумовлено наступними факторами [7, 8]:

— рівняння динаміки в'язкої рідини (рівняння Нав'є-Стокса) [3], рішення яких мають забезпечити отримання повної інформації про поля швидкостей і тисків, є нелінійними рівняннями з частковими похідними, реалізація чисельного чи аналітичного розв'язання таких рівнянь у повному вигляді і навіть вивчення властивостей цих рішень досі залишаються серйозними математичними проблемами;

— більшість потоків, що зустрічаються у практично важливих випадках, є турбулентними, а описати поля швидкості та тиску в турбулентних потоках можливо за допомогою моделі Рейнольдса-Бусінеска середнього турбулентного потоку та засновані на цій моделі рівняння Рейнольдса, ці рівняння не вирішені, вони містять більше невідомих, ніж допускає кількість рівнянь, і для їх вирішення повинні бути доповнені залежностями, отриманими з експериментальних даних про структуру турбулентних потоків;

— багато задач потребують опису потоків з вільними поверхнями, постановка і розв'язання таких задач на основі рівнянь Нав'є-Стокса чи Рейнольдса досліджені у рідкісних випадках, які не представляють, практичного інтересу, а використання

більше ефективних моделей (рівнянь Сен-Венана, тощо) потребує залучення експериментальних даних;

— визначення дисипації механічної енергії та втрати напору, неможливе без допомоги експерименту, навіть застосування теоретичного рішення за допомогою формули Борда [4] для втрат при різкому розширенні потоку — рівняється швидкісному напору, що відповідає втраченій швидкості, не дає можливості це вирішити, так як структура потоку з поділом на транзитну і водоворотну частини з окремими припущеннями може бути використана тільки після відповідного експериментального вивчення потоку.

Під час виконання гідравлічних експериментальних досліджень необхідно досягти подібності між моделлю та прототипом, тобто випробування моделі повинні давати дані, які можна масштабувати, щоб отримати аналогічні параметри для прототипу.

Отримані результати модельних експериментів можуть бути застосовані до прототипу лише за наявності повної подібності між моделлю та прототипом, і для цього дві системи повинні бути: геометрично подібні; кінематично подібні; динамічно подібні.

Отже, під час дослідження складних багатофакторних процесів доцільно використання основних положень теорії математичного планування експерименту.

Список літератури

1. Оптимізація конструкції кріплення нижнього б'єфу водопропускних споруд систем лиманного зрошення. Цивін М. Н., Ткаченко Н. І. // Гідромеліорація та гідротехнічне будівництво. – Львів, 1988. – Вип. 16. С. 38 – 43.
2. Hartmann K., Lezki E., Schafer W. (1974). Statistische Versuchsplanung und -auswertung in der Stoffwirtschaft. VEB Deutscher Verlag für Grundstoffindustrie, Leipzig
3. Teman, R. (1977). Navier-Stokes Equations: Theory and Numerical Analysis (Studies in Mathematics and Its Applications). Elsevier, Amsterdam.
4. Chanson, H. (2004). Hydraulics of Open Channel Flow: An Introduction (2nd ed.), Butterworth–Heinemann, 634 pp.
5. Norman L. Johnson and Fred C. Leone (1977). Statistics and Experimental Design in Engineering and the Physical Sciences — 2nd edition.
6. Цивін М.Н. Статистичний підхід до планування гідравлічного експерименту. Задачі управління двовірними бурхливим потоками. Монографія. — Київ: Національний транспортний університет (НТУ), 2001. — 122 с.
7. Gerhart Ph.M., Gross R.J., Hochstein J.I. (1985). Fundamental of Fluid Mechanics. Massachusetts, Addison Wesley Publ. Comp., 983 p.
8. John James E.A., Haberman William L. (1988). Introduction to Fluid Mechanics. New Jersey.: Prentice Hall, 608 p.

UDC 621.376.9

Kokhanov O.

Doctor of Technical Sciences, professor
Head of the department of radio technical devices
Odessa Polytechnic National University

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ ПОЯВИ ПОМИЛОК СИГНАЛУ З КУТОВОЮ МОДУЛЯЦІЄЮ ХАРТЛІ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ВІДНОСИНИ СИГНАЛ-ШУМ

The developed Hartley angular modulation (HAgM) differs from the well-known angular modulation [1] (AgM) by the presence of an additional orthogonal component

(Quadrature component), which allows forming the HAgM signal as a sum of sine and cosine signals of the same frequency with the same current signal phase. The Hartley Phase Modulation (HPM) allows to write the expression for the Hartley angular modulation (Hartley Phase Modulation — HPM) as

$$\begin{aligned} H(t) &= [a_0 \cos(\omega_0 t + mb(t) \sin(\Omega t) + \theta_0) + a_0 \sin((\omega_0 t + m b(t) \sin(\Omega t) + \theta_0))] / \sqrt{2} = \\ &= a_0 \cos[\omega_0 t + \theta(t)] / \sqrt{2} = a_0 \cos \left[\frac{\pi}{4} - (\omega_0 t + m b(t) \sin(\Omega t) + \theta_0) \right] = \\ &= a_0 \cos \left\{ \frac{\pi}{4} - [\omega_0 t + \theta(t)] \right\}, \end{aligned} \quad (1)$$

where $b(t)$ — is the amplitude of the modulating signal, $mb(t)\sin(\Omega t) = \theta(t)$, m is the modulation index [1]. From (1), it can be seen that information is transmitted by the phase modulation method on two orthogonal carriers at the same time. That is in one frequency band. This form of recording corresponds to the Hartley transform kernel function, and is also used to form Hartley Amplitude Modulation [2]. For the Hartley frequency modulation (FMF) variant, it is possible to write

$$\begin{aligned} M(t) &= \{a_0 \cos[(\omega_0 + \Delta\omega)t + \theta_0] + a_0 \sin[(\omega_0 + \Delta\omega)t + \theta_0]\} / \sqrt{2} = \\ &= a_0 \cos \left\{ \frac{\pi}{4} - [(\omega_0 + \Delta\omega)t + \theta_0] \right\}, \end{aligned} \quad (2)$$

where $\Delta\omega = \omega_d \cos(\Omega t)$, ω_d — is the frequency deviation. As can be seen from (2), simultaneous frequency modulation occurs in each orthogonal component according to the single law of frequency change $\Delta\omega$. With the digital form of HFM modulation $\Delta\omega = \omega_k = \frac{\omega_d}{M} a_k$. HPM signal demodulation (1) can be performed by a quadrature detector. Figure 1 shows the functional diagram of the HPM signal demodulator, which is made according to the scheme of a synchronous detector with Quadrature channels, and Figure 2 shows the dependence of the probability of a falsely received bit (Bit Error Rate — BER) on the signal/noise ratio.

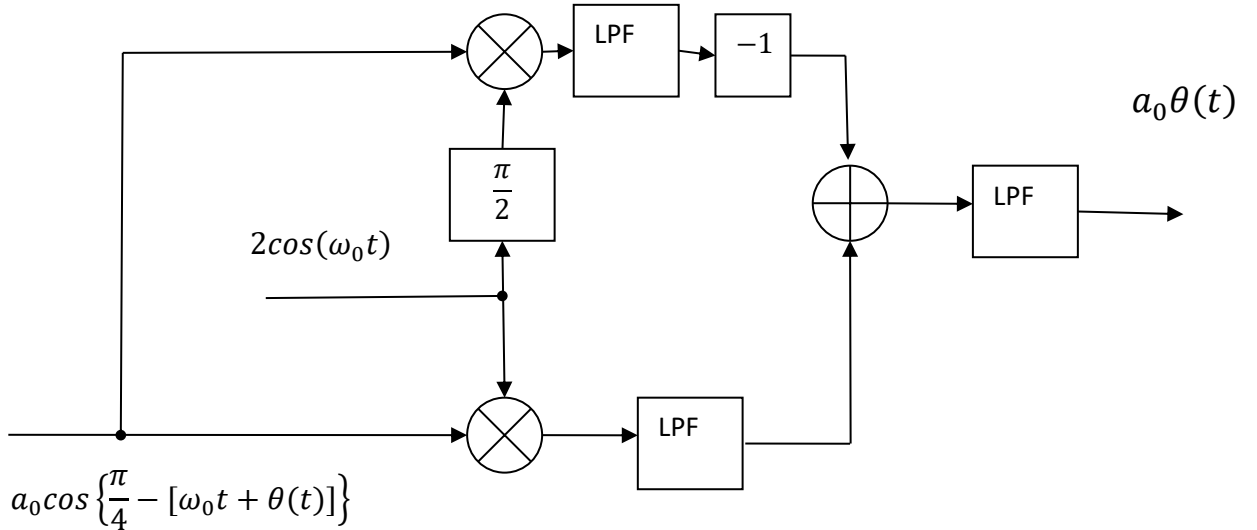

Fig. 1. Functional diagram of HPM signal demodulator (LPF – low-pass filter)

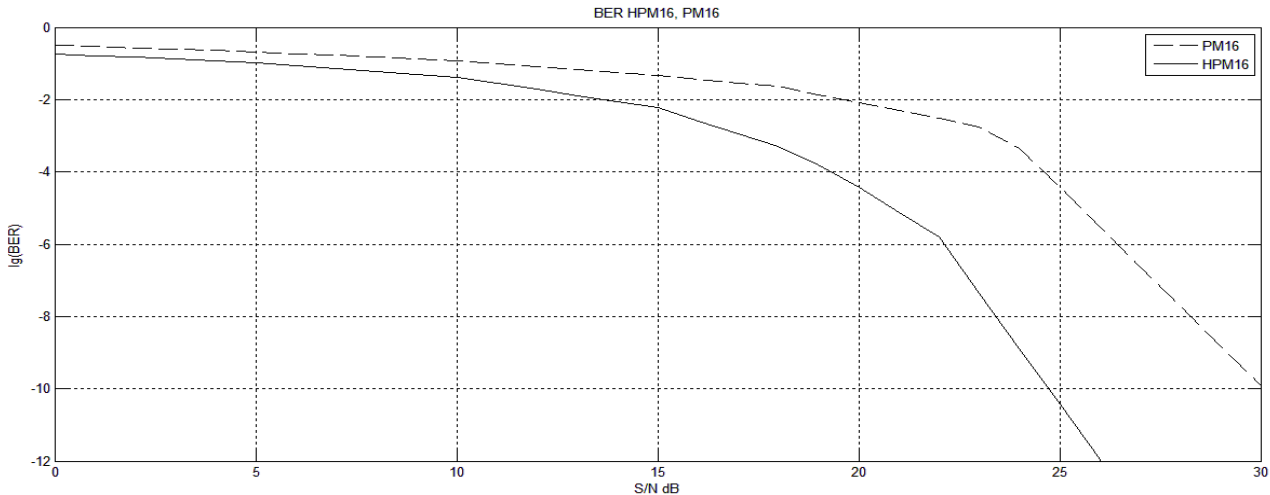

Fig. 2. BER dependence for HPM16 (solid) and PM16 (dashed) depending on the signal-to-noise ratio (S/N)

Figure 2 shows the experimental values of the dependence of the probability of an error occurring per one bit (BER) for HPM16 and PM16 depending on the signal/noise ratio in the communication channel.

Hartley angle modulation is a new kind of angle modulation, which can be implemented both by signal phase modulation and by frequency modulation. It is easiest to perform HAgM for digital signals using a processor and digital signal processing techniques. However, there are no technical obstacles to performing HAgM by analog methods when using analog signals. The use of signals from HAgM allows you to significantly increase the range of detection of various emergency means, for example, emergency buoys, navigation radio beacons, radio stations of sailing vessels of a small fleet, distress or navigation signals, emergency calls, increase the range of communication with ground services in long-range aviation (between an airliner and an airport) and other applications. When using HAgM in digital satellite television or when using mini-satellites, it is possible to reduce the power of the on-board transmitter on the spacecraft (SC) by about 75%, since geostationary orbits will be considered practically fixed with respect to the coverage area (within fluctuations). It is also relevant for satellite communication systems to increase the range by two times while maintaining the transmitter power at a given level during interplanetary flights, and even if necessary, increases the resistance of the signal to interference in navigation systems using satellite positioning.

References

1. V. A. Galkin. Digital mobile communications. Textbook. Manual for universities. - 2nd ed., revised and enlarged. Moscow: Goryachaya Liniya-Telecom, 2012.-592 p., ill.
2. Kokhanov A.B. Hartley's Amplitude, Balanced and Single Band Modulations // ISSN 0735-2727, Radioelectronics and Communications Systems, 2022, Vol. 65, No. 6, pp. 293–304. © Allerton Press, Inc., 2022.

UDC 004.032.26 + 551.509.5

Musiichuk N. I.

student of the Faculty of Intelligent
Information Technology and Automation

Ivanov Yu. Yu.

PhD. (*Engineering*), docent,
docent of the Department of Automation and
Intelligent Information Technologies

Krivogubchenko S. G.

PhD. (*Engineering*), docent,
docent of the Department of Automation and
Intelligent Information Technologies,
Vinnytsia National Technical University

PREDICTION OF NATURAL DISASTERS USING NEURAL NETWORKS

Natural disasters are natural phenomena that occur as a result of natural processes and affect the environment and people's lives. They can be caused by hurricanes, earthquakes, floods and droughts, destroying ecosystems, territories and infrastructure, leading to property loss, human casualties and environmental problems. Unfortunately, humanity can neither prevent this nor effectively oppose nature. Modern technologies, such as neural networks, play an important role in analyzing and predicting the occurrence of natural phenomena [1]. They efficiently process large data sets, revealing complex relationships between various variables. That is why, taking into account the modern development of computing methods and tools, the scientific and practical task of predicting the occurrence of similar events using artificial neural networks is relevant.

Forecasting the occurrence of natural phenomena is a complex process that takes into account various factors:

1. Meteorological data: air and water temperature, atmospheric pressure, precipitation and winds are important for predicting weather anomalies, including hurricanes, floods and droughts.

2. Geological factors: seismic activity, movement of tectonic plates and volcanic activity help predict earthquakes and eruptions.

3. Hydrological indicators: river water levels, snow cover and soil moisture affect forecasts for floods and droughts.

Deep neural networks (DNN) analyze large volumes of various data, including meteorological, seismic and climate indicators, allowing to reveal complex relationships and better understand the nature of disasters, to minimize their impact. Convolutional neural networks (CNN) effectively recognize patterns and regularities in large data sets, such as images of natural phenomena, which allows detecting signs of approaching natural disasters, such as hurricanes or floods, based on satellite images [2]. Recurrent neural networks (RNN) are used to model and forecast time series, such as temperature or water level fluctuations, which contribute to the formation of accurate forecasts and timely prevention of natural disasters. In addition, RNNs allow taking into account dependencies between previous and current values, which is important for predicting the dynamics of natural phenomena [3].

Each of these methods has some advantages and disadvantages, which can affect their effectiveness. DNNs can provide high prediction accuracy, but require significant computing resources. CNNs are less suitable for time series analysis, but excel at

processing visual data. RNNs can predict sequential events more effectively, but their training may be hampered by the problem of fading gradients. The use of neural nets and their interaction with other forecasting methods can allow identifying potential natural threats and reducing risks for the population.

References

1. Chaudhary M., Piracha A. Natural Disasters — Origins, Impacts, Management. *Encyclopedia*. 2021. №1. pp. 1101—1131.
2. Deep Artificial Intelligence Applications for Natural Disaster Management Systems: A Methodological Review / A. Akhyar, M.A. Zulkifley, J. Lee et al. *Ecological Indicators*. 2024. Vol. 163. 19 p.
3. Natural Disasters Intensity Analysis and Classification Based on Multispectral Images Using Multi-Layered Deep Convolutional Neural Network / M. Aamir, T. Ali, M. Irfan et al. *Sensors*. 2021. Vol. 21. 14 p.

УДК 628.163.0015

Радовенчик Я. В.

к. т. н., доцент

доцент кафедри екології та технології рослинних полімерів,
Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”

Карпенко М. В.

аспірант кафедри екології та технології рослинних полімерів,
Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”

ЕЛЕКТРОХІМІЧНА РЕГЕНЕРАЦІЯ ПОЛІПРОПІЛЕНОВИХ КАРТРИДЖІВ СИСТЕМ ЗВОРОТНЬОГО ОСМОСУ

Типова десятидюймова система зворотного осмосу містить механічний фільтр у вигляді циліндричної труби із пористого поліпропілену зовнішнім діаметром 6,35 см, внутрішнім діаметром 3 см та довжиною 25,4 см. Картридж може бути виготовлений із спіненої поліпропіленової маси або намотаний поліпропіленовим волокном. Картриджі продукуються з розміром пор (мікронаж) 1, 5, 10 та 20 мкм. Сьогодні вартість картриджів у спеціалізованих компаніях на території України починається, приблизно, з 20 грн. і зростає до 100 і більше гривень в залежності від додаткових функцій – антибактеріального покриття, обробки поверхні спеціальними реагентами і т.п. Очевидно, що для споживачів найбільш важливим параметром є періодичність заміни картриджа. Серед виробників систем зворотного осмосу єдиного підходу в цьому питанні поки що немає. Одні компанії пропонують орієнтуватися на часові проміжки та замінювати картридж не рідше 1 разу в 6 місяців, інші – рекомендують звертати увагу на його ресурс, наприклад, 10 000 дм³ води. Разом з тим, переважна більшість сучасних побутових систем не обладнані лічильниками пропущеної води, тому зафіксувати момент необхідності заміни картриджа практично неможливо. Орієнтація на часовий показник та заміна картриджа через кожні 6 місяців експлуатації також є надто суб’єктивною, оскільки при цьому не враховується якість води, умови експлуатації системи, інтенсивність споживання обробленої води і т.п.

В промислових системах та системах середньої продуктивності інколи пропонують орієнтуватися на різницю тисків води перед та після картриджа. Як показали наші

дослідження [1, с. 163], навіть при незначних напорах, різниця між “чистим” картриджем та картриджем з вичерпаним ресурсом використання досить суттєва. Характеристики картриджа за 6 місяців погіршуються більше ніж у 2 рази. Картридж, котрий відпрацював свій ресурс, потребує заміни. Його демонтують і замінюють новим. Використаний картридж разом із затриманими ним забрудненнями поповнює об’єм твердих побутових відходів. Очевидно, що з економічної точки зору при такій вартості картриджа простіше викинути його у відходи і замінити новим. В той же час, екологічні проблеми такого його використання з кожним роком будуть загострюватися. Адже легко підрахувати, що для виготовлення одного картриджа використано біля 625 см³ спіненого поліпропілену або поліпропіленової нитки, які в процесі експлуатації не змінюють своїх властивостей. Перешкоди для повторного використання картриджа відсутні. Оскільки картридж сформовано із пористого поліпропілену, то логічно передбачити, що саме такі вироби в навколишньому середовищі стають джерелами значної кількості часток мікропластику. Викладене вище переконує в необхідності регенерації поліпропіленових картриджів та повторного багаторазового їх використання.

В [2, с. 1] нами було запропоновано реагентний метод відновлення фільтруючих властивостей з використанням сірчаної кислоти та вапна. Недоліками технології можна вважати утворення значної кількості твердої фази у вигляді сульфату кальцію, змішування її з гідроксидом заліза (III) та необхідність постійного дозування сірчаної кислоти для підтримання достатнього для розчинення гідроксидів заліза (III) водневого показника. Крім цього, технологія важко піддається автоматизації та потребує обслуговування кваліфікованих фахівців.

Розроблена нами технологія електрохімічної регенерації поліпропіленових фільтрів систем зворотнього осмосу передбачає використання двохкамерного електролізера із діафрагмою із фільтрувальної тканини чи іонообмінної мембрани. В першому циклі регенерації розчин із анодної камери з низьким значенням водневого показника прокачується через лінійку поліпропіленових картриджів, що підлягають регенерації. В результаті такої обробки сполуки заліза (III) розчиняються та переходять в регенеруючий розчин. Отриманий розчин перекачується в катодну камеру електролізера, з якої перед цим розчин заздалегідь переміщено в анодну камеру. Проведення електролізу протягом визначеного часу та при відповідній щільності струму дозволяє підвищити водневий показник в катодній камері до рівня гідролізу іонів заліза (III), котрі на наступному етапі відфільтровуються на рукавному фільтрі. Фільтрат направляється в анодну камеру, а розчин із анодної камери – в лінійку картриджів для їх регенерації. Описаний цикл регенерації легко автоматизується, відрізняється незначною кількістю твердої фази і може бути реалізований в побутових та офісних умовах.

Список літератури

1. Radovenchyk I., Ivanenko O., Karpenko M., Radovenchyk V. Removal of Iron Compounds from Mechanical Filters of Household Reverse Osmosis Systems Water Purification // Ecological Engineering & Environmental Technology 2023, 24(6), 163–172. <https://doi.org/10.12912/27197050/168097>.
2. Патент на корисну модель №154797. Спосіб регенерації пропіленових картриджів систем очищення води / Я. В. Радовенчик, М. В. Карпенко. – Заявлено 09.02.2023 р. – Опубл. 20.12.2023 р. – Бюл. № 51.

SECTION 11

TRANSPORTATION

УДК 629.3.01

Кохан В. Ф.

к.т.н.

професор кафедри вогневої підготовки,
Національна академія сухопутних військ імені
гетьмана Петра Сагайдачного.

Гончарук О. С.

старший викладач закладу вищої освіти,
кафедра комп'ютеризованих комплексів
поліграфічних та пакувальних виробництв
Національний університет "Львівська політехніка"
Інституту поліграфії та медійних технологій

Романчук І. О.

асистент, кафедра комп'ютеризованих комплексів
поліграфічних та пакувальних виробництв
Національний університет "Львівська політехніка"
Інституту поліграфії та медійних технологій

НОВИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ КОЛІСНОЇ ТЕХНІКИ ДЛЯ СУЧАСНИХ ВІЙН

Війна Російської Федерації (РФ) проти України з 2022 року дала поштовх для розвитку нових зразків колісної військової автомобільної техніки (КВАТ).

Аналізуючи перебіг подій в Україні, оцінюючи ситуацію і результати для досягнення переваги на полі бою кожна країна у Європі, США і Україна вибрала один пріоритетний напрямок із трьох визначених:

1. Створення нових зразків КВАТ (тип техніки, тактико – технічні характеристики (ТТХ) і бойові можливості визначає "поле бою");
2. Модернізація застарілих КВАТ під вимоги сучасного бою, стандартів безпеки;
3. Прийняття на озброєння нових сучасних зразків які пропанує цивільна автопромисловість.

Сучасна стратегія війни в більшості не передбачала використання малогабаритних мобільних транспортних засобів (ММТЗ) – мотоциклів (квадроциклів), механічних платформ, надлегких наземних тактичних машин (автомобілів) і швидкохідних ударних машин на базі "баггі" [1].

Тому з 2022 року більшість із цих програм було суттєво змінено і зосереджено увагу на використанні можливостей нових ММТЗ для забезпечення мобільності сил, логістичної підтримки.

Головною причиною чому повернулися до транспортних засобів які були на озброєнні ще у Другу світову війну і зняті з озброєння на початку XXI ст. – це:

- нове поле бою, яка характеризується складною місцевістю, вологістю ґрунтів, щільністю лісів;

- широке спектру використання БПЛА;

- високоточні боеприпаси.

Постійне аналіз використання ММТЗ регулярно демонструвало вразливість транспортних засобів як до загроз від ворожого вогню, БПЛА, так і до ризиків, що не є загрозами, таких як травми оператора та проблеми з координацією під час роботи машини. Однак ті самі спроби застосування ММТЗ також продемонстрували, що підвищена мобільність може компенсувати брак захисту в деяких місцях (ліс, гори, заболочена місцевість і т.д.), коли сухопутні підрозділи потрібно залишатися в русі, ухилятися від ворога та уникати вирішальних боїв або вимог щодо утримання оборони [2-3].

З досвіду цієї війни в Україні, а також в Афганістані ММТЗ продемонструвало свою практичність ефективність в бойових умовах так і при логістичній підтримці.

Висновок. ММТЗ – це шлях для досягнення тактичних і логістичних переваг своїх підрозділів над ворожими через збільшення переліку бойових можливостей підрозділів, мобільності пересування по складній місцевості, зниження навантаження спорядження на піхотинця, можливість залучення додаткового озброєння (обладнання), а з появою сучасних безпілотних ММТЗ, наприклад сімейство “Rheinmetall Mission Master A-UGV” [4], знизило втрати особового складу так і самих транспортних машин через використання нових комп’ютерних технологій, електродвигуна і технічних новацій у ходовій системі.

Результати кожного дня війни дає нам можливість аналізувати, оцінити і зробити висновок, що потрібно переглянути концепцію використання ММТЗ і визначити їх як окремий клас транспортних машин у загальному типажу KBAT.

Список літератури

1. Кохан , В. Ф., Сідор Р. І. Військовий “БАГП” – основний засіб забезпечення рухомості мобільних груп переднього краю. *Військово-технічний збірник*. 2023. № 29. С. 50–59. <https://doi.org/10.33577/2312-4458.29.2023.50-59> (дата звернення 01.10.2024).

2. Matthew E. Boyer, M. Shurkin, J. P. Wong, R. Schwankhart, A. Albrich, M. W. Lewis, Ch. G. Pernin. (2015) Assessing Conventional Army Demands and Requirements for Ultra-Light Tactical Mobility. Published by the RAND Corporation, Santa Monica, Calif. 2015. 201 P.

3. UTVS in the military. UTVguide.net.: web site. URL:https://www.utvguide.net/utv_military/ (дата звернення 01.10.2024).

4. The Rheinmetall Mission Master family. *Rheinmetall*: web site. URL:https://www.rheinmetall.ca/en/rheinmetall_canada/systemsandproducts/electronicssystem/unmanned_vehicles/index.php (дата звернення 01.10.2024).

SECTION 12

HISTORY AND ARCHEOLOGY

УДК 327.56:323.28

Кмін А. О.

докт.філос.

викладач кафедри воєнної історії

Національна академія сухопутних військ

імені гетьмана Петра Сагайдачного

Ігранов М. Ю.

курсант

Національна академія сухопутних військ

імені гетьмана Петра Сагайдачного

**РОЛЬ АМЕРИКАНСЬКИХ МЕДІА У ФОРМУВАННІ
НАРАТИВУ "ВІЙНА З ТЕРОРОМ"**

Одразу після атак 11 вересня 2001 року президент США Джордж Буш сформулював американську відповідь через метафору війни, розпочавши так звану "Глобальну війну з терором". Від самого початку цей конфлікт був представлений адміністрацією як боротьба між цивілізацією і варварством. Публічні виступи та дискурс влади рясніли аналогіями з Другою світовою війною, де ісламський тероризм порівнювався із злом фашизму. Ця наративна лінія домінувала і в медійному висвітленні, деякі дослідники зазначають, що ЗМІ "втілювали" концепцію "Війни з терором", перетворюючи її на загальноприйнятую та самозрозумілу істину. Формулюючи конфлікт у спрощених категоріях "свої" проти "чужих", медіа підживлювали "культуру страху перед ісламом", водночас підкреслюючи образ США як "добропорядної християнської нації". [2]

Відповідь на тероризм у формі війни має низку наслідків, які лише загострюють і продовжують конфлікт. Таке трактування означає екзистенційну загрозу суспільству, що виправдовує мобілізацію всіх ресурсів, незалежно від витрат. Мета такої війни полягає не лише у запобіганні новим атакам, а у повній перемозі над ворогом, що виправдовує наступальні дії, зокрема вторгнення до інших країн. Це також, можливо ненавмисно, підсилює значимість терористів, прирівнюючи їх до солдатів ворожої армії, наділяючи їх тією силою і впливом, до яких вони прагнуть. Військова риторика, таким чином, служить на руку терористичній пропаганді, сприяючи вербуванню нових "солдатів" для боротьби проти Америки. [1]

Альтернативний підхід до тероризму спирається на метафору "злочину", де терористи зображені як злочинці, які порушують закон з чіткими мотивами. В рамках цього наративу відповіддю на тероризм є не війна, а прагнення до справедливості.

Дослідження в галузі психології вказують на те, що кримінально-правовий підхід має більше шансів на успіх. Науковці підкреслюють, що терористів не слід розглядати як “божевільних”, і що тероризм найкраще розуміти через психологічні фактори, що визнають прагнення людей до відчуття значимості свого життя. Така інтерпретація тероризму мала недостатнє висвітлення в медіа після 11 вересня, за винятком випадків, коли терористами виступали немусульмани-громадяни США: тоді медіа представляли їх як осіб із психічними розладами, яких не зрозуміли їхні родичі.[3]

Список літератури

1. Framing Islam/Creating Fear: An Analysis of U.S. Media Coverage of Terrorism from 2011–2016 URL: <https://www.mdpi.com/2077-1444/9/9/257> (дата звернення 20.09.2024)
2. Frey B. Dealing with Terrorism – Stick or Carrot? URL: <https://econpapers.repec.org/bookchap/elgeebook/3435.htm> (дата звернення 20.09.2024)
3. Misinformation, disinformation, and violent conflict: From Iraq and the “War on Terror” to future threats to peace. URL: <https://psycnet.apa.org/record/2013-35832-001> (дата звернення 20.09.2024)

SECTION 13

CULTUROLOGY

UDC 366.637

Kosiuk O. M.

Ph.D., associate professor

Department of Social Communications

Faculty of Philology and Journalism

Lesya Ukrainka Volyn National University

HISTORY THROUGH THE PRISM OF DOCUMENTARY FILMMAKING

14 articles of the international edition "Research in the field of documentary cinema" indexed in the scientometric base of Web of Science are devoted to the problems of comparing documentaries with artistic and scientific activities on which we also focused our attention in the research "Relevant interrelationships between science and mass communication" [1, p. 149-161]. The collection of articles contains materials of the conference "Documentaries and the Fiction/Nonfiction Divide" that took place at Queen Mary University of London on November 15-16, 2019. The guest editors and experts of this issue offer interesting reflections in the article "The Fiction/Nonfiction Distinction: Documentary Studies and Analytic Aesthetics in Conversation" [3, p. 114-126]. Namely, they uphold the idea that there is a significant tendency to see the fiction/nonfiction border as permeable. The truthfulness of the story does not depend on the fact if it is fabrication or not, "it is imaginative engagement rather than the use of tropes/degree of fabrication that pushes documentaries into fiction", in the dimension "believe-imagine". And "it is not only analytic aesthetics but also the first researchers of documentaries became more sceptical about the possibility of a firm boundary". Apparently, the boundary was rather the presence or absence of historical distortions. And, of course, a feature film has always been based on a plot, and a documentary on a theme.

Our methodology is based on general and special historical methods, among which the defining ones are synchronic and diachronic comparisons, analogies and comparisons (both specific modern and separate old media products). Analysis, synthesis and modeling have also become important for the interpretation and assessment of veiled realities. Since the research is based on the principles of objectivity, factuality and historicism, it was important to coordinate semiotic, structural and content analyses in order to record the origins of historical events, signs of their distortions and methods of mass consciousness manipulation. The conclusions of the research on the media coverage of the Holodomor 1932-1933 in Ukraine [2, p. 387-364] can be used for further studies of the modern history of Ukraine and revision of already traditional forms of its reconstruction, for example - chronicles.

The proves theses that real historical events and their media interpretations differ (obviously, it is based on the different interpretation of the basic concept “document”). First of all, it is due to the possibilities of manipulation: if the historical fact tends to be accurate and irreversible, its “media reflection” uses stereotypes, refrains, technologies of “sticking labels”, imaginary axiomatic system, half-truths, spirals of silence, pseudo-authority, distraction of attention, bogus eyewitnesses, elements of information blockade, “common folk's game”, sham, escalation, etc.

It was also found out that, in contrast to traditional embodiments of history (articles, textbooks, chronicles, etc.), which are subject to content, filming emphasizes the form (genre) of information presentation. And among other genre blocks, fiction journalism (in particular, a documentary film) has the least claim to be accurate in reproduction of historical facts. Documentary filmmaking is figurative, allows fiction, influence on recipient's emotions, author's vision of history.

List of references

1. Kosiuk Oksana. (2021). Relevant interrelationships between science and mass communication // *Social capital: vectors of development of behavioral economics: collective monograph* / Editor: Mariana Petrova. Veliko Tarnovo, Bulgaria: ACCESS Press Publishing house, 184 p.
2. Kosjuk Oksana. Racionalistychnyj dyskurs masovoji komunikaciji [Tekst]. – Lucjk : Vezha-Druk, 2023. 520 s.
3. Slugan M., Terrone E. (2021). Documentary Studies and Analytic Aesthetics in Conversation. [*Studies in Documentary Film*, Volume 15, Issue 2: 114-126]. <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/17503280.2021.1923142>

SECTION 14

GEOGRAPHICAL AND GEOLOGICAL SCIENCES

УДК 504.5:551.46(262.54):355.48(477:470)"2014/..."

Карпюк З. К.

к. геогр. н., доцент кафедри фізичної географії
географічного факультету
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

**ЗАГОСТРЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ
В ЧОРНОМУ І АЗОВСЬКОМУ МОРЯХ ВНАСЛІДОК
БОЙОВИХ ДІЙ – ДОВГОТРИВАЛІ НАСЛІДКИ**

Моря із їхніми ресурсами виконують низку важливих функцій, зокрема екологічну, економічну, соціальну, геополітичну та інші. Забруднення морських екосистем є вкрай негативним чинником для довкілля і населення країн, територію яких вони омивають [3].

Чорне і Азовське моря належать до внутрішніх морів Атлантичного океану та мають з ним обмежений зв'язок через систему проток. Азовське море з'єднане з Чорним морем Керченською протокою (довжина протоки складає 41 км, ширина коливається від 4 до 15 км), Чорне море із Атлантичним океаном – протоками Босфор, Дарданелли, Гібралтар та Мармуровим і Середземним морями. Площа Чорного моря 422 тис. км², об'єм води 547 тис. км³, середня глибина 1271 м, максимальна глибина – 2245 м, протяжність берегів 4090 км (у межах України – 1540 км). Площа Азовського моря 39 тис. км², об'єм води 290 тис. км³, середня глибина 7,4 м, максимальна глибина – 15,0 м.

Чорне і Азовське моря внаслідок своїх фізико-географічних особливостей значно залежать від оточуючих їх водозбірних басейнів, відповідно дуже вразливі до антропогенного впливу та кліматичних змін. Площа водозбірного басейну Чорного моря складає більше 2 млн км² і перевищує площу акваторії в п'ять разів. Площа водозбірного басейну Азовського моря становить 586 000 км², що більша площі акваторії у 15 разів.

Чорне море характеризується несприятливими гідрохімічними умовами. Це одна із найбільших відомих на сьогодні мероміктичних водойм – таких, у яких пласти води з різною солоністю (чи температурою) не змішуються протягом тривалого часу, що призводить до утворення стійкої стратифікації води, а це своєю чергою значно впливає на біологічні процеси та хімічний склад водойми. Ще у 1890 р. під час першої експедиції із вивчення Чорного моря, очолюваної М. Андрусовим, було встановлено, що на відміну від інших морів і океанів, у Чорному морі лише у верхньому пласті (до глибини 200 м) вода містить кисень. Решта товщі води (87 % від загального об'єму моря) начисена сірководнем і є практично "неживою", за винятком анаеробних бактерій. Вертикальна циркуляція вод у морі сильно утруднена через надходження

великого об'єму річкових вод у поверхневий пласт (у Чорне море впадають Дунай, Дніпро, Дністер, Південний Буг, Ріоні, Чорох, Кизил-Ірмак, Єшіль-Ірмак, Сакар'я та інші) і високосолоних вод із Мармурового моря через Босфор у глибинні пласти. Це призвело до виникнення різких градієнтів густини між поверхневим розпрісненим і глибинним осолоненим пластами води. У результаті створилася різка площинна стратифікація в шарі 0–200 м. При середній солоності вод Чорного моря 21,9 ‰, солоність поверхневих шарів складає 17,5–18 ‰, а на глибині 200 м підвищується до 22 ‰ і монотонно зростає до 23,3 ‰ біля дна. Нижня межа життя в аеробних умовах збігається з глибиною, на якій зникає кисень і з'являються сліди H_2S – у центральних районах ця межа фіксується на глибині 100–125 м, на периферії – 160–180 м.

Водний і сольовий баланс Азовського моря формується під значним впливом водообміну через Керченську протоку, у якій як і в Босфорі, існують дві протилежно спрямовані течії: опріснена (пересічно 11,6 ‰) з Азовського моря та осолонена (пересічно до 17,6 ‰) з Чорного моря. Зменшення річкового стоку посилює притік чорноморських вод і підвищує середню солоність моря. До зарегулювання стоку Дону і Кубані середня солоність води Азовського моря становила 10,91 ‰. У зв'язку із зарегулюванням річкового стоку на основних притоках (Дон, Кубань, Берда) солоність води у Азовському морі поступово зростає. Середня солоність води становить 13,8 ‰, у Таганрозькій затоці – 2–5 ‰, у затоці Сиваш – 250 ‰. Максимальні значення солоності спостерігаються у прикерченському районі моря (до 13 ‰) [4].

Незадовільний екологічний стан Чорного і Азовського морів зумовлений значним перевищенням обсягу надходження забруднювальних речовин над асиміляційною здатністю морських екосистем. Численні річки, що стікають у моря, приносять важкі метали (кадмій, ртуть, мідь, свинець, цинк, хром), синтетичні органічні сполуки, нафту і нафтопродукти, неочищені стічні води. Зведення гідротехнічних споруд на річках, а також забір прісної води для потреб сільського і комунального господарств, промислових підприємств, значно скоротили кількість прісної води, яка надходить у моря, що призводить до ускладнення існуючих проблем. Приморські міста – це ще одне додаткове джерело необроблених стічних вод, тоді як їхні порти – джерело нафтового забруднення та імпорту неаборигенних видів біоти.

Із врахуванням існуючих видів морегосподарської діяльності та джерел, що спричиняють забруднення, виділяються наступні чинники забруднення морів: розвідування й розробка природних ресурсів морського дна та його надр, наприклад, нафти, газу та інших корисних копалин у відкритому морі – переміщення великих обсягів донних відкладень під час здійснення днопоглиблювальних і дноочисних робіт у морських акваторіях призводить до деградації донних біоценозів і забруднення морського середовища завислими та токсичними речовинами; торгівельне судноплавство, портова діяльність, суднобудування та судноремонтна діяльність – у Загальнодержавній програмі охорони та відтворення довкілля Азовського і Чорного морів (ЗУ від 22.03.2001 р. №2333-III) [2] морські транспортні засоби офіційно визнані основним джерелом забруднення Азово-Чорноморського басейну; введення у морське середовище немісцевих видів або генетично змінених організмів, що можливе внаслідок судноплавства; скиди забруднювальних речовин із наземних

джерел, що надходять із річковим стоком, з естуаріїв, каналів, прибережних споруд, водовипусків, трубопроводів, водовідвідних споруд інших штучних споруд у морі, конструкцій або стоків, або забруднення з будь-яких наземних джерел, зокрема через атмосферу; поховання у морському середовищі видалених відходів або інших матеріалів із транспортних засобів чи конструкцій (морських та повітряних), знищення транспортних засобів чи конструкцій [3; 6].

Наслідками високого рівня антропогенного навантаження на природне середовище морів є: забруднення моря токсичними речовинами, насамперед, нафтою та нафтопродуктами; біогенне забруднення й евтрофікація шельфових вод, що призвело до утворення великих зон придонної гіпоксії, сірководневого зараження й заморів; мікробіологічне забруднення прибережних і гирлових зон, що знижує рекреаційний потенціал приморських територій і загрожує здоров'ю населення; поширення екзотичних видів і гідробіонтів, внесених у море з баластними водами, розмноження яких порушує рівновагу аборигенних екосистем і призводить до значних екологічних і економічних втрат. Важливість цих проблем обумовлена значними просторовими масштабами їхнього виявлення, обсягом викликаних ними екологічних втрат і економічного збитку, а також комплексом необхідних для їхнього розв'язання заходів [5].

Екологічна криза почала швидко поглиблюватися у зв'язку із початком активної мілітаризації Азово-Чорноморського регіону причорноморськими державами та країнами-членами НАТО. Для військово-морських сил найбільш характерними забруднювачами є нафтові вуглеводні, солі важких металів, поверхнево-активні речовини, радіонукліди та біологічні агенти [1]. Російське вторгнення в 2014 р., зокрема мілітаризація Кримського півострова, поставило під загрозу стан морів внаслідок затоплення кораблів, зокрема відразу після початку окупації російські військові затопили чотири кораблі біля входу в озеро Донузлав, інтенсивного проведення навчань з використанням великої кількості боєприпасів, видобутку різних будівельних матеріалів, будівництва інженерних споруд, об'єктів інфраструктури, зокрема Керченського моста (2018 р.), поява якого може бути причиною змін в екосистемах і загалом гідрогеологічних умов усього Азовського моря. Із лютого 2024 р., із початком повномасштабного російського вторгнення в Україну, негативний вплив на Чорне і Азовське моря став набагато вираженішим. Через численні російські атаки в прибережній зоні Чорного моря зруйновані численні очисні споруди і портова інфраструктура, внаслідок чого забруднювальні речовини без перешкод потрапили у води морів, зокрема були пошкоджені резервуари для зберігання палива, каустичної соди, перероблених матеріалів Миколаївського глиноземного заводу, зернові термінали, термінали із соняшниковою олією, порти Одеси, Очакова, Чорноморська, Ізмаїлу, Рені, очисні споруди багатьох інших населених пунктів прибережної зони. Важкі бої велися на території заводу “Азовсталь”, який розташований безпосередньо на березі Азовського моря. Додатковими джерелами забруднення морів є затоплена військова техніка, кораблі і боєприпаси, з якими у морське середовище потрапляють хімічні сполуки, залишки ракетного палива, важкі метали (станом на 08.06.2024 р. у Чорному морі знищено 22 і пошкоджено 20 одиниць корабельно-катерного

складу російського флоту, без урахування тих, пошкодження яких не передбачає відновлення). Затоплені кораблі і літаки – це ще й джерело забруднення нафтою, нафтопродуктами, паливно-мастильними матеріалами. Ще одна довгострокова проблема – це замінування акваторій, при чому середовище не лише забруднюється вибуховими речовинами і важкими металами, а й існує потенційна значна небезпека детонації цих пристроїв) та використання військовими кораблями і підводними човнами гідролокаторів. Істотно змінилися гідрохімічні показники вод північно-західного шельфу Чорного моря внаслідок знищення окупантами греблі Каховської гідроелектростанції 06.06.2023 р. У море потрапили значні обсяги прісної води, забрудненої добривами, паливно-мастильними матеріалами, каналізаційними стоками.

Висновки. Дослідження гідрофізичних властивостей, хімічного складу, рівня забрудненості токсичними речовинами морських вод, існуючого стану морських екосистем та їхнього біотичного різноманіття, а також чинників впливу на їхній стан, сприяє визначенню ефективних заходів покращення ситуації у морях України. Активні бойові дії у ході російсько-української війни негативно впливають на екосистеми Чорного і Азовського морів. Їхнє відновлення – довготривалий і трудомісткий процес, що потребує комплексного підходу: тривалих наукових досліджень, очищення від забруднення, фіксації, картування всіх затоплених і пошкоджених об'єктів, розмінування, моніторингу стану морського середовища, відповідного фінансування. Важливе значення у цих починаннях має міжнародне співробітництво – спільні зусилля насамперед тих країн, які мають вихід до Чорного і Азовського морів.

Список літератури

1. Ардаковська О. В., Журавський О. М. Дослідження закономірностей формування рівня техногенного навантаження берегових зон і акваторій в інтересах Військово-Морських Сил Збройних Сил України : зб. наук. пр. Науково-дослідного центру Збройних Сил України “Державний океанаріум” Інституту Військово-морських Сил Національного університету “Одеська морська академія”. Одеса : Фенікс, 2020. Вип. 1(3). С. 27–41.
2. Загальнодержавна програма охорони та відтворення довкілля Азовського і Чорного морів : Закон України від 22 березня 2001 року № 233-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 28. Ст. 135.
3. Толкаченко О. В. Види забруднень морського середовища. *Право і суспільство*. 2015. № 5.2(3). С. 147–153. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2015_5.
4. Хільчевський В. К. Гідрохімія океанів і морів. Київ : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2003. 114 с.
5. Черемнова А. І. Щодо правових засад охорони Чорного моря від забруднення. *Правове життя сучасної України* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. проф.-викл. та асп. складу. Одеса : Фенікс, 2014. Т. 2. С. 506–508.
6. Чумаченко І. Є. Особливості державного контролю за використанням та охороною вод північно-західного регіону Чорного моря. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 1. С. 98–102. http://lsei.org.ua/1_2015/26.pdf.

SECTION 15

SERVICE INDUSTRY (HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS,
TOURISM AND RECREATION)

УДК 338.48

Колінько Н. І.

доцент обліку і аудиту

Національний лісотехнічний університет України

Воляник Г. М.

доцент обліку і аудиту

Національний лісотехнічний університет України

Шутка С. Є.

доцент обліку і аудиту

Національний лісотехнічний університет України

**НЕОБХІДНІСТЬ БРЕНДИНГУ ТЕРИТОРІЇ, ЯК
ІНСТРУМЕНТУ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ**

Сільський туризм є одним з п'яти основних стратегічних напрямів розвитку світового туризму до 2020 року, згідно з оцінками Всесвітньої туристичної організації. Щорічно близько 700 мільйонів людей подорожують по світу, і від 12 до 30% з них обирають сільський туризм [1].

Львівська область на даний момент є одним із провідних регіонів у сфері сільського туризму в Україні та входить до п'ятірки найбільш привабливих туристично-рекреаційних територій. Це зумовлено не лише унікальними природними ресурсами, а й багатою культурною та історичною спадщиною.

З огляду на складну історію та довготривале співіснування багатьох народів і релігій, Львівська область зберігає 25% всієї історико-архітектурної спадщини України, що налічує близько 4000 пам'яток.

Львівська область відіграє важливу роль в Україні завдяки своїм природно-рекреаційним і лікувально-оздоровчим ресурсам, серед яких 7 видів лікувальних мінеральних вод, лікувальні грязі та озокерит. Гірські місцевості Львівщини, придатні для гірськолижного спорту, викликають особливий інтерес серед природних ландшафтних рекреаційних ресурсів. В області функціонує 34 гірськолижні траси, а також 7 крісельних і 19 бугельних витягів.

Площа лісового фонду Львівської області сягає близько 694,7 тис. га, що є більш ніж 8% від усіх лісів України, а території, вкриті лісом, складають 623 тис. га. На території Львівщини розташовані 5 національних природних парків.

Сільський туризм, що розвивається в межах парків і навколо них, надає громадянам можливість отримувати альтернативні доходи, що особливо важливо для гірських районів з високим рівнем безробіття. Рекреаційний потенціал парків робить екотуризм привабливим економічним напрямком, адже місцеві жителі, які знають історію, культуру та природні особливості своєї місцевості, активно залучаються до розвитку рекреаційно-туристичної діяльності [2].

Варто зазначити важливі досягнення у формуванні позитивного іміджу Львівщини як туристичної дестинації. У рамках "Програми розвитку туризму, курортів і рекреації у Львівській області на 2018 – 2020 роки" з обласного бюджету було виділено 9,038 млн грн, а реалізація заходів досягла 88,1% від запланованого фінансування. Додатково

залучено близько 200 млн грн грантових коштів для розвитку туристичної інфраструктури та курортів, а також близько 5 млн грн приватних інвестицій [2].

Проте надмірна територіальна концентрація туристичних потоків у Львові та відомих туристичних центрах області призвела до часткового використання культурних і рекреаційних можливостей у сільській місцевості та районах. На жаль, “Програма розвитку туризму та курортів у Львівській області на 2021 – 2025 роки” не містить акценту на заходи, спрямовані на розвиток сільського туризму. Водночас одним із ключових інструментів для залучення туристів до області та розвитку сільського туризму є брендинг сільських територій та об'єктів, що розташовані в них.

Збільшення внутрішнього туристичного потоку стримується недостатньою поінформованістю мешканців та гостей області про цікаві туристичні об'єкти. Крім того, основні пріоритетні напрямки, які могли б стати візитною карткою регіону, ще не розвинені.

Успіх у залученні туристів значною мірою залежить від зацікавленості та злагодженої діяльності органів влади, власників гостьових будинків і об'єктів сільського туризму, місцевого населення, туристичних компаній і громадських організацій. Брендинг сільської місцевості має на меті надання їй характеристик, які роблять її особливою, унікальною та відмінною від інших.

У цьому контексті, на нашу думку, успішний бренд області, який формується також через підвищення інтересу до сільського туризму, повинен:

- підвищувати престиж і конкурентоспроможність регіону;
- ідентифікувати область серед інших подібних територій;
- зміцнювати довіру з боку органів державної влади;
- збільшувати обсяги державних і комерційних замовлень;
- сприяти участі в міжнародних та федеральних програмах;
- підвищувати інвестиційну привабливість;
- залучати додаткові ресурси для економічного розвитку.

Однак існують певні проблеми, які заважають розвитку сільського туризму Львівської області як бренду. До них належать:

- нерозвинений внутрішній туристичний ринок;
- відсутність чіткої бренд-платформи для сільського туризму;
- низький рівень поінформованості населення Львівської області про брендинг.

Таким чином, активний розвиток сільського туризму не тільки сприятиме вирішенню проблеми, що стоять перед селом, а й допоможе створити конкурентоспроможний туристичний продукт Львівської області, враховуючи регіональні особливості, що забезпечить ефективний розвиток альтернативних видів діяльності. Це, в свою чергу, дозволить ефективно розвивати альтернативні види діяльності та сформувати бренд Львівської області як привабливої туристичної дестинації.

Список літератури

1. Всесвітня туристична організація: офіційний сайт. URL: <http://www2.unwto.org/ru>
2. Programa rozvYtku turYzmu u L_vivs_kiy oblasti na 2021-2025 rokY.pdf

УДК 338.48.02; 796.5:658

Маркова С. В.

доктор історичних наук, доцент,
завідувач кафедри туризму, рекреації,
крос-культурної комунікації
та фундаментальної підготовки
Хмельницького інституту МАУП

Парандій В. О.

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри туризму, рекреації,
крос-культурної комунікації
та фундаментальної підготовки
Хмельницького інституту МАУП

ТУРИСТИЧНА АНІМАЦІЯ – НОВІ ДИСКУРСИ

Тривала війна росії проти України впливає на психоемоційний і психофізіологічний стани більшості українців, їхню життєстійкість. Сьогодні актуальності набувають спеціальності, спроможні допомогти суспільству, усім його членам вижити. Зокрема, такою спеціальністю є "Туризм".

Розвиток внутрішнього активного туризму на тлі тривалої війни росії проти України – складний процес із новими викликами, латентними складовими та пролонгованими наслідками. Варто зауважити, що частину туристичних локацій ворог знищив або пошкодив.

Проте варто (там де можливо) навіть у невеликих населених пунктах створювати сучасні туристичні продукти, здатні приваблювати туристів, сприяти розвитку та відповідальному бізнесу.

Нині дефініція "анімація" в туризмі інтерпретується як створення активного дозвілля для туристів і включає різні види діяльності, спортивні заходи, ігрові програми, театралізовані розваги тощо.

У Хмельницькому інституті МАУП було узагальнено попередній досвід підготовки фахівців спеціальності "Туризм" та розроблено нові форми, види, практики з врахуванням воєнних, повоєнних реалей.

Проведені опитування респондентів віком від 16 до 60 років підтвердили ключову тезу, що "виснажені війною люди потребують відновлення, перепочинку, зокрема, туристичних анімаційних послуг". Більшість респондентів зазначали, що їх цікавить "активний відпочинок", "ігри з елементами змагань", "цікаві велотуристичні маршрути", "історичні квестування". На думку авторів тез, особливої актуалізації набули квест-екскурсії.

Квест-екскурсії дозволяють заглибити подорожуючих у важливі події, явища, процеси української історії, культури, права, сприяють їхньому відпочинку. Квестування мають ефект схожий до використання арт-терапії (екологічний метод, найбезпечніший спосіб опрацювати свої внутрішні переживання).

Кафедрою туризму, рекреації, крос-культурної комунікації та фундаментальних дисциплін Хмельницького інституту МАУП було запропоновано впровадити в

навчальний процес авторський курс “Анімаційні студії в рекреаційному туризмі: екскурсії, квест-екскурсії”, що дасть змогу навчити здобувачів вищої освіти репрезентувати нові власні ідеї; аналізувати та знаходити оригінальні рішення; мислити критично, творчо; бути діалогічними, дієвими у виконанні самостійних завдань; виявляти соціально-громадську активність; виховуємо професійність через сукупність досягнутих здобувачем вищої освіти теоретичних знань, практичного досвіду й професійних навичок в обраній сфері діяльності.

Список літератури

1. Маркова С., Дияк В., Парандій В. Анімаційні студії в рекреаційному туризмі Сатанова : навч. посіб. до практ. занять. Хмельницький : Вид-во ПП “Монускрипт”, 2024. 132 с.

Новосад Т. І.

викладач вищої категорії, викладач-методист
Відокремленого структурного підрозділу
“Фахового коледжу технологій, бізнесу та права
Волинського національного університету
імені Лесі Українки”

НОВІТНІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБСЛУГОВУВАННЯ СПОЖИВАЧІВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Перед індустрією гостинності постують складні завдання в сучасних умовах економічної діяльності – бути конкурентоспроможним у сфері бізнесу. Складність завдань обумовлена значною ємністю ринку індустрії, в т.ч. ринку ресторанного господарства, а також наявністю великої кількості своєрідного контингенту споживачів з притаманним тільки їм специфічним вимогам щодо організації процесу обслуговування. Це ускладнює вирішення проблем як на стадії організації, так і теоретичного осмислення суті цього процесу, факторів впливу на його моделювання та управління. Вирішення процесів, що відбуваються зараз в ресторанному господарстві, дозволяє по новому поглянути на пошук шляхів практичного втілення відповідного підходу до створення сучасних закладів, формування професійного мислення, пошуку нових можливостей задоволення потреб споживачів, творчого підходу до вирішення проблем у сфері ресторанного господарства. Ефективний і стійкий розвиток підприємств ресторанного господарства в сучасних умовах господарювання досягається за рахунок використання ними інновацій, що забезпечують стратегічні конкурентні переваги на ринку. Сучасний працівник повинен зважати на інноваційний контекст сьогодення, тобто ситуацію, в якій впровадження безперервних або окремих нововведень стають суттєвою частиною організації роботи. Економісти переконують, що не займаючись інноваціями, будь яка організація досить довго може продовжувати свою діяльність, але не відкриваючи нічого нового, не запроваджуючи його, вона приречена на крах чи банкрутство. Інновації в ресторанному господарстві можуть бути як виробничі (виробництво продукції харчування), так і невиробничі (надання послуг з організації харчування та несу пуніх

до них послуг). Всі різновиди інновації надають певні переваги як підприємству, так і споживачам. Це пояснюється специфікою виду економічної діяльності підприємства ресторанного господарства, яка передбачає те, що відвідувачі даних закладів як задовольняють потребу фізіологічну у харчуванні, так і отримують послуги організації відпочинку, а з іншого боку – обсяги виробництва та успіх закладу ресторанного господарства на ринку залежить від уподобань споживачів, частоти та величини їх потоку до нього. Тому теоретичне обґрунтування інноваційної діяльності закладів ресторанного господарства створює передумови для більш глибокої оцінки інноваційних процесів індустрії гостинності щодо вивчення питань інноваційних технологій, продукції та надання послуг у ресторанному господарстві. Інновація – це процес прийняття до розповсюдження новації (нового порядку, звичаю, методу) [3]. За визначенням різних авторів [4], [1] інноваційний процес, в якому винахід або ідея набувають економічного змісту [5] або визначають поняття інновація широко та комплексно охоплюючи не лише нові продукти, а й нові процеси, нові організації, нову практику бізнесу, нові стратегії [2], [3]. Відповідно до міжнародних стандартів інновація – це кінцевий результат інноваційної діяльності, що отримав у новому або удосконаленому продукті або технологічному процесі, впровадженому на ринку і що використовується у практичній діяльності, чи у новому підході до соціальних послуг [1]. Вчені класифікують інновації, оцінюючи їх новизну, за технологічними та технічними параметрами, а також із позиції ринку. Можна розглянути різновиди інновацій у різних форматах та їх переваги від впровадження в індустрії гостинності як для виробників, так і для споживачів. А саме: формат “Сендвіч-бар”, “Салат-бар” або “Кафе-пекарня” - це різновиди формату “швидкого харчування” - продукти, що складаються із нових послуг, які доповнюють наявні на ринку продукти. Вони в змісті інновацій дають нові заклади, які за формою організації схожі на традиційні підприємства (бар, закусочна, кафе), але, при цьому, основною продукцією відповідно є не напої, як у барах, кафе, а холодні закуски (переважно закриті бутерброди і салати), а в кафе-пекарні – виробництво і реалізація булочних і борошняних кондитерських виробів на місці. А також здійснюється реалізація продуктів “на виніс” у спеціальному упакуванні, з дотриманням температурних і санітарно-гігієнічних вимог. Для виробників – це приваблення споживачів, які бажають швидко перекусити, орієнтація на основну асортиментну групу продукції. Це концентрує увагу працівників закладу на максимізації якості продукції при широкому її асортименті, мінімізації ризику продуктових втрат, можливість розміщення на незначній просторовій площі та використання нових видів технологічного устаткування (холодильні крек-столи, камери шокового заморожування, пароконвектомати тощо). Для споживачів перевага даного формату полягає у демократичності та зручності організації харчування для тих, хто має обмежений час для прийняття їжі, а також можливість скуштувати свіжу їжу у широкому асортименті, можливість придбати продукцію “на винос”, помірні ціни і швидкість обслуговування.

У Луцьку найбільш популярними є заклади, що мають випічку власного виробництва. Пекарня-ресторан “Сулі Гулі” здійснює продаж та доставку грузинської випічки власного виробництва. Домашня пекарня “Грінка” пропонує споживачам домашню випічку. Кафетерій “Не Про Хліб” виготовляє на замовлення кондитерські

вироби, торти, кенді бари, випічку. Пекарня “HAPPY BAKERY” пропонує для споживачів круасани та десерти в широкому асортименті.

Формат “родинний заклад” або “їжа та активні розваги”. Зміст даної інновації - створення закладів харчування, в яких орієнтовано організацію харчування родин із дітьми. В них відведено спеціальне місце для активних розваг, пропонують окремо меню для дітей і дорослих, надається додаткова послуга нагляду за дітьми, передбачаються сувеніри та подарунки для дітей. Переваги від впровадження для виробників – приваблення контингенту споживачів із дітьми, прихильників відпочинку та певної активної розваги, зміцнення конкурентних переваг завдяки наданню специфічних додаткових послуг, забезпечення стійкості свого іміджу у майбутньому завдяки вихованню у підростаючого покоління доброго ставлення до закладу шляхом підтримання цікавості та бажання його відвідати. Для споживачів переваги даного інноваційного формату - одночасне задоволення потреб у харчуванні та активному відпочинку. Додаткові зручності, які пов’язані з організацією харчування та розваг для дітей - забезпечення нагляду за ними. Кафе “Balancecafe”, “Gusto”, “Кульбаба”, мережа піцерій “Solo”, ресторани “Чеверметто”, “Mojo family” працюють саме в такому форматі.

Інноваційний напрям “креативна” або “авторська” кухня, напрям “ф’южн” - його зміст полягає у взятті за основу приготування їжі шляхом “філософсько-естетичного підходу” [5], гармонійність поєднання смакових якостей та оформлення продукції. А напрям “ф’южн” - як різновид “креативного напрямку”, передбачає при приготуванні страв змішування традиційних елементів різних кухонь світу з метою отримання продукції з новими смаковими якостями. Для виробників переваги від впровадження – приваблення споживачів через їх бажання скуштувати продукцію кухаря-митця, унікальність пропозиції продукції, зменшення залежності від наявності тих чи інших сировинних ресурсів. Для споживачів – це можливість отримати не тільки смакове, але й естетичне задоволення від їжі, спробувати щось нове й незвичайне. Такий напрям тримають ряд закладів м.Луцьк – ресторани “Cafe de Vino”, “Градний”, “Basilic Group”, ресторації “FO”, “Gosti”, “Black Gold”.

Інновації формату послуги “кейтеринг”. Зміст інновації полягає в тому, що ресторатори за спеціальним замовленням забезпечують замовнику приготування і доставку готової продукції в зазначене місце (додому, в офіс, на робоче місце, місце відпочинку тощо), а також ресторанне обслуговування святкового заходу з наданням різноманітних сервісних послуг [5]. Переваги для виробників – нова можливість розширення аудиторії споживачів продукції та послуг закладу, нове джерело збільшення прибутку. А переваги для споживачів – нова зручна можливість задовольнити свою потребу у харчуванні та організації відпочинку.

Одним із таких ЗРГ в Луцьку, які пропонують послугу кейтеринг навіть під час військового стану, є рекреаційний комплекс “Рестпарк”. Уже декілька років кейтеринг є неодмінною складовою їхнього ресторанного життя. У них є можливість організувати виїзне обслуговування різнопланових заходів, проте найчастіше кейтеринг замовляють для банкетів, презентацій, кава-брейків. Для вечірок в стилі “барбекю”. А для бізнесових зустрічей чи форумів ідеальним варіантом стане фуршет із вишуканими канапками, кавою та коктейлями. Незамінним помічником ця послуга

стане і на відкритті того чи іншого закладу. РК “Рестпарк” має великий досвід в організації та обслуговуванні як невеликих заходів на 15-20 осіб, так і досить широкомасштабних святкувань на 650 осіб.

Для того, аби гостям на банкеті, фуршеті чи вечірці було комфортно та ніщо не заважало відпочинку, РК “Рестпарк” забезпечує усім необхідним, починаючи від скатертин, посуду та столів та закінчуючи висококваліфікованим персоналом, який швидко та компетентно обслуговуватиме захід. У власників закладу є багато ідей і, що важливо, – досвід та технічні можливості, які дозволяють максимально відповідати побажанням вибагливих споживачів.

Різноманітність та відмінність інновацій обумовлює альтернативність підходу при виборі інноваційної стратегії. Кожен суб’єкт ринкових відносин має чітко орієнтуватися у багатоваріантності стратегічних напрямів інноваційних змін, залежно від об’єкта, а також вміти широко використовувати та змінювати, залежно і від споживчої думки та від економічної доцільності.

Список літератури

1. Власова А.М, Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: Навч. посібник.-К: КНЕУ, 2009.-92с.
2. Інноваційна стратегія українських реформ/ Гальчинський А.С, Геєць В.М., Кінах А.К., Семиможенко В.П.-К: Знання України, 2012.-336с.
3. Мунін Г.В., Карягін Ю.О., Артеменко А.С., Кошиль Ю.В. Франчайзинг у готельно-ресторанному бізнесі. Навчальний посібник/ за загальною редакцією Трофименко Л.С./.- К: Кондор, 2008.-370с.
4. Організація обслуговування у підприємствах ресторанного господарства: Підручник для ВУЗів/за редакцією проф.. Н.О. П’ятницької.- К.: КНЕУ, 2011.-579с.
5. П’ятницька Г.Т., П’ятницька Н.О. Інноваційні ресторанні технології.- Навчальний посібник для вищих навчальних закладів. - К: Кондор, 2013.-250с.
6. Інтернет джерела- <https://restpark.com.ua/keyteryh/>

УДК 338.48

Олійник О. С.

к. е. н., доцент,

доцент кафедри туризму та
готельно-ресторанної справи

Кам’янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДІЛОВОГО ТУРИЗМУ

Діловий туризм, Business travel, MICE-туризм – це все “діловий туризм”, який в різних країнах називається по-різному. В Україні та інших країнах колишнього СНГ це ділові поїздки та ділові заходи. На Заході даний вид туризму не тільки широко використовується, але й є одним із найприбутковішим [1]. Враховуючи те, що

англомовне населення світу не використовують термін Tourism в сфері ділового туризму, вони використовують:

- business travel, як ділова поїздка бізнесмена з метою розвитку бізнесу;
- Business travel, як розвинена індустрія х обслуговування ділових поїздок.

Структуру даного виду туризму можна відобразити, як термін-аббревіатуру MICE, тобто: Meeting – ділові зустрічі; Intentives – інтенсив-туризм; Conferencer – конференції; Exhibitions – виставки.

Діловий туризм включає цілий ряд компонент: - політичну, наукову, комерційну, професійну та суспільну [2].

Політична компонента включає візити та з'їзди; наукова – форуми, конференції, конгреси, семінари, симпозіуми та експедиції; комерційна – виставки та ярмарки; професійна складається з поїздок на гастролі; поїздки спортивних команд на змагання; інтенсив-тур, Відродження з професійною метою; суспільна компонента передбачає зустрічі та збори.

Дана класифікація ділового туризму впливає на розвиток готельного господарства і необхідна для найточнішого виявлення ділового сегменту в процесі сегментації готельних споживачів, визначення потреб та орієнтації на дані послуг. Найбільше сектором світового ділового туризму є індивідуальні ділові подорожі (більше половини), частка конференції, семінари та виставки займають разом десь п'яту частину від усіх послуг і незначну питому вагу складають конгрес-туризм та інтенсив-туризм.

Вітчизняний діловий туризм продовжує розвиватися не зважаючи на воєнний стан, що діє в країні, хоча це можливо практично тільки в Україні. Власники готелів намагаються в своїх володіннях влаштовувати бізнес-центра, виставочні презентації, тощо [3].

Таким чином, продовжуючи розвивати діловий туризм необхідно враховувати можливості:

- по-перше – підприємств, які направляють своїх співробітників у ділові поїздки;
- по-друге – підприємств, які забезпечують окремі види послуг, а саме, страхові компанії, готелі, бюро з оренди автомобіля;
- по-третє - підприємств, які є постачальниками повного комплексу послуг у сфері ділових подорожей;
- по-четверте – організації і фірми індустрії MICE.

Список літератури

1. Діловий туризм. Основні проблеми розвитку та шляхи вирішення. Методичний посібник на допомогу клубним працівникам та представникам туристичного бізнесу/”ДОНМЦК”; [укладач. Лимаренко В.М.] Краматорськ, 2019 с. 24.

2. Діловий туризм: навч. Посібник Андренко, І.Б. (2014) *Діловий туризм: навч. посібник*. Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова. ISBN 978-966-695-350-9

3. Мальська М.П., Худо В.В., Цибух В.І. Основи туристичного бізнесу: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2004.— С.28

SECTION 16

POLITICAL SCIENCES

УДК 323.2[323.382](477)

Корнієвський О. А.

д. політ. н, професор

професор кафедри політичних наук і права

Київського національного університету будівництва і архітектури

**УКРАЇНЬСКА ВЛАДА І ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО:
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ НАЛАГОДЖЕННЯ ПАРИТЕТНИХ ВІДНОСИН**

Повномасштабне вторгнення збройних сил РФ в Україну 24 лютого 2022 року стало без перебільшення найтрагічнішим випробуванням в сучасній історії Української держави. Поряд із закономірним в умовах воєнного стану посиленням ролі держави як найголовнішого суб'єкта оборонної сфери, стратегічно визначальним ресурсом у забезпеченні національної безпеки та обороноздатності завжди був й лишається людський ресурс, конкретніше сказати – громадянський.

Свідченням авторитету та значущості безпекових, гуманітарних, соціальних та інших активностей українського громадянського суспільства є фіксований соціологами стабільно високий рівень суспільної довіри до громадських і волонтерських організацій [1]. Водночас, держава (як загалом свідчать закордонні практики державотворення) завжди прагне посилитись шляхом використання ресурсів громадянського суспільства, чим зрештою послаблює громадянську активність. Своєю чергою, громадянське суспільство час від часу досить гостро сприймає рішення органів влади, почасти абсолютно не об'єктивізуючи, що стоїть за тим чи іншим юридичним документом. Причинами цього, на думку всесвітньо відомих науковців Д. Аджемоглу та Дж. Робінсона, є непоінформованість людей, незнання чи неврахування ними глобального контексту, а подеколи й звичайна емоційна налаштованість на конфліктну комунікацію, зокрема на пошук сторонніх винних. Як наслідок, брак зворотного зв'язку з суспільством із приводу життєво важливих для нього питань веде лише до гальмування та взаємного зриву зусиль, спрямованих на вирішення нагальних проблем забезпечення безпекового розвитку суспільства, його убезпечення від негативних впливів зовнішніх факторів.

Так само, кулуарність вирішення проблеми наповнення бюджету шляхом, насамперед, підвищення податків вестиме лише до повільних темпів введення фіскальних нововведень, подальшої "тінізації" української економіки. Власне, реальні економічні трансформації неможливі без залучення зусиль громадського сектору як рівнозначного державі соціального партнера. Тим більше, що Україна нині потребує не просто відбудови, а створення сучасної інфраструктури (замість успадкованої значною мірою ще з радянських часів) та якісно нової ринкової економіки. З позиції вже згадуваних Д. Аджемоглу і Дж. Робінсона, умовами посилення державно-громадянської синергії з вирішення нагальних питань забезпечення усіх сфер

життєдіяльності визначено об'єктивізацію всіх владних рішень – прозорість агентів рішень (що включає моделювання наслідків, сценарний аналіз, відкритість); інклюзивність у творенні державних політик й прийнятті рішень за участі інститутів громадянського суспільства (ІГС); громадянська просвіта широкого загалу населення; економічні свободи; зменшення державного втручання в громадські та економічні процеси (волонтерство, гуманітарні проекти, приватний бізнес) [2].

Отже цілком очевидно, що на порядку денному – відвертий та рівноправний діалог і партнерська взаємодія української влади з організованим громадянським суспільством одразу з низки нагальних питань. Чи вистачить для здійснення такого масштабного кроку наявних сьогодні форматів державно-громадської співпраці? Питання риторичне. В кожному разі видається доцільним планувати на державному рівні на найближчу перспективу (можливо на початку відбудовчого періоду) проведення загальнонаціонального комунікаційного заходу (форуму, асамблеї) представників політичної влади та ІГС України з метою узгодження позицій, вироблення взаємоприйнятних “правил гри” та консолідованого бачення вирішення ключових проблем національного розвитку в умовах протидії російській збройній агресії та у післявоєнний період відбудови України за наслідками війни.

Список літератури

1. Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади. Довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів (січень 2024 р.). [Соціологічне дослідження “Громадянське суспільство України в умовах війни”, проведеного KMIC за підтримки ГО “ICAP Єднання” з 27.11.2023 р. до 23.12.2023 р.]. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-sichen-2024r>

2. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Вузький коридор. Держави, суспільства і доля свободи / Від авторів “Чому нації занепадають”. Київ: Наш формат, 2020. 520 с.; див. також статтю А. Длігача, А. Петренко-Лисак “Чи нації занепадають у вузькому коридорі на площі з вежами? Трансформація України: виклики та можливості у формуванні нової моделі взаємодії держави, суспільства та бізнесу” (електронний ресурс: <https://hvylya.net/uk/analytics/297455-prihodyat-li-nacii-v-upadok-v-uzkom-koridore-na-ploshchadi-s-bashnyami>).

SCIENTIFIC PUBLICATION

SCIENCE, EDUCATION, TECHNOLOGY
AND SOCIETY: PROBLEMS AND PROSPECTS

MATERIALS OF THE INTERNATIONAL
SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE

October 4, 2024
Tampere, Finland

English, Ukrainian and other

Editor-in-Chief: Mattila J.

Technical editor: Laakso T.

Artistic editor: Niemi N.

Corrector: Tikkanen A.

Typesetting and Editorial: Heino V.

Graphic Designer: Toivonen A.

Passed for printing 04.10.2024. Format 60x90/16

Offset paper. Printing – risography. Conventionally printed sheets 5,3

Typeface Times New Roman.

Circulation 500 copies. 3am. № 143/9/999

Yliopistonkatu 58, 33100 Tampere, Finland

All rights reserved.

The authors are responsible for the content of the materials.

The editorial board may not share the opinions of the authors.

Official website: <http://www.economics.in.ua>

